

VASTUULLISUUS RAHAPELI- TOIMINNASSA

ANU RAIJAS
MARIA PIRILÄ

Julkaisija

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Puhelinvaihe: 029 505 3000

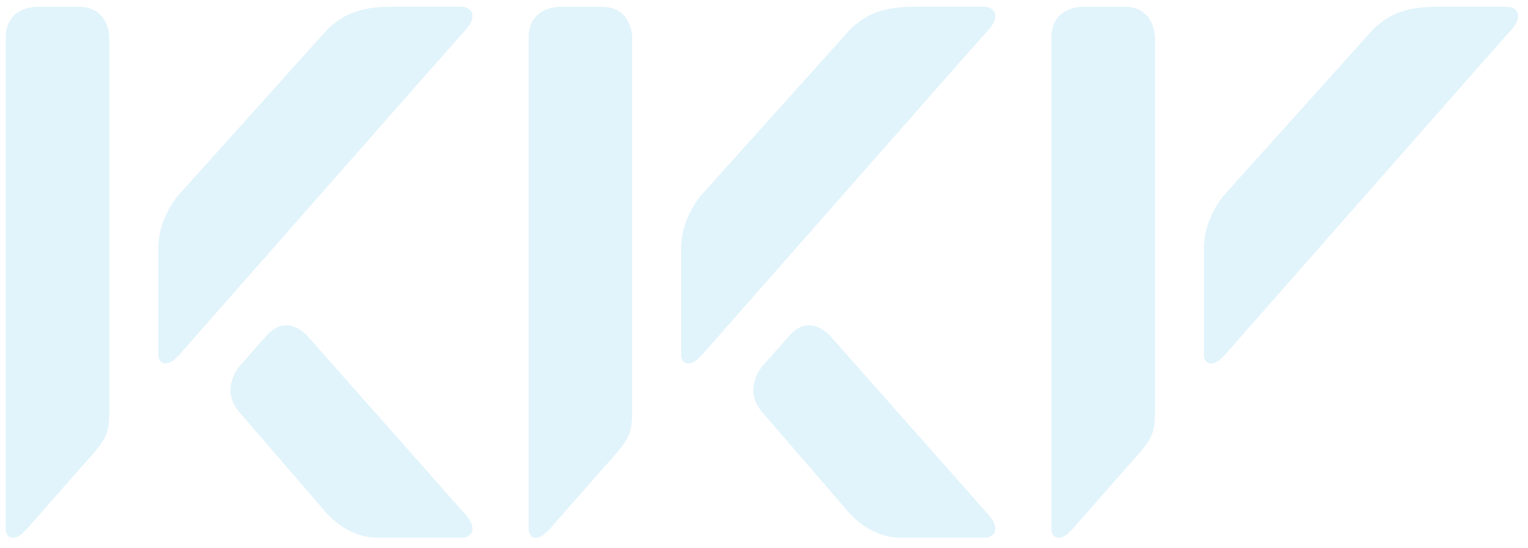
Sähköposti: kirjaamo@kkv.fi

Muut julkaisut: kkv.fi/julkaisut

ISSN-L 2323-6922

ISSN 2323-6930 (pdf)

ISBN 978-952-6684-68-0 (pdf)

ANU RAIJAS
MARIA PIRILÄ

VASTUULLISUUS RAHAPELITOIMINNASSA

KILPAILU- JA KULUTTAJAVIRASTON SELVITYKSIÄ 7/2019

ESIPUHE

Rahapelaaminen on toimialana tärkeä kansantaloudelle sekä julkiselle taloudelle. Digitalisaation synnyttämä teknologinen murros on tarjonnut tälle alalle merkittäviä uusia taloudellisia kasvumahdollisuuksia. Toisaalta digitalisaatio merkitsee myös kiristyvää kansainvälistä kilpailua. Taloudellisen merkityksen ja kireän kansainvälisen kilpailun näkökulmasta olisi tärkeää, että toimiala olisi riittävän uudistumiskykyinen. Tällaisessa tilanteessa kilpailuviranomaisten huolena on yleensä sen varmistaminen, että markkinat toimivat ja kilpailu on voimissaan.

Rahapeliala on kaikkialla maailmassa yksi säännellyimmistä toimialoista. Yksi keskeinen syy tähän on se, että rahapelaamiseen kuuluu erottamattomasti myös erilaiset yksilölle aiheutuvat haitat ja ongelmat kuten rahapeliriippuvuus. Rahapelaamisen sääntely liittyykin tästä syystä kilpailupolitiikan lisäksi suoraan myös kuluttajapolitiikkaan. Suomessa rahapelaamista säännellään monopolijärjestelmällä. EU sallii tämän järjestelyn sillä ehdolla, että se on paras keino ehkäistä rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) tutkii Suomen rahapelaamisen toimialaa sekä kilpailun, mutta ennen kaikkea kuluttajien suojelun näkökulmasta. Keskeinen kysymys kuuluu, millä tavalla Suomen rahapelimarkkinat pitäisi järjestää, että peliongelmia voitaisiin vähentää ja ehkäistä ennalta mahdollisimman tehokkaasti.

Tämä on KKV:n rahapelaamisen hankkeen kolmas raportti. Ensimmäisessä raportissa (Raijas & Pirilä 2019) tarkasteltiin Suomen rahapelijärjestelmän keskeisiä piirteitä ja toisessa raportissa (Tuorila 2019) rahapelien markkinointia. Tässä kolmannessa raportissa keskitytään rahapelitoiminnan vastuullisuuteen. Raportissa kerrotaan vastuullisuus-käsitteen määrittelystä, mitä näkökohtia vastuullisuuteen liittyy ja millaisilla toimilla vastuullista rahapelitoimintaa toteutetaan. Raportissa esitellään myös kansainvälisiä esimerkkejä vastuullisen rahapelaamisen toteuttamisesta.

Hankkeen seuraavissa raporteissa tarkastellaan muun muassa pelien välistä kanavointia ja bonusjärjestelmiä. Loppuraportti valmistuu ensi vuoden alkupuolella.

Selvityksen käytännön toteutuksesta ovat vastanneet tutkimuspäällikkö Anu Raijas ja asiantuntija Maria Pirilä. Allekirjoittanut on toiminut hankkeen vastuullisena vetäjänä. Myös monet muut virastossa ovat edistäneet raportin valmistumista kommentoimalla sen sisältöä sekä viimeistelemällä sitä julkaisukuntoon. KKV kiittää kaikkia tutkimukseen osallistuneita.

Helsingissä joulukussa 2019

Mika Maliranta

tutkimusprofessori

SISÄLLYS

Esipuhe.....	5
1 Johdanto	9
2 Vastuullisuus rahapelitoiminnassa	10
2.1 Vastuullisen rahapelitoiminnan painopisteet Suomessa	15
2.2 Vastuullisen rahapelitoiminnan painopisteet muissa maissa	18
3 Vastuullisuustoimia Suomessa ja muissa maissa	21
3.1 Rahapelihaittojen ennaltaehkäisemiseen pyrkivät toimenpiteet	21
3.1.1 Pelaajien tunnistautuminen	21
3.1.2 Pelaamisen hallinnan välineet pelipisteiden raha-automaateissa	23
3.1.3 Pelaamisen hallinnan välineet verkossa	27
3.2 Rahapelihaittojen vähentämiseen pyrkivät toimenpiteet	32
3.2.1 Peliestot ja sisäänpääsykiellot	32
3.2.2 Pelikäyttötymisen seuraaminen ja pelaajien kontaktointi	36
3.3 Vastuullisuuden toteutumisen seuranta ja raportointi	38
3.3.1 Pelihaittatutkimukset	38
3.3.2 Toimenpiteiden seuranta ja raportointi	41
3.4 Muita vastuullisuustoimia	44
4 johtopäätökset	46
LIITE 1	
Tietopaketti Suomen rahapeliautomaateista	49
Liitetaulukon lähteet	51

1 JOHDANTO

Rahapelejä tarjoavilta toimijoilta edellytetään vastuullisuutta. Se ilmenee rahapelaamista säätelevissä kansallisissa laissa, jotka luovat raamit rahapeliyhtiöiden vastuullisuudelle. Laeissa esitetään monenlaisia vaatimuksia, joilla pyritään suojaamaan kuluttajia rahapelaamisesta aiheutuville ongelmille, haitoille ja riippuvuuksille.¹ Yleisellä tasolla vastuullisuus rahapelaamisen järjestämisessä tarkoittaa kaikkia niitä konkreettisia toimia, joilla suojellaan kuluttajia sekä ehkäistään ja vähennetään rahapelihaittoja.² Media on lisännyt merkittävästi ihmisten tietoisuutta rahapelien haitallisuudesta. Tällä tavalla se on todennäköisesti osaltaan myös aiheuttanut painetta tarkentaa vastuullisuutta rahapelipolitiikassa.

Suomessa rahapelaamista toimeenpannaan yksinoikeusjärjestelmässä, jossa rahapelaaminen on yhden yhtiön – Veikkaus Oy:n – vastuulla. Euroopan unionissa sijoittautumisvapautta sekä palvelujen tarjoamisen vapautta rajoittava yksinoikeusjärjestelmä on sallittu tiettyjen tosiallisesti toteutuvien ehtojen puitteissa: sen tulee olla kyseisessä jäsenvaltiossa paras mahdollinen vaihtoehto muun muassa kuluttajien suojelemiseen rahapeliongelmita ja -riippuvuuksilta sekä rikollisuudelta ja muulta rahapelaamiseen liittyvältä vilpilliseltä toiminnalta. Lisäksi sen toiminnan ohjaamisesta ja valvomisesta vastaa tehokas viranomaisvalvonta.³

Arpajaislaki (1047/2001) on keskeisin rahapelien toimeenpanemista säätelevä laki Suomessa. Vastuullisuuskäsitelmästä arpajaislaki edellyttää muun muassa, että Veikkaus Oy:n tulee rahapelitoimintaa harjoittaessaan turvata pelaajiensa oikeusturva sekä pyrkiä estämään mahdolliset rahapelaamiseen liittyvät rikokset ja väärinkäytökset. Arpajaislaki edellyttää rahapeliyhtiöltä myös rahapelaamisesta koituvien sosiaalisten, terveydellisten ja taloudellisten haittojen ja ongelmien ehkäisemistä ja vähentämistä⁴. Arpajaislain ja sen nojalla säädettyjen muiden säännösten, kuten valtioneuvoston asetusten, lisäksi kuluttajaa suojaavasta näkökulmasta rahapelien toimeenpanoon vaikuttavat myös rahanpesulaki ja tietosuojalait.^{5 6}

Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen ovat merkityksellisiä niin yksilölle kuin myös koko yhteiskunnalle rahapelihaittoista aiheutuvien suorien (esim. taloudelliset haitat) ja välillisten (esim. hyvinvoinnin alenemat) kustannusten takia. Tosin jopa suorien kustannusten arviointi on vaikeaa, koska esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään kirjataan toistaiseksi hyvin harvoin tietoa rahapelihaittoista. Osalle haittoista ei ole myöskään mahdollista määritellä rahallista arvoa. Haittakustannuksia on kuitenkin pyritty arvioimaan erikseen peliriippuvuuden, peliongelman sekä laajemmin haittoista aiheutuvien suorien ja välillisten kustannusten näkökulmasta. Ruotsissa Svenska Spelin vuonna 2009 teettämän arvion mukaan yhteiskunnalle aiheutuvat kustannukset olivat vuositasolla vähintään 1 700–3 250 euroa ongelmapelaajaa kohden ja kokonaisuudessaan vähintään 240–460 miljoonaa euroa vuodessa.⁷

- 1 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.
- 2 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.
- 3 Suomen järjestelmästä ja sen laillisesta oikeutuksesta ks. Raijas A & Pirilä M (2019) Rahapelijärjestelmät – Suomi ja muut maat. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2019. <https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2019/kkv-selvityksiä-4-2019-rahapelijärjestelmat.pdf> [viitattu 29.11.2019]
- 4 Arpajaislaki (1286/2016) 1 luku § 1. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011047> [viitattu 10.10.2019].
- 5 Rydman E & Tukka J (2018) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. Helsinki. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136096/Muu2017_316_27.11.Suomalaisen%20rahapelaamisen_tilannekatsaus.korj._WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 13.12.2019].
- 6 Virtanen E (2018) Rahanpesulain kokonaisuudistus – Veikkaus Oy:n henkilöstön näkemys. *Turku University of applied sciences*.
- 7 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta. Luonnos (21.6.2018). https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 29.11.2019]

Tässä raportissa tarkastellaan rahapelaamisen vastuullisen toiminnan toteuttamista. Raportin toinen luku esittelee vastuullisuuden yleisiä periaatteita rahapelaamisessa. Kolmas luku esittelee Suomen rahapelijärjestelmän ja Veikkaus Oy:n toteuttamia ja suunnitteilla olevia sekä muiden maiden vastuullisuusstrategioita ja -toimia. Johtopäätöksissä tuodaan esille keskeisimpiä näkökohtia Suomen rahapelijärjestelmän ja rahapeliyhtiön vastuullisuustoimissa.

2 VASTUULLISUUS RAHAPELITOIMINNASSA

Vastuullisuus rahapelaamisessa on moniselitteinen käsite, jolla voidaan tarkoittaa useita asioita. Sen merkitys voi vaihdella eri yhteyksissä esittäjän ja hänen intressiensä mukaan. Kansallisissa rahapelilaeissa vastuullisuus ilmenee keskeisimmin vaatimuksina suojella kuluttajia rahapelaamisesta aiheutuvilta ongelmilta, haitoilta ja riippuvuuksilta.⁸ Toteuttaakseen kuluttajien suojeluun ja vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia erilaisilla markkinoilla kansallisesti ja kansainvälisesti toimivat rahapeliyhtiöt ovat ottaneet käyttöönsä tai niiltä on edellytetty erilaisia vastuullisuusohjelmia ja -toimia. Vastuullisuusohjelmissa ja -toimissa on nähtävissä joitakin yhteisiä piirteitä eri maissa ja yrityksissä, vaikka konkreettiset käytännön vastuullisuustoimet vaihtelevatkin sisällöltään sekä toteutukseltaan.⁹

Vastuullisuusohjelmaa toimeenpantaessa on tärkeää määritellä tarkasti, mitä vastuullisuudella konkreettisesti tarkoitetaan, mitä sillä tavoitellaan ja miten potentiaalisia tai odotettavissa olevia muutoksia tullaan arvioimaan.¹⁰ Jotta tähän päästäisiin, eri toimijoiden kesken voidaan joutua tekemään kompromisseja. Vastuullisuustoimien onnistumisen kannalta on keskeistä, etteivät rahapeliyhtiöt ole yksin vastuussa niiden suunnittelusta¹¹ Näin siksi, että toimivien vastuullisuustoimien katsotaan edellyttävän monipuolista eri tahojen välistä yhteistyötä, missä voidaan paremmin hyödyntää laajaa ymmärrystä ja osaamista rahapelialasta ja sen eri näkökohdista. Esimerkiksi rahapeliongelmaista kärsivien ja rahapeliongelmaisten läheisten kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä on alettu pitää tärkeänä vastuullisuustoimien suunnittelemisessa.¹²

Kansainvälinen joukko rahapelitutkijoita esitti vuonna 2004 vastuullisen rahapelistrategian edellytykset¹³ ja täydensi niitä vuonna 2011 kaikkialla huomioon otettavilla vastuullisen rahapelistrategian minimivaatimuksilla¹⁴. Jo vuonna 2004 korostettiin sitä, että vastuullisuusstrategiaa suunniteltaessa on tehtävä selkeä ero kuluttajia suojaaville toimenpiteille sen mukaan, pyritäänkö niillä 1) ennaltaehkäisemään rahapeliongelmi-

8 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

9 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.

10 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contents.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

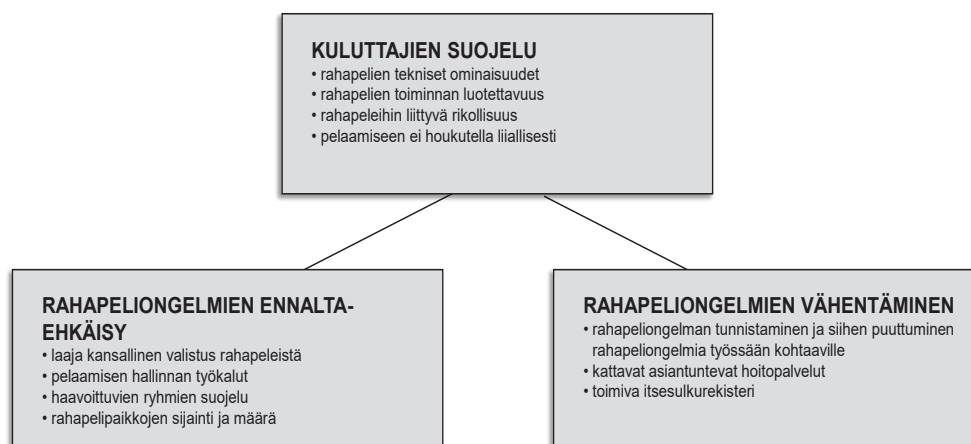
11 Kindred Group (2018) Sustainable Gambling Conference in Stockholm. <https://www.youtube.com/watch?v=4AXS3ui89UQ> [viitattu 13.12.2019].

12 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contents.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

13 Blaszczynski A, Ladouceur R, Shaffer J.H (2004) A Science-Based Framework for Responsible Gambling: The Reno Model. *Journal of Gambling Studies*, Vol 20, No 3, Fall 2004, 301–317. Human Sciences Press, Inc. Doi: 10.1023/B:JOGS.0000040281.49444.e2.

14 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

syntymistä vai 2) hoitamaan, kuntouttamaan ja vähentämään jo olemassa olevia rahapeliongelmia ja -riippuvuuksia (ks. Kuva 1).

Kuva 1. Vastuullisen rahapelitoiminnan kulmakivet ja niiden toteuttamiseen esitetyt minimivaatimukset¹⁵.

Kuluttajan suojelemisen kannalta on keskeistä, että rahapeliin tekniset ominaisuudet (esimerkiksi panoskokojen ja palautusprosenttien osalta) toimivat asianmukaisesti ja ilmoitetulla tavalla, rahapeli toimii luotettavasti (jos pelaaja voittaa, hän saa voittonsa), rahapeleihin ei liity rikollisuutta (kuten rahanpesua tai terrorismin rahoitusta) ja että pelaamiseen ei houkutellessa liiallisesti tai aggressiivisesti.¹⁶ Tärkeänä pidetään myös sitä, että rahapeliin sallitut ominaisuudet, kuten voitonmaksun nopeus, on tarkasti määritelty rahapelilaisissa tai pelisäännöissä ja esimerkiksi virheellisten käsitysten muodostumista edesauttavat rahapeliin ominaisuudet kiellettäisiin. Myös keskimääräisten palautusprosenttien näkymistä pelaajalle pidetään tärkeänä kaikissa rahapeleissä ja sen mahdollistamissa ympäristöissä. Tärkeintä on, että kuluttajille peleistä annettavat tiedot eivät ole puutteellisia tai harhaanjohtavia, vaan niiden tulee olla tarpeeksi kattavia varmistamaan se, että pelaajalla on mahdollisuus omaa pelaamista koskeviin harkittuihin ja tietoisiin päätöksiin¹⁷.

Rahapeliongelmiin ennaltaehkäisy ja siihen keskittyvät toimet ovat kuluttajien suojelemisen ja ylipäätään vastuullisuuden kulmakiviä. Aiemmin luetellut kuluttajan suojaamisen kannalta keskeiset seikat linkittyvät yhteen myös rahapeliongelmiin ennaltaehkäisyyn kanssa. Rahapeliongelmiin ennaltaehkäisy koostuu sellaisista toimita, joilla rahapelaamisen haittariskien toteutumista pyritään estämään. Se kattaa laajan valikoiman erilaisia toimia, joiden avulla rahapeliongelmiin altistumisen riskiä minimoidaan. Esimerkiksi rahapelaamispaikkojen aukioloajoilla sekä niiden määriä ja sijaintipaikkoja rajoittamalla voidaan estää muun muassa alaikäisten pelaamista sekä kaikkien kansalaisten liiallista rahapelaamista ja rahapelaamiselle altistumista.¹⁸

Erilaisten vastuullisuusohjelmien haasteena pidetään muun muassa sitä, että niissä rahapelaamista käsitellään usein yhtenä kokonaisuutena, vaikka yleisesti tiedetään eri rahapelityyppien olevan luonteeltaan erilaisia ja toisten pelityyppien ominaisuuksien altistavan toisia enemmän ongelmapelaamiselle^{19 20}. Yhtenä ratkaisuna tähän on esitetty, että haitallisia ominaisuuksia sisältäviin rahapeleihin tulisi asettaa erikseen erityisiä rajoit-

15 Blaszczynski A, Ladouceur R, Shaffer J.H (2004) A Science-Based Framework for Responsible Gambling: The Reno Model. *Journal of Gambling Studies*, Vol 20, No 3, Fall 2004, 301–317. Human Sciences Press, Inc. Doi: 10.1023/B:JOGS.0000040281.49444.e2.

16 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

17 Ibid.

18 Ibid.

19 Hancock L & Smith G (2017) Critiquing the Reno Model I-IV international influence on regulators and governments (2004-2015)- The distorted reality of “responsible gambling”. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15 (6), 1151—1176. DOI: 10.1007/s11469-017-9746-y.

20 Delfabbro P & King D.L (2017) Blame It on Reno: a Commentary on Hancock and Smith. Springer Science+Business Media. New York. DOI 10.1007/s11469-017-9777-4.

tuksia niiden saatavuuteen sekä sijoitteluun – samaan tapaan kuin esimerkiksi apteekkeissa mietoa särkylääkettä saa ilman reseptiä, mutta esimerkiksi vahvat tai riippuvuutta aiheuttavat lääkkeet eivät ole kaikkien saatavilla ja näkyvillä.²¹ Toiminnan vastuullisuus voi rahapeleissä konkretisoitua myös siten, että yritys kanavoi pelaamista haitallisempia ominaisuuksia sisältävistä rahapeleistä vähemmän haitallisiin. Tällöin yritys joutuu punnitsemaan voitontavoittelun ja yritysvastuun välistä mahdollista ristiriitaa.

Myös mediassa ja kouluissa tarjottavaa tietoa rahapelihaitoista ja rahapelaamisesta eri kohderyhmille pidetään tutkimuksessa tärkeänä keinona vähentää ja ennaltaehkäistä haittoja. Vastuullisuusviestintää auttaisi, että pelaajat tietäisivät rahapelaamisen todellisesta luonteesta ja toiminnasta (kuten voittojen epätodennäköisyydestä sekä siitä, että usein myös häviöt ilmoitetaan pelaajille voittoina²²), tiettyjen rahapelien haitallisista ominaisuuksista, keinoista välttää liiallista rahapelaamista sekä siitä, mistä ja miten voi hakea apua rahapelaamisen ongelmiin.²³

Valtakunnallisen rahapeliviestinnän lisäksi joissain maissa rahapeliyhtiöiltä edellytetään erilaisten pelaamisen hallinnan välineiden tarjoamista asiakkaidensa käyttöön. Erilaisten pelirajoitusten avulla pelaajat voivat esimerkiksi rajoittaa etukäteen pelaamiseensa käytettävää rahamäärää.²⁴ Erilaisten pelaamisen hallinnan välineiden keskeinen tarkoitus on, että pelaajat pystyisivät kontrolloimaan rahapelaamistaan paremmin. Kaiken rahapelaamisen kattava tunnistaunut pelaaminen mahdollistaa edellä mainittujen seikkojen lisäksi muun muassa sen, että pelaajan itselleen asettamat pelirajoitukset ja rahapelikulutuksen seuranta pidemmältä aikaväliltä onnistuu niin pelaajalla kuin peliyhtiöllä kaikissa rahapeleissä ja sen mahdollistavissa ympäristöissä. Peliyhtiöt voivat hyödyntää tunnistautumisen mahdollistamaa dataa myös vastuullisuustarkoituksissa, esimerkiksi analysoimalla pelaajan pelaamisessa tapahtuvia muutoksia.^{25 26}

Tilanteessa, jossa kuluttajalle on jo päässyt syntymään rahapeliongelma tai -riippuvuus, on tärkeää, että erilaisia apukeinoja on riittävästi tarjolla. Syntyneen peliongelman tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on keskeisestä peliongelma- ja toipumisesta ja siksi on tärkeää, että rahapelien parissa työskentelevät ja työssään rahapeliongelmaisia henkilöitä kohtaavat koulutetaan kattavasti sekä tunnistamaan ongelmapelaaminen että ohjaamaan ongelmista kärsiviä hoitoon. Hoitoon ohjaamisen kannalta keskeistä on, että rahapeliongelmaisia työssään kohtaavilla on selkeät väylät, joihin ongelmallisesti pelaavia tulee ohjata ja että hoito on laadukasta ja sinne pääseminen on nopeaa, vaivatonta ja valtakunnallisesti kattavaa.²⁷

Tilanteessa, jossa pelaaminen on ongelmallista, tai pelaaja haluaa vähentää rahapelaamistaan tai lopettaa sen kokonaan, on tärkeää, että pelaajalla on käytössään riittävän kattavat, toimivat ja mahdollisimman vaivattomat työkalut ja keinot pelaamisensa estämiseen niin määrääjäksi kuin pysyvästikin. Rahapelipolitiikan ja rahapeliyhtiöiden vastuullisen toiminnan kannalta on kuitenkin olennaista, ettei vastuuta rahapelaamisen hallinnasta jätetä pääasiallisesti yksilöiden vastuulle. Erityisesti heikossa asemassa olevia kuluttajia suojataan rahapelaamiselle altistumiselta muun muassa rahapelien tarjonnan harkitulla sijoittelulla. Suojattavia ryhmiä ovat riskitasolla/ongelmallisesti pelaavien lisäksi muun muassa lapset ja nuoret, vanhukset sekä mielenterveyspotilaat. Riippuvuussairaana suojaamisessa rahapelaamiselle altistumiselta pelkkä yksilön oma tahdon-

21 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.

22 Tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa pelaaja panostaa yhden euron peliin ja peli ilmoittaa pelaajan voittaneen 10 senttiä, kun todellisuudessa pelaaja on hävinnyt 90 senttiä.

23 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

24 Ibid.

25 Ibid.

26 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contents.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

27 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

voima ei aina riitä pysymään erossa pelaamisesta eikä vastuuta tulisi jättää pelkästään sairastuneen oman tahdonvoiman varaan.²⁸

Termiä vastuullisuus ja erilaisia vastuullisuusstrategioita on kritisoitu runsaasti. Vastuullisuus-käsitteen epämääräisyyden ja moniselitteisyyden takia vastuullisuusohjelmien todetaan usein olevan vailla selkeitä tavoitteita, päämääriä tai muuta konkretiaa²⁹. Vastuullisuus-käsitettä on kritisoitu käytettävän positiivisempänä ilmaisuna rahapelihaittojen, -ongelmien ja -harmien ehkäisemiselle ja vähentämiselle. Tästä syystä esimerkiksi Isossa-Britanniassa sekä Australian Victoriassa ja Capital Territoryssa termiä vastuullisuus on alettu välttää. Isossa-Britanniassa turvallisen rahapelaamisen järjestämisen strategiasta vastaavan organisaation, Responsible Gambling Strategy Board, nimi muutettiin Advisory Board for Safer Gambling. Australian Victoriassa ja Capital Territoryssa vuosittain järjestetty Responsible Gambling Awareness Week on nykyisin Gambling Harm Awareness Week.³⁰

Vastuullisuutta ja erityisesti vastuullisuusstrategioita on kritisoitu myös niiden tehostomuudesta, joka johtuu rahapeli-toiminnan lähtökohtaisesti ristiriitaisesta pyrkimyksestä tuottaa mahdollisimman paljon rahaa ja yhtäaikaaisesti minimoida rahapeliongelmiä ja -haittoja. Rahapeliyritykset sekä rahapeli-tuotoista osansa saavat tahot hyötyvät yleensä sitä enemmän, mitä enemmän pelaajat rahapeleihin häviävät^{31 32}. Esimerkiksi valtioilla on velvollisuus suojella kansalaisiaan rahapelaamisen haitoilta ja pitää huolta siitä, että pelejä toimeenpannaan mahdollisimman vastuullisesti ja haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä suojellaan. Yhtäaikaisesti valtioilla voi kuitenkin olla taloudellisia intressejä rahapelaamisesta tuleviin vero- sekä muihin tuotuihin, joita erilaiset vastuullisuustoimet saattaisivat vähentää³³.

Vastuullisuusstrategioiden tehostomuus näkyy kritisoijien mukaan konkreettisesti siten, etteivät rahapeli-politiikka ja -lainsäädäntö ole edellyttäneet rahapeli-yhtiöiltä erityisen merkittäviä konkreettisia toimia rahapeliongelmiin ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Poliittiset päättäjät ovat saattaneet eri maissa sivuuttaa rahapelihaittatutkijoiden vastuullisuustoimien tai peliongelmiin vähentämiseen pyrkiviin toimiin liittyviä suosituksia^{34 35 36}. Etenkin sellaiset vastuullisuustoimenpiteet, jotka estävät pelaajia kuluttamasta rahapelaamiseen kerralla suuria summia, jäävät usein vähälle huomiolle tai niitä ei toteuteta ollenkaan, vaikka niiden

28 Ibid.

29 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.

30 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia: International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

31 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.

32 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

33 Blaszczynski A, Ladouceur R, Shaffer J.H (2004) A Science-Based Framework for Responsible Gambling: The Reno Model. *Journal of Gambling Studies*, Vol 20, No 3, Fall 2004, 301–317. Human Sciences Press, Inc. Doi: 10.1023/B:JOGS.0000040281.49444.e2.

34 Chóliz M (2018) Ethical Gambling: A Necessary New Point of View of Gambling in Public Health Policies. Opinion article, *Frontiers Public Health*. DOI: 10.3389/fpubh.2018.00012.

35 Abbot M.W (2017) Beyond Reno: a Critical Commentary on Hancock and Smith. *International Journal of Mental Health and Addiction*. DOI: 10.1007/s11469-017-9794-3.

36 Nikkinen J (2019) Rahapelien markkinointi haitallisten tuotteiden markkinointina. Mainosta maltilla-tapahtuma. Helsinki. <https://www.slideshare.net/THLfi/janne-nikkinen-rahapelien-markkinointi-haitallisten-tuotteiden-markkinointina> [viitattu 25.9.2019].

tiedetään ehkäisevän rahapeliongelmaa. Vastuullisuusstrategioiden tehottomuus kiteytyy kritisoijien mukaan siinä, että ne luovat rahapeliin tuotoista riippuvaisille tahoille illuusion siitä, että jotain tehdään ilman, että todellisuudessa tehdään juuri mitään konkreettista tai todellisuudessa toimivia toimenpiteitä.^{37 38 39}

Kriitikot esittävät myös, että kun fokus on liikaa epämääräisessä vastuullisessa rahapelaamisessa konkreettisten haittojen ehkäisytöiden ja kuluttajien suojelemisen sijaan, rahapelipoliittiset ohjelmat edellyttävät rahapeliyhtiöitä tekemään ainoastaan sen, mikä on täysin välttämätöntä. Tällöin kuluttajille jää suurin vastuu oman rahapelaamisen hallinnasta, kun rahapelihaittoja ennalta ehkäiseviin toimiin ei panosteta riittävästi. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että pelien saatavuutta ei pyritä rajoittamaan, vaan sen sijaan kuluttajille annetaan tietoa siitä, mistä hakea apua tilanteessa, jossa rahapelaaminen ei pysy enää hallinnassa, eli kun ongelma on jo syntynyt.^{40 41}

Keskeinen vastuullisuusstrategioiden kritiikki kohdistuukin juuri siihen, että strategiat siirtävät huomion rahapeliyhtiön sekä -politiikan vastuusta ongelmien aiheuttajina yksilöiden omiin valintoihin. Tällöin vakavat rahapeliongelmat pienellä osalla väestöstä pyritään näkemään vapaasta markkinataloudesta seuraavana vähäisenä haittana. Argumenttina käytetään sitä, että koska valtaosa pelaajista pelaa ongelmattomasti, heidän tulisi saada kuluttaa rahaa vapaasti haluamallaan tavalla haluamiinsa hyödykkeisiin⁴². Rahapeliin saatuun rajoittamisen tarkoituksena ei ole kuitenkaan estää rahapelaamista; eihän tupakointipaikkojen rajoittaminenkaan ole estänyt ihmisten tupakointia. Sen tarkoituksena on rajoittaa tupakointipaikkoja, jotta suojellaan tupakoimattomien ihmisten vapautta olla tupakoimatta. Vastaava rahapeliin saatuun rajoittaminen voi tarkoittaa esimerkiksi erilaisia tiloja (myös verkkoympäristössä), missä haavoittuvat kuluttajat, kuten esimerkiksi lapset tai peliongelmaiset, eivät altistu rahapelaamiselle tai sen mainonnalle.⁴³

Yksilön vastuuta liiallisesti korostava vastuullisuusretoriikka voi kriitikoiden mukaan saada valtiolliset sääntelytoimet vaikuttamaan pahimmillaan siltä, että kansalaisten oikeuksia ja vapaata tahtoa rajoitetaan⁴⁴. Tämä näkökulma jättää kuitenkin lähtökohtaisesti huomiotta rahapelikulutuksen keskittyneisyyden ja epätasaisen jakautumisen: vaikka väestötasolla suuri osa pelaisi rahapelejä, rahapeliyhtiöiden tuotot eivät useinkaan tule tasaisesti kaikilta pelaajilta eivätkä satunnaisesti pienillä summilla pelaavat ole rahapeliyhtiöiden tuottojen kannalta tärkeimpiä asiakkaita: suurin rahapelikulutus keskittyy varsin pienelle joukolle korkean volyymin

37 Hancock L & Smith G (2017) Critiquing the Reno Model I-IV international influence on regulators and governments (2004-2015)- The distorted reality of “responsible gambling”. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15 (6), 1151–1176. DOI: 10.1007/s11469-017-9746-y.

38 Delfabbro P & King D.L (2017) Blame It on Reno: a Commentary on Hancock and Smith. Springer Science+Business Media. New York. DOI 10.1007/s11469-017-9777-4.

39 On kuitenkin valtioita, jotka ovat ottaneet käyttöönsä runsaasti erilaisia peliongelmaa vähentäviä ja ennaltaehkäiseviä vastuullisuus-toimenpiteitä käyttöönsä siitä huolimatta, ne laskevat rahapeleistä saatavia tuottoja. Ks. Abbot M.W (2017) Beyond Reno: a Critical Commentary on Hancock and Smith. *International Journal of Mental Health and Addiction*. DOI: 10.1007/s11469-017-9794-3.

40 Hancock L & Smith G (2017) Critiquing the Reno Model I-IV international influence on regulators and governments (2004-2015)- The distorted reality of “responsible gambling”. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15 (6), 1151—1176. DOI: 10.1007/s11469-017-9746-y.

41 Delfabbro P & King D.L (2017) Blame It on Reno: a Commentary on Hancock and Smith. Springer Science+Business Media. New York. DOI 10.1007/s11469-017-9777-4.

42 Ford J (2019) The troubling legacy of Britain’s gambling experiment. *Financial times* 19.7.2019. <https://www.ft.com/content/cde538be-a821-11e9-b6ee-3cdf3174eb89> [viitattu 13.11.2019].

43 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board’s advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contents.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

44 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia: International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

pelaajia, jotka käyttävät paljon rahaa pelaamiseen ja useat kenties enemmän kuin heillä olisi varaa.^{45 46}

Vastuullisen rahapelitoiminnan voidaan todeta tarkoittavan pääasiallisesti erilaisia rahapelaamisen toimeenpanemiseen liittyviä ohjelmia ja toimia, joiden tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja minimoida rahapelaamisesta johtuvia kielteisiä seurauksia sekä haittoja. On tärkeää erottaa aitoon vastuullisuuteen ja kuluttajien suojeluun pyrkivät toimet sellaisista toimista, joiden vaikutus kuluttajien suojelun ja peliongelmiin ehkäisemisen tai vähentämisen kannalta on korkeintaan näennäinen. Esimerkiksi rahapelien kutsuminen ”turvalliseksi” tai rahapeliyhtiön kutsuminen ”vastuulliseksi” ilman todellista empiiristä näyttöä asian todellisuudesta saattaa olla harhaanjohtavaa. On tärkeää tuoda esiin, että rahapelaamisessa on aina haittapotentiaalia, toisissa pelityypeissä enemmän ja toisissa vähemmän.

Tässä raportissa vastuullisuudella tarkoitetaan kaikkia edellä mainitun kaltaisia rahapelaamisen turvallisuuteen pyrkiviä strategioita, missioita ja toimia, joita noudattamalla rahapeliyhtiöt ja rahapelipoliittiset ohjelmat pyrkivät tuottamaan vähemmän haitallisia rahapelejä tai vähemmän haitallisen rahapeliympäristön. Vastuullisuus on koko ajan muuttuva ja kehittämisen alla oleva laaja kokonaisuus, jossa päähuomio on kuluttajien suojeleminen rahapelaamisen aiheuttamilta haitoilta ja ongelmilta.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään vastuullisen rahapelitoiminnan näkymistä lainsäädännössä ja viranomais-toiminnassa Suomessa ja muissa maissa. Tämän lisäksi tarkastellaan vastuullisuusstrategioiden ja -ohjelmien rakentamista ja kehittämistä.

2.1 Vastuullisen rahapelitoiminnan painopisteet Suomessa

Tässä alaluvussa esitellään yleisiä näkökohtia siitä, miten Veikkaus Oy toteuttaa Suomessa vastuullisuutta. Arvioitavana ovat myös toimet, joita yhtiö on ilmoittanut ottavansa käyttöön tulevaisuudessa. Tarkastelun ulkopuolella ovat ne vastuullisuuteen liittyvät toimet, joita järjestöt tai muut toimijat tekevät Veikkaus Oy:n vuosittaisista tuotoista saamallaan osuuksilla.

Veikkaus Oy ilmoitti vuoden 2018 vastuullisuusraportissaan, että se uudistaisi vastuullisuusohjelmaansa sitten, että se tukisi yhtiön strategiaa kilpailukykyisen yksinoikeuden varmistamiseksi⁴⁷. Veikkaus esitti vuoden 2018 vastuullisuusraportissa vastuullisuustoimikseen seuraavia:

- pelaajien tunnistautuminen ja Etuasiakkuusohjelma
- vahva kuluttajansuoja
- pelirajoituskokonaisuus
- vastuullinen markkinointi

45 Nikkinen J (2019) Rahapelien markkinointi haitallisten tuotteiden markkinointina. Mainosta maltilla-tapahtuma. Helsinki. <https://www.slideshare.net/THLfi/janne-nikkinen-rahapelien-markkinointi-haitallisten-tuotteiden-markkinointina> [viitattu 25.9.2019].

46 Reith G (2007) Gambling and the contradictions of consumption: a genealogy of the “pathological subject”. *American Behavioral Scientist* 51, 33–55.

47 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosiker-tomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 13.12.2019].

- rikollisuuden ja vilpin ehkäiseminen (rahanpesu ja terrorismin rahoitus)
- Veikkaus Oy:n omat peliongelmatutkimukset
- rahapelien vastuullisuustyökalun RaVa:n käyttäminen
- vastuullisen asiakkuusmallin VasA:n käyttäminen.

Lisäksi Veikkaus Oy ilmoitti läpäisseensä European Casino Association (ECA)^{48 49}, European Lotteries (EL)⁵⁰ ja World Lottery Association (WLA)⁵¹ -vastuullisuusstandardien auditoinnit.⁵²

Syyskuussa 2019 Veikkaus Oy:n hallitus ilmoitti perustavansa tauon jälkeen uudelleen eettisen neuvoston ja ilmoitti myös kehittämistoimista, jotka liittyvät Veikkauksen vastuullisuusohjelmaan tulevista konkreettisista toimenpiteistä.⁵³ Kehittämistoimissa tunnistautunut pelaaminen sekä pelaamisen hallinnan välineet olivat näkyvästi esillä: strategiakauden painopisteeksi ja strategiaohjelmiin uudeksi ohjelmaksi ilmoitettiin lisättäväksi tunnistautuvan pelaamisen ja pelaamisen hallinnan välineiden edistäminen. Näiden vastuullisuustoimien onnistumista on määrä mitata tunnistautuvan pelaamisen määrän lisäksi peliongelmiin esiintyvyydellä väestötasolla, joka tullaan yhtiön hallituksen mukaan liittämään vuodesta 2020 myös osaksi Veikkauksen johdon palkitsemisjärjestelmää: tulospalkkiomallin vastuullisuusmittariksi on määrä liittää jokin raja-arvomittari, joka pohjautuu peliongelmiin väestötasolliselle esiintyvyydelle. Raja-arvon ylittyessä tuloksesta ei palkita.

Veikkaus Oy:n Tekiriltä tilaama ulkopuolinen Veikkauksen markkinoinnin prosessien ja toiminnan auditointi julkaistiin lokakuussa 2019. Selvityksen mukaan vastuullisuutena käsitetään yleisesti usein sellainen yritysten vapaaehtoinen ja omaehtoinen toiminta, joka ylittää laissa ynnä muussa sääntelyssä siltä edellytetyt minimivaatimukset. Selvityksessä todettiin, että pelkkä lakien tai muun pakottavan sääntelyn noudattaminen ei ole erityistä vastuullisuutta osoittava toimenpide, mutta Veikkaus Oy:n sisällä vastuullisuutena ja eettisyytenä vaikutettiin selvityksen mukaan usein ymmärrettävän nimenomaan se, mikä on pakollista hoitaa lainsäädännön ja viranomaisohjeistusten nojalla. Auditoinnin mukaan termistä vastuullisuus on tullut yhtiön sisällä eräänlainen itsestäänselvyys, eivätkä sen määritelmä tai sisältö ole kaikille yhtiön työntekijöille selkeitä. Tekirin mukaan vastuullisuus on määritelty Veikkaus Oy:n sisäisissä ohjeistuksissa varsin ohuesti, mutta sisäisesti vastuullisuusperiaatteiden tuntemista oletetaan jokaiselta. Selvityksen mukaan termit vastuullisuus, eettisyys ja pakottava regulaatio eivät ole Veikkaus Oy:n organisaation ymmärryksessä erillisiä ja riittävän kirkkaina.⁵⁴

48 European Casino Associationin vastuullisuusstandardi on myönnetty Suomen lisäksi 30 muulle maalle, ks. European Casino Association (2019) ECA MEMBERS. <https://www.europecasinoassociation.org/about-us/eca-members/> [viitattu 22.10.2019].

49 European Casino Association (2019) Finland. <https://www.europecasinoassociation.org/country-by-country-report/finland/> [viitattu 22.10.2019]. Suomen kohdalla käytetyt tiedot ovat esimerkiksi pakollisten tappiorajojen osalta vanhentuneita.

50 European Lotteries (EL) neljäs vastuullisuussertifikaatti on myönnetty Suomen lisäksi 11:lle muulle maalle, ks. European Lotteries (2019) Certified Lotteries. <https://www.european-lotteries.org/certified-lotteries-0> [viitattu 22.10.2019].

51 World Lottery Association (WLA) on myöntänyt standardinsa lukuisille eri peliyhtiöille ympäri maailmaa ja pelkästään Euroopassa ja Lähi-Idässä sama standardi on myönnetty Veikkaus Oy:n lisäksi noin 70 peliyhtiölle. Ks. lisää: World Lottery Association (2019) <https://www.world-lotteries.org/> [viitattu 22.10.2019].

52 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 22.10.2019].

53 Valtioneuvoston kanslia (2019) Veikkauksen kehittämistoimenpiteet 5.9.2019. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/14233153/Veikkaustiedotustilaisuus05092019/6bfcfd56-e021-cd01-99b6-ea94e9377494/Veikkaustiedotustilaisuus05092019.pdf>.

54 Saukkomaa H ym. (2019) Totouta unelmasi – vaikka joka päivä. Veikkauksen markkinoinnin prosessien ja toiminnan auditointi 9.10.2019. https://drive.google.com/file/d/0B11KuR_NTL6ybkLETlpzb2FqT09OeEJRMTRocm1tY1BWc0xv/view [viitattu 4.11.2019].

Tekirin selvityksen mukaan vuoden 2017 peliyhtiöiden fuusion jälkeen erityisesti kaupalliset tavoitteet ja kansainvälinen digiympäristössä tapahtuva kilpailu ovat korostuneet yhtiön strategiassa ja sen onnistumisen mittaamisessa, vaikka vastuullisuudellekin on ollut omat mittarinsa: tunnistaunut pelaaminen, peliongelmiin laajuus väestötasolla, väestötason pulssimittari peliongelmiin määräästä, alaikäisten pelaamisen valvonnassa onnistuminen sekä brändiattribuuttien, kuten vastuullisuuden kehitys. Tekirin mukaan brändiliset, liiketoiminnalliset sekä mainonnalliset Key Performance Indicators -mittarit ovat kuitenkin käytännön tasolla olleet keskeisimmässä asemassa, eivätkä vastuullisuusmittarit ole selkeästi olleet kytköksissä työntekijöiden henkilökohtaiseen panokseen tai työhön, eikä niitä oltu myöskään sidottu yhtiön kannustin- ja/tai palkitsemisjärjestelmään. Tekir kehottikin yhtiötä asettamaan vastuullisuuteen selkeämmät mittarit, jotka kannustaisivat myös työntekijöitä kehittämään toimintatapojaan ja edistämään koko yhtiön vastuullisuutta.⁵⁵ Vastuullisuuden toteuttamisessa ei ole kyse johdon harkinnasta, vaan johdon velvollisuudesta toteuttaa Veikkaus Oy:n erityistehtävää.

Lokakuussa 2019 pidetyssä Veikkaus Oy:n tiedotustilaisuudessa yhtiön toimitusjohtaja Olli Sarekoski kertoi paineen tuloutustason ylläpitämiselle olleen kova ja että siihen pyrkiessään Veikkaus ei ole pystynyt vähentämään peliongelmiä riittävästi ollen tyytyväinen vain siihen, ettei peliongelmiin kokonaismäärä ole kasvanut.⁵⁶ Sarekosken mukaan tuottojen jakaminen hyviin käyttötarkoituksiin ei ole ehkä enää riittävä peruste aiheutetulle haitalle. Jatkossa turvallisempi ja vastuullisempi peliympäristö tulee hänen mukaansa olemaan Veikkauksessa kaiken lähtökohta ja vastuullisuus nousee merkittävämpään asemaan myös yhtiön strategiassa⁵⁷. Sarekosken mukaan Veikkaus Oy:n vastuu ei ole enää jatkossa aiemman tapaisesti vastuuta yhteiskunnalle, vaan Veikkaus Oy:n vastuu tulee olemaan vastuuta pelaajille. Tämä edellä mainittu pelaajakeskeinen vastuullisuus tarkoittaa Veikkaus Oy:n mukaan kestävän liiketoiminnan rakentamista, jossa Veikkaus Oy kykenee tarjoamaan pelaajilleen pelaamisen hallinnan välineet sekä hyvän asiakaskokemuksen.⁵⁸

Veikkaus Oy ilmoitti päivittävänsä vastuullisuusohjelmaansa pelaajakeskeisemmäksi taulukossa 1 esitellyin toimenpitein. Veikkauksen mukaan toimenpiteiden lista ei ole vielä valmis eikä kaikkia toimia toteuteta kerralla, vaan toimenpiteiden vaiheistusta katsotaan myöhemmin ja eri sidosryhmät otetaan mukaan niiden suunnitteluun. Keskeisimmäksi haasteeksi Veikkauksen toimitusjohtaja esitti teknisen infrastruktuurin rakentamisen kaikessa vastuullisuudessa.⁵⁹

55 Ibid.

56 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEdQSE5haERyS1JxMUvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

57 Veikkaus Oy (2019) Vastuu yksilöstä korostuu Veikkauksen uudessa strategiassa – peliautomaattien pakollinen tunnistauminen aikaistuu vuodella. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!article/tiedotteet/yritys/2019/10-lokakuu/31-vastuu-yksilosta-korostuu-veikkauksen-uudessa-strategiassa> [viitattu 4.11.2019].

58 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEdQSE5haERyS1JxMUvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

59 Ibid.

Taulukko 1. Veikkauksen vastuullisuusohjelman uudet toimenpiteet.^{60 61}

TOIMENPIDE	Toimenpiteen toteuttaminen ja vaikutukset kuluttajalle/pelaajalle
PELIRAJAT	<ul style="list-style-type: none"> • jatkossa pelaajalla parempi mahdollisuus seurata ja rajoittaa pelaamistaan • pelaamisen lopullinen estäminen tulee olemaan aiempaa helpompaa, kokonaisvaltaisempaa ja ylipäänsä mahdollista • saattaa tarkoittaa sitä, että pelaaja törmää omaehtoisiin tai viranomaisten asettamiin rajoituksiin
TIETOISUUS & VALISTUS	<ul style="list-style-type: none"> • pelaaja saattaa saada pelaamistaan (jos se on runsasta tai muuttunut) koskevan yhteydenoton Veikkaukselta, kun pelikäyttäytymisen seurantaan kehitetty Vasa otetaan käyttöön • pelaaja tulee olemaan paremmin tietoinen peleistä ja niiden sisällöistä sekä riskeistä peleihin liittyvistä haitoista tullaan puhumaan aikaisempaa enemmän
MUU VASTUULLISUUS	<ul style="list-style-type: none"> • jatkossa alaikäiset eivät pysty pelaamaan • pelaaja "voi kokea, että Veikkaus välittää pelaajasta ja siitä, että pelaaminen pysyy hanskassa" • Veikkauksen markkinointi tulee näkymään ja kuulumaan nykyistä vähemmän markkinoinnin linjausten päivittämisen ja markkinointipanostusten vähentämisen seurauksena • Veikkaus tulee vähentämään pelipisteiden raha-automaatteja ja laskemaan niiden pelipiste-kohtaisia enimmäismääriä

2.2 Vastuullisen rahapelitoiminnan painopisteet muissa maissa

Tässä alaluvussa keskitytään muiden maiden vastuullisen rahapelitoiminnan tarkasteluun lainsäädännön, viranomaistoiminnan ja vastuullisuusohjelmien näkökulmasta.

Ruotsin vuoden 2019 alusta voimaan tullessa, kokonaan ušusitussa rahapelilaissa (2018:1138) on panostettu pelaajien suojeluun liialliselta pelaamiselta ja auttamisessa heitä tarvittaessa vähentämään pelaamista.⁶² Ruotsissa rahapelien sääntelyssä annetaan monipuolisesti ja kattavasti määräyksiä ja yleisiä ohjeita vastuullisesta rahapelaamisesta, ja kaikkien pelilain lisenssin alla toimivien pelintarjoajien on noudatettava niitä.⁶³^{64 65} Vastuullisuusvelvoitteiden laiminlyönneistä rangaistaan tarvittaessa tuntuvasti. Esimerkiksi kesäkuussa 2019 Global Gamingin lisenssi peruttiin, sillä yhtiön todettiin vakavasti laiminlyöneen siltä edellytetyjä velvollisuuksia ja vastuita. Global Gaming ei esimerkiksi pystynyt toimittamaan tietoja asiakkaistaan, jotka olivat kuukauden aikana hävinneet 22 700–103 000 euroa. Yhtiö ei myöskään kyennyt esittämään todisteita toimista, joilla se olisi voinut varmistaa, että näillä pelaajilla oli varaa hävitä suuria summia rahaa. Global Gaming ei myöskään pystynyt varmistamaan sitä, että sen peleihin hävittyjen rahojen alkuperä olisi ollut laillinen.⁶⁶

60 Ibid.

61 Valtioneuvoston kanslia (2019) Veikkauksen kehittämistoimenpiteet 5.9.2019. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/14233153/Veikkaustiedotustilaisuus05092019/6bfcfd56-e021-cd01-99b6-ea94e9377494/Veikkaustiedotustilaisuus05092019.pdf>.

62 Spellag (2018:1138). <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2018:1138> [viitattu 18.9.2019].

63 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmannarad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

64 Lotteriinspektionen (2018) Spelmarknad i förändring. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/informationsdokument/tryckta-publikationer/lotteriinspektionen-presentation.pdf> [viitattu 22.11.2019].

65 Spelinspektionen (2019) Spelkonto & registrering. <https://www.spelinspektionen.se/fragor-svar/> [viitattu 7.11.2019].

66 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia: International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

Norjassa valtio on toiminut tavoitteellisesti rahapelaamisen markkinan ja peliongelmaisten hallinnan parantamiseksi. Norjassa rahapelejä valvomaan perustettiin vuonna 2001 Lotteri- og stiftelsestilsynet.⁶⁷ Norja päätti siirtyä rahapelaamisen toimeenpanemisessa monopolijärjestelmään vuonna 2003, ja siirtyi siihen lopulta vuonna 2008. Päätös monopolijärjestelmästä syntyi pitkälti rahapeliongelmaisten suuren määrän takia: 49 000 norjalaista kärsi rahapeliongelmaista, jota reilun viiden miljoonan asukkaan maassa määrää pidettiin suurena. Rahapelihaitat saivat runsaasti mediahuomiota. Norjassa rahapelien yhteiskuntavastuullisessa toiminnassa on kaksi painopistettä: tasa-arvo ja kaikille yhtäläiset mahdollisuudet sekä kansanterveys.

Valtion kokonaan omistamalta monopoliyhtiöltä Norsk Tippingiltä edellytetään ensisijaisesti toiminnan vastuullisuutta, jossa tavoitteena on estää pelaamisen kielteiset seuraukset. Norsk Tippingin vastuulliseen pelitoimintaan kuuluu kolme osa-aluetta: haitallisen pelikäyttäytymisen ehkäiseminen ja tunnistaminen sekä siihen puuttuminen. Haitallisen pelikäyttäytymisen ehkäiseminen tarkoittaa konkreettisesti sitä, että yhtiöllä on selkeä vastuullisuusohjelma, hyviä käytännön työkaluja sekä laajaa tiedotusta ja viestintää pelaajille. Haitallisen pelaamisen tunnistaminen tapahtuu pelikäyttäytymistä analysoimalla. Rahapelien tuoton tavoittelu ei saa olla toiminnan päätavoite, eikä Norsk Tipping ole asettanut toiminnalleen ainakaan julkisesti rahallisia tuotto-odotuksia.^{68 69}

Tanskassa rahapelaamista valvova viranomaisen Spillemyndigheden on vastuussa rahapelilakien toteuttamisesta, pelilisenssien myöntämisestä ja muusta rahapelitoiminnan valvomisesta sekä rahapelitoiminnan raportoinnista, neuvonnasta ja vastuullisuudesta.⁷⁰ Tanskassa rahapeliyhtiöiltä vaaditaan lisenssi. Lisenssiehdot ovat varsin tiukat, ja ne edellyttävät rahapelien tarjoajilta muun muassa laajoja viranomaisen valvomia vastuullisuustoimia, tarkkojen teknisten vaatimusten noudattamista pelitarjonnassa, pelaajien rahojen turvaamista sekä pelaajien rekisteröimistä.⁷¹ Yksi rahapeliviranomaisen tärkeimmistä tehtävistä on sen varmistaminen, että luvan saaneet pelien järjestäjät tarjoavat rahapelejä vastuullisesti. Vastuullisessa rahapelitoiminnassa toimivaa vuoropuhelua Tanskan ja kansainvälisten viranomaisten, rahapelitoimialan ja rahapelihaittoja hoitavien tahojen kanssa pidetään erittäin tärkeänä.⁷² Vuonna 2018 Tanskassa hallituspuolueet ja muut poliittiset puolueet tekivät poliittisen tason sopimuksen uusista pakollisista rahapelihaittojen torjuntaa koskevista toimista. Sopimuksen tarkoituksena oli lisätä kuluttajansuojaa tiedottamalla ja auttamalla peliongelmaisia, sääntelyllä ja rahapelitoimijoiden yhteisillä käytännesäännöillä markkinoinnin rajoittamisesta sekä pelaamisen aika- ja rahamuistutuksista.⁷³

Isossa-Britanniassa rahapelaamista säätelevässä laissa Gambling Act 2005 vastuullisen rahapelaamisen järjestäminen on keskeisesti esillä. Lain keskeiset alueet ovat: 1) rahapelaamiseen liittyvän rikollisuuden sekä rahapeliongelmien ehkäiseminen ja hoito, 2) rahapelaamisen toimeenpanon avoimuus ja oikeudenmukaisuus sekä 3) lapsien ja muiden haavoittuvien ryhmien suojelu rahapelihaitoilta tai rahapelaamiselle altistumiselta.⁷⁴ Lisenssijärjestelmän kolme tavoitetta tukevat rahapelaamisen sääntelyä. Nämä tavoitteet ovat: 1) rikollisuuden estäminen rahapelaamisessa 2) oikeudenmukaisuus ja avoimuus ja 3) lapsien ja muiden heikossa asemassa olevien suojelu rahapelihaitoilta.

67 Lotteri- og stiftelsestilsynet (2019) Om organisasjonen. <https://lottstift.no/om-oss/om-organisasjonen/> [viitattu 2.10.2019].

68 Lotteri- og stiftelsestilsynet (2018) Speleproblem. <https://lottstift.no/pengespel/speleproblem/> [viitattu 2.10.2019].

69 Norsk Tipping (2019) Års- og samfunnsrapport 2018. <https://2018.norsk-tipping.no/samfunnsoppdrag/ansvarlig/> [viitattu 2.10.2019].

70 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

71 Spillemyndigheden (2018) Guidelines for operators of betting and online casinos. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2018-11/Guidelines%20for%20operators%20of%20betting%20and%20online%20casino%20-%2020july%202018_0.pdf [viitattu 23.10.2019].

72 Spillemyndigheden (2018) The Danish Gambling Authority ensures responsible gambling. <https://www.spillemyndigheden.dk/en/danish-gambling-authority-ensures-responsible-gambling> [viitattu 23.10.2019].

73 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

74 Gambling Act 2005. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/19/contents> [viitattu 18.11.2019].

Isossa-Britanniassa korostetaan, että turvallisessa ja vastuullisessa rahapelaamisessa pelaajan tulee ymmärtää pelaamansa pelin kertoimia ja sääntöjä sekä häviämistä ja voittamista pelaamisessa.⁷⁵ Lisäksi riittävän varhaisessa vaiheessa tapahtuvan ja oikealla tavalla toteutetun yhteydenoton arvioidaan auttavan pelaajaa hallitsemaan pelaamistaan, minkä ajatellaan olevan pitkällä aikavälillä kestävää toimintaa rahapeliyrityksille.⁷⁶

Kaupallisen rahapelaamisen sääntelystä vastaavan Gambling Commissionin uusimman, vuosien 2018–2021 strategian painopisteenä on suojella kuluttajia, estää kuluttajahaitan syntymistä, parantaa rahapelimarkkinan standardeja, optimoida arpajaistuottojen kohdentaminen hyviin tarkoituksiin sekä parantaa sääntelyä. Tavoitteena on tuoda kuluttajille turvallisemmat rahapelimarkkinat.⁷⁷

Gambling Commission on listannut rahapelaamisen turvallisuutta koskeviksi vaatimuksiksi seuraavat seikat⁷⁸:

- läpinäkyvyys kuluttajille
- mainonta ja markkinointi
- asianmukaiset lisensoidut peliympäristöt
- maksaminen ilman käteistä
- osallistuminen tutkimukseen, koulutukseen ja hoitoon
- asiakkaiden kanssa tapahtuva vuorovaikutus
- kohtuulliset ja läpinäkyvät ehdot ja käytännöt
- tiedon jakaminen pelaajille
- paikallisten riskien arvioinnit
- alaikäisten pelaamisen estäminen
- mahdollisuus henkilökohtaisen pelaamisen estämiseen.

Australiassa ei ole käytössä yhtä koko liittovaltion kattavaa rahapelisääntelyelintä tai rahapelilakia. Koko Australiaa koskeva Gambling Measures Act 2012 sisältää kuitenkin yhden luvun, jossa käsitellään vastuullista rahapelaamista hyvin yleisellä tasolla jättäen osavaltioille ja territorioille lopullisen päätäntävällän. Luvussa otetaan esille toimien merkitys vastuullisen rahapelaamisen edistämiseksi erityisesti peliautomaateissa. Peliautomaatteihin liittyvissä vastuullisuutta tukevilla toimilla kansainyhteisö toimii käytännön yhteistyössä osavaltioiden ja territorioiden hallitusten, peliteollisuuden, tutkijoiden ja erilaisten yhteisöjen kanssa.⁷⁹ Australiassa ja Uudessa-Seelannissa on käytössä kattavat vastuullisen rahapelaamisen käytännesäännöt, joista suurin osa on pakollisia. Ne on määritelty tarkasti osavaltioittain ja territorioittain. Monilla osavaltioilla on omat vastuullisen rahapelaamisen organisaatiot.⁸⁰ Australiassa Australasian Gaming Council (AGC), joka on rahapeliyritysten ja pelintarjoajien muodostama organisaatio, on laatinut vastuullisen rahapelaamisen strategian voimassa olevan sääntelyn pohjalta. AGC:n jäsenten tulee sitoutua strategian toteuttamiseen.⁸¹

75 Responsible gambling (2019) What is 'responsible gambling'? <https://responsiblegamblinguk.org/what-is-responsible-gambling> [viitattu 23.10.2019].

76 Gambling Commission (2019) Social responsibility. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/for-gambling-businesses/Compliance/General-compliance/Social-responsibility/Social-responsibility.aspx> [viitattu 23.10.2019].

77 Gambling Commission (2018) Strategy 2018–2021. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/Strategy-2018-2021.pdf> [viitattu 23.10.2019].

78 Gambling Commission (2019) Social responsibility. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/for-gambling-businesses/Compliance/General-compliance/Social-responsibility/Social-responsibility.aspx> [viitattu 23.10.2019].

79 Australian Government (2012) Gambling Measures Act 2012. <https://www.legislation.gov.au/Details/C2014C00159> [viitattu 23.10.2019].

80 Australasian Gaming Council (2019) Codes of Conduct/Practice. <https://www.austgamingcouncil.org.au/Codes-of-Conduct> [viitattu 23.10.2019].

81 Australasian Gaming Council (2019) AGC's Responsible Gambling Strategy. <https://www.austgamingcouncil.org.au/content/>

3 VASTUULLISUUSTOIMIA SUOMESSA JA MUISSA MAISSA

Tässä luvussa esitellään Suomessa ja muissa maissa käytössä olevia vastuullisuustoimia. Toimenpiteet ovat jaoteltu rahapelihaittoja ennaltaehkäiseviin (alaluku 3.1) ja vähentäviin (alaluku 3.2). Lisäksi tarkastellaan vastuullisuuden toteuttamisen seurantaa ja raportointia (alaluku 3.3). Viimeiseen alalukuun on koottu muita käytössä olevia, tämän jaottelun ulkopuolelle jääviä toimia (alaluku 3.4).

3.1 Rahapelihaittojen ennaltaehkäisemiseen pyrkivät toimenpiteet

3.1.1 Pelaajien tunnistautuminen

Puhuttaessa rahapelaamisen yhteydessä tunnistautumisesta viitataan yleisesti kahteen seikkaan: 1) rahanpesulain edellyttämään asiakkaan tunnistamiseen, josta on säädetty Suomessa myös terrorismin rahoittamisen sekä rahanpesun estämiseksi tai 2) asiakkaan tunnistamiseen, jossa päätavoite on tehostaa rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ja ongelmien ehkäisemistä sekä vähentämistä⁸². Tämä luku keskittyy viimeksi mainittuun.

Tunnistautumista ei yksinään pidetä rahapelihaittojen ehkäisyn tai vähentämisen kannalta tehokkaana keinona vaan sitä pidetään nämä mahdollistavana välineenä. Peliongelmiin ehkäisemisessä ja vähentämisessä tunnistautumisesta on hyötyä sen mahdollistaman pelikäyttäytymisen seurannan ja siihen kytkettävien pelaamisen hallinnan välineiden kanssa. Ilman näiden hyödyntämistä tunnistautuminen yksinään vaikuttaa oletettavasti ainoastaan alaikäisten pelaamisen estymiseen.⁸³ Tässä luvussa tunnistautumista käsitellään laajasti sen vuoksi, että etenkin rahapeliongelmiin ennaltaehkäisyn tai vähentämisen kannalta keskeiset työkalut edellyttävät juuri tunnistautumista.

Pelilyhtiöt voivat hyödyntää tunnistautumisen mahdollistamaa pelaajien yksilöllisen pelikulutuksen ja -käyttäytymisen seurantaa myös muihin kuin suoranaisiin vastuullisuustarkoituksiin. Suomessa tunnistautuminen mahdollistaa Veikkaus Oy:lle esimerkiksi asiakkaiden luokitteluun pelikäyttäytymisen perusteella pelikanavoittain muun muassa suoramarkkinointitarkoituksiin.⁸⁴ Veikkaus Oy ilmoitti uuden asiakassegmentointimallinsa valmistuneen vuonna 2018 ja se oli määrä ottaa käyttöön vuonna 2019. Mallin tavoitteena Veikkaus Oy:n mukaan on sen kyky ”tarjota asiakkaille oikea tieto oikeassa paikassa ja siirtyä persoonidumpaan palveluun”. Segmentointi auttaa Veikkauksen mukaan tarkastelemaan pelaamiseen käytettyjä rahamääriä segmenteittain sekä suunnittelemaan näille oikeanlaisia vastuullisuustoimenpiteitä.⁸⁵

Tunnistautuminen on Suomessa rahapelaamisessa pakollista toistaiseksi ainoastaan Veikkaus Oy:n verkkosivustolla sekä Helsingin kasinolla pelatessa.⁸⁶ Esimerkiksi Ruotsissa tunnistautuminen tuli pakolliseksi jo vuonna 2014 kaikissa rahapeleissä lukuun ottamatta pahvisia raaputusarpoja, kivijalan arpajaisia, bingoa,

agcs-responsible-gambling-strategy [viitattu 23.10.2019].

82 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

83 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2018) Arviointiryhmän lausunto SM:n luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta. Lausunto 8.8.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/a64f29cd-575b-4a81-b562-48724a8bbb1c/LAUSUNTO_20180815120227.pdf [viitattu 15.10.2019].

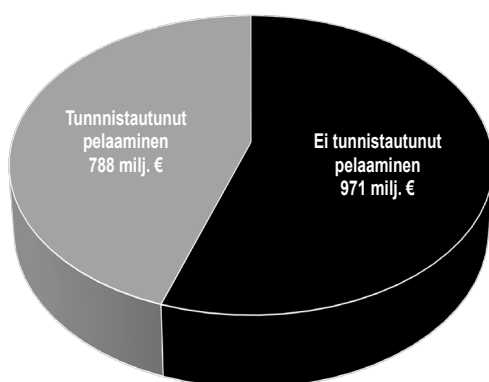
84 Dagmar (2019) Veikkaus koneoppimisen avulla huipputuloksiin. <https://www.dagmar.fi/markkinoinnin-automaatio/veikkaus-koneoppimisen-avulla-huipputuloksiin/> [viitattu 24.10.2019].

85 Veikkaus (2019) Varmista asiakkuutesi tunnistautumalla vahvasti. Artikkelit. Veikkaus.fi. <https://www.veikkaus.fi/fi/artikkeli#!/dimy/kampanjat/yritys/tupas-tunnistautuminen> [viitattu 1.8.2019].

86 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 29.11.2019].

paikallista hevosvedonlyöntiä, kasinopelejä sekä tavara- ja laivojen rahapeliautomaatteja. Laajamittaista pakollista tunnistautumista perusteltiin Ruotsissa muun muassa vastuullisuuden laittamisella tuottojen tavoittelun edelle, sillä tunnistautumalla pyrittiin ehkäisemään ongelmapelaamista. Tunnistautumisen myötä asiakkailta katsottiin olevan parempi mahdollisuus rahapelaamisensa kontrolliin, ikärajojen noudattamisen arveltiin toimivan paremmin sekä rahanpesun kaltaisten rikosten ja petosten estämisen olevan tehokkaampaa.^{87 88 89} Myös Norjassa Norsk Tippingin kaikki pelaajat pelaavat tunnistautuneena ja heidän kaikki pelitoimintonsa tallennetaan. Yhtiöllä on käytössä ID- ja maksujärjestelmä, joka edellyttää pelaajan rekisteröitymistä väestörekisteriin, joka mahdollistaa pelaajan tunnistamisen yksilöllisellä tunnuksella. Ainoa poikkeus rekisteröinnistä on fyysinen peliticketti, jota ei tarvitse rekisteröidä. Tunnistettu pelaaminen antaa yhtiölle varmuuden pelaajan todellisesta henkilöllisyydestä.⁹⁰

Vuonna 2018 Veikkaus Oy:n kokonaispelikate eli pelaajien yhteensä Veikkaus Oy:n rahapeleihin häviämä rahasumma oli 1 759 miljoonaa euroa ja siitä 55,2 prosenttia tuli tunnistautumattomasta pelaamisesta (ks. Kuva 2).⁹¹

Kuva 2. Veikkaus Oy:n pelikateen jakautuminen tunnistautuneeseen ja tunnistautumattomaan pelaamiseen vuonna 2018⁹².

Veikkaus Oy tarjoaa asiakkailleen asiakkuusohjelman, Veikkaus Oy:n Etuasiakkuuden, johon liittyminen edellyttää rekisteröitymistä ja pelaajan henkilöllisyyden varmentamista. Poliisihallituksen arpajaishallinto on korostanut, että asiakkuusohjelmat ovat sallittuja, jos niissä huomioidaan markkinointisäännökset ja kana-

87 Vuonna 2014 Ruotsissa arvioitiin olevan joitain tuhansia laittomia raha-automaatteja, joiden takana oli järjestäytyneitä rikollisuutta. Ks. Svenska Spel (2014) Annual report: Gaming market shrank with obligatory registration. <https://om.svenskaspel.se/AnnualReport/2014/eng/> [viitattu 9.10.2019].

88 Svenska Spel (2013) Annual Report 2013. https://om.svenskaspel.se/AnnualReport/2013/eng/pdf/SvenskaSpel_AR2013_ENG.pdf [viitattu 5.8.2019]; Spelinspektionen (2019) Spelkonto & registrering. [https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar-villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-9-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spel-pa-kasino-och-vardeautomatspel.pdf](https://www.spelinspektionen.se/fragor-svar/Spelinspektionen%20(2019)%20Lotteriinspektionens%20foreskrifter%20och%20allmanna%20rad%20om%20spel%20pa%20kasino%20och%20vardeautomatspel,%20LIFS%202018.%20https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar-villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-9-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spel-pa-kasino-och-vardeautomatspel.pdf) [viitattu 9.10.2019].

89 Jo ennen vuotta 2014 pelaajia kannustettiin tunnistautuneeseen pelaamiseen Ruotsin arvoautomaateilla muun muassa sillä, että tunnistaunut pelaaja sai käyttöönsä kaikki pelit, kun tunnistautumattomana oli mahdollista pelata vain muutamaa raha-automaattipeliä. Tunnistautuneena pelaamisessa edellytettiin asettamaan rajoituksia pelaamiseen käytetyille ajalle sekä rahalle. Lisäksi tunnistautuneena pelaajat saivat tietoa todellisesta rahapelikulutuksestaan, pystyivät tekemään pelitestin selvittääkseen mahdollista rahapeliongelmaa tai -riippuvuutta sekä heidän oli mahdollista sulkea itsensä ulos pelien parista valitsemakseen ajanjaksoksi.

90 Norsk Tipping (2019) Års- og samfunnsrapport 2018. <https://2018.norsk-tipping.no/samfunnsoppdrag/ansvarlig/> [viitattu 2.10.2019].

91 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 29.7.2019].

92 Ibid.

vointitarkoitus. Niiden avulla voi esimerkiksi ehkäistä pelihaittoja, jos rekisteröitymiseen liitetään pelaamisen hallinnan työkaluja.⁹³ Poliisihallituksen mukaan asiakkuusohjelmien markkinoinnissa ja muussakin toteutuksessa pelaamisen hallinnan on oltava etusijalla verrattuna erilaisiin asiakkuusetuihin eikä asiakkuusohjelmia saa käyttää rahapelaamisen kysynnän lisäämiseen tai korkean riskin rahapeliin markkinoimiseen. Asiakkuusohjelmien avulla kuluttajia ei myöskään saa palkita pelaamisen rahallisen määrän perusteella tai pelaamisen lisääntymisestä.^{94 95}

Verkossa kaikki Veikkauksen rekisteröityneet asiakkaat ovat Etuasiakkaita ja Etuasiakkuutta eli tunnistautuneena pelaamista voi hyödyntää myös kivijalkaympäristön peleissä lukuun ottamatta Toto-pelejä, myyntipaikkojen pöytäpelejä, pahvisia raaputusarpoja sekä tuontiautomaatteja ja tiettyjä vanhempia peliautomaatteja. Etuasiakkuuden avulla yhtiön on mahdollista pyrkiä lisäämään tunnistautuneen pelaamisen määrää jo ennen sen pakollisuutta.⁹⁶

3.1.2 Pelaamisen hallinnan välineet pelipisteiden raha-automaateissa

Arpajaislakiin vuonna 2019 tehty lisäys⁹⁷ Veikkaus Oy:ltä edellyttämän pääasiallisen tehtävän tehostamisesta edellyttää pelaajan pakollisen tunnistautumisen laajentamista verkkoympäristön rahapeliin sekä kasinoilla pelaamisen lisäksi myös pelipisteiden hajasijoitetuille raha-automaateille 1.1.2022 alkaen.⁹⁸ Pelipisteet tarkoittavat kauppoja, huoltoasemia, kioskeja, kahviloita ynnä muita ympäristöjä ja tiloja, joihin on sijoitettu rahapeliautomaatteja, mutta joita ei ole varta vasten tehty rahapelaamista varten. Veikkauksella on ollut Suomessa määrätietoinen ohjelma tunnistautuneen pelaamisen lisäämiseksi hajasijoitetuilla rahapeliautomaateilla vuodesta 2016 asti. Vuonna 2017 tunnistautuminen oli mahdollista jo noin 14 000 Veikkaus Oy:n rahapeliautomaatilla⁹⁹.

Hallintovaliokunnan mukaan sen aiemmassa arpajaislain muuttamista koskevassa mietinnössä Veikkaus Oy:n oikeutuksen kannalta keskeiset seikat pelihaittojen ehkäisemiseen vaadittavista konkreettisista toimituksista jäivät puutteellisiksi.¹⁰⁰ Siksi Suomessa pidettiin tarpeellisenä laajentaa pakollinen tunnistautuminen pelipisteiden hajasijoitetuihin rahapeliautomaatteihin. Suomen erityislaatuisten rahapeliautomaattien sijoittelun katsotaan hallintovaliokunnan mukaan vaikuttavan merkittävästi akuutista peliriippuvuudesta kärsiviin, sillä automaattit on sijoitettu ihmisten arkisiin ympäristöihin: ruokakauppoihin, huoltoasemille sekä kahviloihin. Pakollisella tunnistautumisella pelipisteiden raha-automaattipelaamisessa arvioitiin hallintovaliokunnan mukaan olevan merkittävä vaikutus Veikkaus Oy:n rahapeliin pelaamisesta koituvien terveydellisten, taloudellisten sekä sosiaalisten haittojen ehkäisyssä ja vähentämisessä¹⁰¹, sillä juuri raha-automaatti-

93 Poliisihallitus (2015) Rahapeliin markkinointia koskevat Poliisihallituksen linjaukset 3.6.2015. POL-2015-7474. https://www.arpajaishallinto.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/arpajaishallintowwwstructure/54035_Rahapeliin_markkinointia_koskevat_Poliisihallituksen_linjaukset.pdf?10488caec45bd488 [viitattu 20.11.2019].

94 Ibid.

95 Veikkaus Oy (2019) Etuasiakkaana saat enemmän – Hopea- ja Kulta-asiakkaana vielä vähän lisää. <https://www.veikkaus.fi/fi/etuasiakas?category=etuasiakkuus#!/ohjeet> [viitattu 20.11.2019].

96 Ibid.

97 Laki arpajaislain muuttamisesta (677/2019). Lakiin tehty lisäys 14 c §. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190677> [viitattu 13.12.2019].

98 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018). Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 13.12.2019].

99 Veikkaus Oy (2017) Rahapeliongelmien ehkäisemiseksi tehdään paljon työtä. Tiedote 8.11.2017. <https://www.stinfo.fi/tiedote/rahapeliongelmien-ehkaisyksiksi-tehdään-paljon-työtä?publisherId=54808465&releaseId=64597161> [viitattu 13.12.2019].

100 Valiokunnan mietintö HaVM 25/2016 vp – HE 132/2016 vp. Vierailtu 30.7.2019: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/HaVM_25+2016.aspx

101 Sisäministeriö (2019): Raha-automaatteihin tulossa pakollinen tunnistautuminen 2022 alkaen. Tiedote 16.5.2019 38/2019. https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/raha-automaattipeleihin-tulossa-pakollinen-tunnistautuminen-2022-alkaen [viitattu 30.7.2019].

pelaaminen on erityisen altista rahapeliongelmiin ja muiden rahapelihaittojen syntymiselle.^{102 103} Syksyllä 2019 Veikkaus Oy päätti aikaistaa tunnistautumisen käyttöön ottamista; pelipisteiden automaatteihin tulee pakollinen tunnistautuminen jo vuonna 2021¹⁰⁴.

Pakollinen tunnistautuminen tulee Suomeen muihin maihin verrattuna verrattain myöhään ja se kattaa aluksi ainoastaan hajasijoitetut raha-automaatit eli se ei koske Veikkaus Oy:n pelisalien (Pelaamo ja Feel Vegas) raha-automaattipelaamista^{105 106}. Pelisalien jättämistä pakollisen tunnistautumisen ulkopuolelle on perusteltu muun muassa sillä, että pelipisteiden automaatteja on lukumääräisesti huomattavasti enemmän ja niiden jakeluverkosto on laaja ja maantieteellisesti kattava, jolloin pelkästään niihin asetettavan pakollisen tunnistautumisen ajateltiin auttavan saavuttamaan tavoite rahapelaamisesta koituvien väestötason ongelmien ja haittojen vähentämisessä sekä ehkäisyssä.^{107 108} Lisäksi pelisaleissa tapahtuvan rahapelaamisen arvioitiin olevan pelipisteiden pelaamista tarkemmin valvottua, sillä siitä on vastuussa Veikkaus Oy:n oma henkilökunta¹⁰⁹.

Esimerkiksi Ruotsissa tällaista osittaista tunnistautumista pidettiin aikanaan ongelmallisena, sillä silloin pelaajan olisi rajoitusten saavuttamisen jälkeen mahdollista helposti jatkaa pelaamista tunnistautumattomana.¹¹⁰ Suomessakaan rahapelaamisen valvonnasta vastuussa oleva Poliisihallitus ei pitänyt pelisalien rahapeliautomaattien jättämistä tunnistautumisen ulkopuolelle perusteltuna, sillä niiden haittoja aiheuttavat ominaisuudet eivät Poliisihallituksen mukaan vähene sijoituspaikoittain, eikä etenään pelisaleissa, joissa on suuremmat panokset ja voitot sekä kaikkien rahapelien markkinointi. Lisäksi Poliisihallitus esitti, että erityiset pelisalit ovat oletettavasti otollinen vaihtoehto sellaiselle ongelmapelaamiselle, joka tapahtuu ”piilossa” sellaisessa ympäristössä, jossa rahapelaaminen hyväksytään.¹¹¹ Myös Rahapelien toimeenpanosta aiheutuvien haittariskien ja haittojen arviointiryhmä esitti, että tunnistautumisen tulisi kattaa pelipistepeleiden lisäksi myös pelisalipelaaminen, jotta se voisi olla tehokas. Haitta-arviointiryhmä piti tunnistautumisen edellyttämistä pelkästään pelipisteiden raha-automaattipelaamiseen ongelmallisena, sillä rahapelaaminen ja sen myötä myös ongelmapelaaminen voisi jatkossa keskittyä enemmänkin pelisaleihin, joissa pelejä ja peliympäristöä pidetään monelta osin pelipisteitä riskialttiimmaksi.¹¹²

Hallintovaliokunta muistutti Veikkaus Oy:tä siitä, että jo ennen lakimuutosta Suomen arpajaislain 13 c § velvoittaa yhtiötä järjestämään rahapelejä rahapelihaittoja ehkäisten ja vähentäen, joten vaikka pelisalien raha-automaattipelaaminen voi jatkossakin olla lain mukaan tunnistautumatonta, Veikkaus Oy:llä on mahdollisuus liittää vapaaehtoisesti myös pelisalien rahapeliautomaatteihin tunnistautumisen mahdollistavat laitteistot, ja että Veikkaus Oy voisi myös kehittää ja vahvistaa pelisaleissaan tapahtuvaa valvontaa ongelmal-

102 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018). Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

103 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta: HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

104 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEDQSE5haERyS1JxMUVvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

105 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta: HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

106 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEDQSE5haERyS1JxMUVvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

107 Sisäministeriö (2019) Pakollinen tunnistautuminen raha-automaattipeleissä – usein kysytyt kysymykset. <https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit/ukk-tunnistautuminen> [viitattu 29.7.2019].

108 HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

109 Ibid.

110 Binde, P (2013) New Swedish EGMS presented. <https://ongambling.org/new-swedish-egms-presented> [viitattu 9.10.2019].

111 Poliisihallitus (2018) POL-2018-20917 Poliisihallituksen lausunto ehdotuksesta hallituksen esitykseksi arpajaislain muuttamisesta. Lausunto 14.08.2019. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/b2a75f3f-876f-4c86-8c34-88d3b4c2e323/LAUSUNTO_20180815123847.pdf [viitattu 30.9.2019].

112 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2018) Arviointiryhmän lausunto SM:n luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta. SDMno-2018-1061 08.08.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/a64f29cd-575b-4a81-b562-48724a8bbb1c/LAUSUNTO_20180815120227.pdf [viitattu 15.10.2019].

lisen ja haitallisen rahapelaamisen tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.^{113 114} Veikkaus Oy on esittänyt vuonna 2019, että lähes kaiken pelaamisen kattava tunnistautuminen saatetaan ottaa käyttöön vuonna 2023¹¹⁵.

Tunnistautumisen laajentaminen voi ehkäistä tai vähentää rahapelihaittoja Suomessa vain siinä tapauksessa, kun tunnistautumisen myötä pelipisteiden raha-automaateilla pelaamiseen kytketään erilaisia viranomaisten ja/tai pelaajien itsensä asettamien pelaamisen hallinnan välineitä ja muita vastuullista pelaamista tukevia ominaisuuksia, joiden avulla pelaajat voivat kontrolloida pelikäyttäytymistään. Pakollisen tunnistautumisen arvellaan vähentävän myös alaikäisten rahapelaamista, jonka valvominen ei ole onnistunut vaadittavalla tavalla pelipisteiden raha-automaattipelaamisessa.^{116 117}

Kaikki manner-Ruotsissa sijaitsevat lailliset kivijalkaympäristön rahapeliautomaatit ovat arvoautomaatteja, joiden tekniset vaatimukset ovat erittäin tarkkoja ja joissa voitonmaksu tapahtuu rahan sijaan esimerkiksi poletilla, arvosetelillä tai siirroilla suoraan pelaajan pelitilille, aina tunnistautumista edellyttäen.^{118 119} Ruotsissa muualla kuin kasinolla olevilla arvoautomaateilla pelaajille tulee myös tarjota mahdollisuutta rajoittaa sisäänkirjautumisaikaansa päivä-, viikko- ja kuukausitasolla.¹²⁰

Myös Norjassa kaikkien rahapelikoneiden, vuonna 2009 markkinoille tulleiden Multix-rahapeliautomaateilla ja vuonna 2011 lanseerattujen Belago-rahapeliautomaateilla pelaaminen, edellyttää tunnistautumista. Niissä on myös lukuisia pakollisia ja vapaaehtoisia pelaamisen hallinnan välineitä (ks. Taulukko 2).¹²¹ Pakollinen tunnistautuminen sekä pelaamisen hallinnan välineet laskivat rahapelituottoja runsaasti Norjassa. Asia kuitenkin hyväksyttiin, sillä Norjassa peliautomaateilla pelasivat haavoittuvat ihmiset, kuten nuoret, maahanmuuttajat ja matalasti koulutetut¹²². Molemmat rahapeliautomaattityypit, Multix ja Belago, ovat yhdessä yhteen keskuspalvelimeen, joka mahdollistaa kaikkien pelitapahtumien tallentumisen pelaajakohtai-

113 HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

114 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta: HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

115 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEdQSE5haERyS1JxMUVvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

116 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

117 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta: HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

118 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

119 Ruotsissa tunnistautumisen lisäksi arvoautomaattien aiheuttamia haittoja pyritään sääntelemään muun muassa niiden sijoittelulla: kasinoiden lisäksi arvoautomaatteja saa sijoitella hotellien sekä ravitsemusliikkeiden yhteyksiin ja niiden suurin sallittu enimmäismäärä koko Ruotsissa on 7 000 kappaletta ja yhtä sijoituspaikkaa kohden arvoautomaatteja saa olla korkeintaan viisi kappaletta. Hotellien ja ravitsemusliikkeiden lisäksi arvoautomaatteja saa olla korkeintaan 500 kappaletta tiloissa, joissa on tarjolla myös bingoa. Bingohalleissa arvoautomaatit eivät saa antaa suurempaa tuottoa kuin salissa järjestetyn bingopelin tuotto. Ks. lisää: Lotteriinspektionen (2015) Tekniska villkor för värdeautomater styrda från värdsystem. AB Svenska Spel. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/villkor/tekniska-villkor-for-vardeautomater-styrda-fran-vardsystem.pdf> [viitattu 9.10.2019]; Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

120 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf>; Spelinspektionen (2019) Spelkonto. <https://www.spelinspektionen.se/fragor--svar/ny-licensmarknad-2019/#spelkonto> [viitattu 9.10.2019].

121 Norsk Tipping (2019) Om Multix. <https://www.norsk-tipping.no/multix/om-multix> [viitattu 2.10.2019].

122 Thomas A, Christensen D, Deblaquiere J, Armstrong A, Moore S, Carlson R & Rintoul A (2016) Review of electronic gaming machine pre-commitment features. Limit setting. Commonwealth of Australia.

sesti sekä eri pelaamisen hallinnan välineiden toimivuuden. Norjassa raha-automaattipelaaminen ei ole mahdollista käteisellä, vaan maksaminen tapahtuu tunnistautumiseen käytettävällä sirullisella pelaajakortilla, joka on liitetty pelaajan pelitiliin¹²³. Myös kaikki voitot maksetaan korttiin liitettylle pankkitilille, eikä niitä ole mahdollista saada käteisenä¹²⁴. Raha-automaattipelien ympärivuorokautinen pelaaminen ei ole Norjassa mahdollista, sillä kaikki Multix- ja Belago-automaatit suljetaan yöajaksi¹²⁵.

Norjassa viranomaiset ovat määrittäneet pelaajille suurimmat sallitut nettotappiot kumpaankin raha-automaattityyppiin, jotka esitellään taulukossa 2. Pelaajat voivat myös asettaa itse itselleen näitä summia matalimmat nettotappiorajat. Kaikkien pelaajien on asetettava itselleen pakollinen aikarajoitus, joka määrittää, kuinka paljon pelaaja saa käyttää raha-automaatilla pelaamiseen aikaa. Lisäksi molemmilla automaateilla pelaaminen edellyttää tunnin välein pelitaukoa. Kaikkien norjalaisten on mahdollista sulkea itsensä raha-automaattien parista joko lyhyemmäksi ajaksi (päivä, viikko, kuukausi) tai pysyvästi. Lisäksi molemmissa automaattityypeissä lyhyin sallittu pelikierroksen kesto on 3 sekuntia.^{126 127}

Taulukko 2. Norjan Multix-automaatin sekä Belago- automaatin pelaamisen hallinnan välineet ja pelirajoitukset.¹²⁸

	MULTIX	BELAGO
Pakolliset tappiorajat	Vrk: 400 NOK (40 €)	Vrk: 800 NOK (80 €)
Pakolliset aikarajat	Kyllä	Kyllä
Korkein sallittu panos	50 NOK (5 €)	50 NOK (5 €)
Korkein sallittu voitto	1 500 NOK (150 €)	2 500 NOK (250 €)
Jackpot	Ei	Paikallinen: 12 000 NOK (1 200 €) Kansallinen: 50 000 NOK (5 000 €)
Pakollinen tauko 1 h:n välein	Kesto: 10 minuuttia	Kesto: 30 sekuntia
Autoplay	Ei	Ei
Pelitauot (päivä/vk/kk)	Mahdollisuus asettaa	Mahdollisuus asettaa
Pysyvä itsesulkeminen	Mahdollisuus asettaa	Mahdollisuus asettaa

Tunnistautunut raha-automaattipelaaminen antaa pelaamisen hallinnan välineiden käyttöön ottamiselle tietotekniset edellytykset myös Suomessa.^{129 130} Tunnistautuminen tekee teknisesti mahdolliseksi myös pelaajan itselleen hakeman pelikiellon toteutumisen pelipisteiden raha-automaateilla, kuten myös pelaajien pelikuluksen ja -käyttäytymisen tarkan tilastoinnin, jota on mahdollista hyödyntää rahapelihaittojen ehkäisy-

123 Engebø J (2012) IVTs and tools for responsible gambling. Multix and Belago, Norsk Tipping's IVTs. http://www.easg.org/media/file/loutraki2012/pres_pdf_loutraki_2012/wednesday_19_september_2012/1615-1815/parallel_1/2_jonny_engebo.pdf [viitattu 2.10.2019].

124 Thomas A, Christensen D, Deblaquiere J, Armstrong A, Moore S, Carlson R & Rintoul A (2016) Review of electronic gaming machine pre-commitment features. Limit setting. Commonwealth of Australia.

125 Engebø J (2012) IVTs and tools for responsible gambling. Multix and Belago, Norsk Tipping's IVTs. http://www.easg.org/media/file/loutraki2012/pres_pdf_loutraki_2012/wednesday_19_september_2012/1615-1815/parallel_1/2_jonny_engebo.pdf [viitattu 2.10.2019].

126 Ibid.

127 Vuonna 2012 Multix-automaatteja oli Norjassa yhteensä 2 800 kappaletta sijoiteltuna kioskeihin, kahviloihin, huolto-asemille, pubeihin sekä baareihin. Belago-automaatteja oli vuonna 2012 yhteensä 1 000 kappaletta ja niitä saa sijoitella ainoastaan tiloihin, joissa on tarjolla myös bingoa. Ks. lisää: Engebø J (2012) IVTs and tools for responsible gambling. Multix and Belago, Norsk Tipping's IVTs. http://www.easg.org/media/file/loutraki2012/pres_pdf_loutraki_2012/wednesday_19_september_2012/1615-1815/parallel_1/2_jonny_engebo.pdf [viitattu 2.10.2019]; Norsk Tipping (2019) Om Multix. <https://www.norsk-tipping.no/multix/om-multix> [viitattu 2.10.2019].

128 Ibid.

129 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

130 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta: HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 30.7.2019].

ja vähentämistoimissa sekä rahapelihaittojen viranomaisarvioinneissa.^{131 132} Toistaiseksi Veikkaus Oy on esittänyt julkisuudessa pelipisteiden rahapeliautomaatteihin tulevista pelaamisen hallinnan välineistä pelaamisen estomahdollisuuden, jolloin pelaaja voi halutessaan estää pelipisteiden raha-automaattipelaamisen joko pysyvästi tai määräajaksi.¹³³ Sisäministeriö on kuitenkin viime kädessä vastuussa rajoituksia koskevan asetuksen tekemisestä ja se on määrä valmistella yhteistyössä rahapelihaittojen ehkäisytyössä toimivien järjestöjen, Poliisihallituksen, sosiaali- ja terveysministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Veikkaus Oy:n kanssa. Rajoituksia otetaan mahdollisesti käyttöön vaiheittain, jolloin niiden vaikutuksista saadaan tietoa.¹³⁴

Hallintovaliokunta piti välttämättömänä, että pakollisen pelipisteissä tapahtuvan tunnistautumisen raha-automaattipelaamisen vaikutuksia rahapelihaittojen vähenemiseen ja ehkäisyyn seurataan, kuten myös tunnistautumiseen raha-automaattipelaamiseen liitettävien pelaamisen hallinnan välineiden sekä erilaisten rajoitusten vaikutuksia^{135 136 137}. Tunnistautumisen onnistumisen mittareiden tarkka määrittely on erittäin tärkeää, sillä kuten hallituksen esityksen luonnoksessa mainittiin, esimerkiksi tunnistautumisen ennaltaehkäiseviä vaikutuksia ei välttämättä lyhyellä aikavälillä ole havaittavissa, mutta pitkällä aikavälillä vaikutukset saattavat olla merkittäviä ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen.¹³⁸

3.1.3 Pelaamisen hallinnan välineet verkossa

Tässä luvussa tarkastellaan erilaisia käytössä olevia pelaamisen hallinnan välineitä Suomessa ja muissa maissa. Luku keskittyy pääasiassa verkkoympäristössä tarjolla oleviin välineisiin.

Pelaamisen hallinnan välineet nähdään tärkeinä erityisesti rahapeliongelmien ehkäisemisessä. Niiden tarkoitus on auttaa pelaajia määräämään ennalta esimerkiksi rahapelaamiseen käytettyjä rahamääriä (talletus- ja tappiorajat) tai rahapelaamiseen käytettyä aikaa (aikarajoitukset).¹³⁹ Pelaamisen hallinnan välineiden merkitys korostuu etenkin sellaisissa rahapeleissä, jotka ovat erityisen nopeatempoisia tai sisältävät muita sellaisia ominaisuuksia, jotka voivat helposti hämärtää esimerkiksi pelaajan käsityksen pelatuista rahamääristä, todellisesta voitto-häviösuhteesta tai pelaamiseen käytetystä ajasta. Koska pelaamisen hallinnan välineet toimivat jo olemassa olevien rahapeliongelmien vähentämisen sijaan tehokkaammin rahapeliongelmien syntyminen mahdollisina estäjinä, ne on tarkoitettu kaikille rahapelaajille.¹⁴⁰

131 Sisäministeriö (2019) Pakollinen tunnistautuminen raha-automaattipeleissä – usein kysytyt kysymykset. <https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit/ukk-tunnistautuminen> [viitattu 29.7.2019].

132 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

133 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEDQSE5haERyS1JxMUVvU1FWWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

134 Sisäministeriö (2019) Pakollinen tunnistautuminen raha-automaattipeleissä – usein kysytyt kysymykset. <https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit/ukk-tunnistautuminen> [viitattu 29.7.2019].

135 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

136 Valiokunnan mietintö HaVM 31/2018 vp – HE 213/2018 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/HaVM_31+2018.aspx [viitattu 29.7.2019].

137 Sisäministeriö (2019) Pakollinen tunnistautuminen raha-automaattipeleissä – usein kysytyt kysymykset. <https://intermin.fi/poliisiasiat/rahapelit/ukk-tunnistautuminen> [viitattu 29.7.2019].

138 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta (2018) Luonnos 21.6.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/f4f49b29-1946-4844-abb1-a221fbbb6234/LAUSUNTO-PYYNTO_20180621074857.pdf [viitattu 30.7.2019].

139 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

140 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contensis.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

Edellisissä alaluvuissa käsitelty tunnistaunut pelaaminen on vahvasti yhteydessä pelaamisen hallinnan välineisiin, sillä se mahdollistaa pelaajan itselleen asettamien rajoitusten toimimisen ja oman pelikäyttäytymisen seuraamisen esimerkiksi erilaisissa pelaamisympäristöissä (verkossa ja kivijalkaympäristössä), eri pelityyppisiä pelatessa sekä eri ajankohtina.^{141 142}

Suomessa ennen rahapeliyhtiöiden vuonna 2017 tapahtunutta fuusioita erilaiset vastuullisuustoimet perustuvat pitkälti rahapeliyhtiöiden omaan toimintaan. Sisäministeriön 12.12.2017 voimaan astuneella asetuksella (1427/2017)¹⁴³ vastuullisuustoimia ja pelaamisen hallitsemisen työkaluja siirrettiin vapaaehtoisuudesta sääntelyn piiriin etenkin verkkoympäristössä, jossa pelaajat voivat rekisteröidyttyään asettaa pelaamiselleen erilaisia rajoituksia.¹⁴⁴ Veikkaus Oy:n verkkopalvelussa tarjottavat pelaamisen hallinnan välineet esitellään taulukossa 3. Peliestot ja paniikkipainike ovat pelihaittojen vähentämiseen liittyviä toimia.

Taulukko 3. Veikkaus Oy:n verkossa tarjotut pelaamisen hallinnan välineet.^{145 146}

Pelaamisen hallinnan väline	Tietoa pelaamisen hallinnan välineestä
Talletusraja	12.12.2017 alkaen pakollinen. Pelaajan itse määritettävä talletusrajat vuorokausi- ja kuukausitasolle.
Tappioraja	12.12.2017 alkaen pakollinen. Pelaajan itse määritettävä tappiorajat vuorokausi- ja kuukausitasolle seuraaviin rahapeleihin: eBingo, eArvat, Syke, Pore, kasinopelit, pöytäpelit, Matkapelit ja Virtuaalivedot. Em. peleissä myös automaattinen universaali tappioraja (1 000 €/vrk ja 2 000 €/kk).
Aikamuistutin	Automaattinen. 60 minuutin välein pelaajan näyttöruutuun tuleva ilmoitus, jonka ilmaantuessa pelaajan on valittava, jatkaako pelaamista vai kirjautuuko ulos sivustolta. Aikamuistuttajan voi asettaa ilmestymään 30 minuutin välein.
Pelitulien yhteenveto	Automaattinen. Rekisteröitynyt pelaaja näkee kuukausitasolla tekemänsä peliostot, voitot, voitto/tappiosuhteen ja toteutuneen palautusprosentin.
Paniikkipainike	Vapaaehtoinen. Kaikissa Veikkauksen verkkoympäristössä välitettävissä rahapeleissä käytettävissä ja näkyvissä oleva painike, jonka käyttäminen estää rahapelaamisen seuraavan vuorokauden loppuun saakka.
Peliestot	Vapaaehtoinen. Veikkauksen verkkoympäristössä pelaaja voi asettaa pelieston eli estää pelaamisen itseltään peli- tai peliryhmäkohtaisesti. Pelaajan tulee määrittellä pelieston kesto, joka voi olla korkeintaan vuoden mittainen. Kaiken verkkopelaamisen kattavan eston asettaminen on mahdollista toistaiseksi tai määräajaksi. Toistaiseksi voimassa oleva esto on voimassa vähintään yhden vuoden ajan.

141 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Vénisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

142 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2018) Arviointiryhmän lausunto SM:n luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta. SDMno-2018-1061 08.08.2018. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/934de636-27bf-41b2-abff-ded1fe6aedfd/a64f29cd-575b-4a81-b562-48724a8bbb1c/LAUSUNTO_20180815120227.pdf [viitattu 15.10.2019].

143 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapelien säännöt.

144 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

145 Ibid.

146 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapelien säännöt.

Talletusraja ja tappioraja

Suomessa Veikkaus Oy ja Raha-automaattiyhdistys RAY tarjosivat ennen vuotta 2017 verkkoympäristössään asiakkaidensa käyttöön erilaisia pelaamisen hallinnan välineitä^{147 148}. 12.12.2017 astuivat voimaan uudet talletus- ja tappiorajat, joiden asettaminen vuorokausi- ja kuukausitasoille on pelaajille pakollista ennen ensimmäistä rahansiirtoa pankkitililtä pelitilille. Talletusraja tarkoittaa rajoitusta pelitilille siirrettävään rahamäärään. Talletusrajassa ei ole ennalta määrättyä ylärajaa eli pelaaja saa päättää vapaasti asettamansa rajoitukset.¹⁴⁹ Tappiorajat tarkoittavat nopearytmisiin ja muita haitallisia ominaisuuksia sisältäviin rahapeleihin asetettavia häviörajoituksia, joiden avulla pelaaja voi rajoittaa, kuinka paljon voi vuorokausi- ja kuukausitasolla yhteensä hävitä tiettyihin peleihin: eBingo, eArvat, Syke, Pore, kasinopelit, pöytäpelit, Matkapelit ja Virtuaalivedot. Kaikille yhteiseksi asetettu tappioraja edellä mainittuihin nopearytmisiin peleihin on 1 000 euroa vuorokaudessa ja 2 000 euroa kuukaudessa, mutta pelaajat voivat halutessaan asettaa myös pienemmät rajat. Tappiorajoja ei ole mahdollista asettaa muihin Veikkaus Oy:n verkkopalvelun rahapeleihin, eivätkä tappiorajat kata toisia vastaan pelattavia nettikasinopelejä, kuten pokeria.^{150 151} Talletus- ja tappiorajoihin tehdyt muutokset astuvat niiden nostamisessa voimaan vuorokausirajassa seuraavana päivänä klo 0.00 ja kuukausirajassa seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä. Mikäli pelaaja laskee asettamia rajoituksia, muutokset astuvat voimaan heti.^{152 153}

Veikkauksen sivustolla pakollisia tappiorajoja ei ole ainakaan toistaiseksi mahdollista asettaa kattamaan kaikkia rahapelejä tai mitään muita rahapelejä ennalta määrättyjen nopearytmisten rahapelien lisäksi. Toistaiseksi Veikkauksen verkkopalvelussa ei ole juurikaan tarjolla pelaajille vapaaehtoisia pelaamisen hallinnan välineitä. Esimerkiksi pakollisen, vain tietyt pelityypit kattavan tappiorajan lisäksi pelaamisen hallintaan Veikkauksen sivustolla voisi olla myös vapaaehtoinen tappioraja, jonka pelaajat voisivat asettaa kattamaan itse valitsemansa pelityypit tai kaikki pelit. Vapaaehtoisia pelikohtaisia panosrajoituksia ei myöskään ole toistaiseksi mahdollista asettaa Veikkauksen verkkosivustolla.

Talletus- ja/tai tappiorajat eivät ole kansainvälisesti mitenkään poikkeuksellisia verkossa tapahtuvassa rahapelaamisessa, sillä niitä käytetään muun muassa Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Esimerkiksi Ruotsissa

147 Esimerkiksi vielä vuonna 2014 Veikkaus Oy:llä oli vuorokausikohtainen 100 euron pelaamisrajoitus (jossa voitoilla ei ollut merkitystä), joka kattoi nopearytmiset Nettiarvat, eBingon, Sykkeen ja Poreen. Live-vedon päivittäinen pelaamisrajoitus oli 300 euroa vuorokaudessa. Lisäksi Veikkauksen asiakkaiden pelitilin saldon yläraja oli 3 000 euroa, eli pelaajilla ei voinut kerralla olla kyseistä määrää enempää rahaa pelitilillään. Vuonna 2017 tapahtuneen fuusionkin jälkeen Veikkaus Oy:n verkkosivuston raha-automaattipelin ja kasinopelin tappioraja oli 500 euroa vuorokaudessa 11.12.2017 asti. Ks. lisää: Veikkaus Oy (2015) Yhteiskuntavastuuaraportti ja vuosikertomus 2014. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2014/vuosiraportti_2014.pdf [viitattu 22.10.2019]; Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

148 RAY:llä oli käytössään viranomaisten asettama 3 000 euron pelitilin maksimisaldo. Tämän lisäksi verkkoympäristön raha-automaateissa ja kasinopeleissä (pokeria lukuun ottamatta) oli kussakin käytössä 500 euron suuruinen häviörajoitus. Ks. lisää: RAY (2011) Vastuu- ja vuosiraportti 2010. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/ray_ray_vastuu_vuosiraportti2010.pdf [viitattu 22.10.2019].

149 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapelien säännöt.

150 Ibid.

151 11.12.2017 asti Veikkaus Oy:n verkkosivustolla (ja sitä edeltävän RAY:n verkkosivustolla) oli kaikille pelaajille yhteiset pelirajoitukset (joissa voitoilla ei merkitystä) ja tappiorajoitukset (kattoivat pelit häviöt). Pelirajoitukset tarkoittivat sitä, että vuorokaudessa pelaajat pystyivät pelaamaan Nettiarvoja, Sykettä ja eBingoa korkeintaan 100 eurolla vuorokaudessa ja Live-vetoja korkeintaan 600 eurolla vuorokaudessa. 11.12.2017 asti kasinopelin ja raha-automaattien kaikille yhteinen tappioraja oli 500 euroa vuorokaudessa. Ks. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/viestinta/2017/veikkaus-oy_n-rahapelien-saannot-smdno_2017_1424.pdf; Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

152 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapelien säännöt.

153 Vuonna 2018 Veikkaus arvioi pakollisten talletus- ja tappiorajojen (eli pelirajoituskokonaisuuden) vähentäneen erityisesti ongelmapelaamista. Talletusraja on Veikkauksen mukaan ollut sekä tehokkaampi että enemmän käytetty kuin tietyt nettikasinon pelit kattava tappioraja. Veikkauksen mukaan pelaajat arvostivat mallia, jossa saivat itse valita omat rajansa. Ks. lisää: Veikkaus (2019) Vuosikertomus 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_osa-vuosikatsaus_q3_2018.pdf [viitattu 14.10.2019].

kaikkien lisenssin alla toimivien rahapeliyhtiöiden tulee edellyttää ruotsalaisilta pelaajiltaan talletusrajan asettamista päivä-, viikko- ja kuukausitasolle. Jos pelaaja haluaa nostaa talletusrajaansa, muutokset astuvat voimaan aikaisintaan 72 tunnin kuluttua ja rajoitusten laskussa muutokset astuvat voimaan heti. Pelaajan asettamien rajojen tulee toimia kaikissa yrityksen eri peleissä ja sivustoilla. Ruotsissa verkossa pelaaville tulee myös tarjota mahdollisuutta sisäänkirjautumisaikansa rajoittamiseen.¹⁵⁴ Tanskassa verkossa toimivien peliyhtiöiden on tarjottava pelaajilleen toimintoa, joka mahdollistaa jo ennen pelaamisen aloittamista päivittäisten, viikoittaisten sekä kuukausittaisten maksurajojen asettamisen, joiden on astuttava välittömästi voimaan. Rajoja korottaessa ne saavat astua voimaan aikaisintaan 24 tunnin kuluttua.¹⁵⁵

Estääkseen ulkomaisille, ilman lupaa toimiville peliyhtiöille pelaamista Norsk Tippingillä on ollut vuodesta 2014 verkossa samoja kasinopelejä kuin näillä kilpailijoilla. Kansallisen tarjonnan tarkoituksena oli vastuullinen ja turvallinen rahapelaaminen pakollisten tappiorajojen sisällä.¹⁵⁶ Norjassa pakolliset tappiorajat ja aikarajoitukset suuririskisiin rahapeleihin asetettiin ensimmäisen kerran vuonna 2014. Vuonna 2016 Norjassa asetettiin yleinen kansallinen 20 000 Norjan kruunun (2 155 euroa) tappioraja, joka kattaa Norsk Tippingin pelit kaikissa peliympäristöissä. Näiden toimien arveltiin pienentävän ongelmapelaamisen suurta riskiä keskiarvoksi riskiksi¹⁵⁷.

Norsk Tippingillä on myös määritelty tietyille peleille vielä pakollisia pelikohtaisia rajoja siihen, kuinka paljon 20 000 Norjan kruunun kokonaisrajasta voi käyttää niiden pelaamiseen. Korkeimmat mahdolliset tappiorajat ovat 4 000 Norjan kruunua päivässä ja 10 000 Norjan kruunua. Rahallisten rajoitusten lisäksi pelaajien tulee asettaa näille tietyille peleille erikseen päiväkohtainen aikarajoitus, eli kuinka kauan päivässä saa käyttää aikaa niiden pelaamiseen. Vuoden 2018 lopussa noin 735 000 pelaajaa oli asettanut henkilökohtaisia rajoituksia.¹⁵⁸ Norsk Tipping on asettanut myös muita rajoituksia peleihinsä. Panosraja saa esimerkiksi olla pyörähdystä kohden korkeintaan 30 Norjan kruunua eli noin kolme euroa. Lisäksi jokaisen kierroksen väli on kolme sekuntia, peliä ei voi pyörittää nopeasti eikä automaattinen toisto ole mahdollinen. Näillä rajoituksilla tunnin pelaaminen Norsk Tippingin peleissä vie asiakkaalta korkeintaan 1 400 Norjan kruunua (noin 140 euroa).¹⁵⁹ ¹⁶⁰ Norjassa pakollisten rajoitusten on todettu selvästi estävän ongelmapelaamista ja kyselyjen mukaan pelaajat – myös ongelmapelaajat – suhtautuvat myönteisesti rajoituksiin ja ovat todenneet niiden auttavan kontrolloimaan pelaamista.¹⁶¹ Myös toisen norjalaisen rahapeliyhtiön, Norsk Rikstoton sivustolla pelaaminen edellyttää tappiorajojen asettamista päivä-, viikko- ja kuukausitasolle, ja uusille rekisteröityville asiakkaille myönnetään automaattisia pelirajoja.¹⁶²

154 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf>; Spelinspektionen (2019) Spelkonto. <https://www.spelinspektionen.se/fragor--svar/ny-licensmarknad-2019/#spelkonto> [viitattu 9.10.2019].

155 Retsinformation.dk (2019) Bekendtgørelse om onlinekasino. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=190168#id18399f09-df3f-444c-a576-7427d3cf8bf0> [viitattu 23.10.2019].

156 Norsk Tipping (2019) Ny regulering: Sverige er blitt et digitalt kasino. <https://2018.norsk-tipping.no/pengespilldebatt/ny-regulering-sverige-er-blitt-et-digitalt-kasino/> [viitattu 2.10.2019].

157 GamingIntelligence (2016) Norway sets mandatory player loss limits for Norsk Tipping. <https://www.gamingintelligence.com/legal/37771-norwegian-government-sets-mandatory-player-loss-limits> [viitattu 2.10.2019].

158 Norsk Tipping (2019) Spilleregler og betingelser. <https://www.norsk-tipping.no/spilleregler-og-betingelser#spillegrenser> [viitattu 2.10.2019].

159 Norsk Tipping (2019) Ny regulering: Sverige er blitt et digitalt kasino. <https://2018.norsk-tipping.no/pengespilldebatt/ny-regulering-sverige-er-blitt-et-digitalt-kasino/> [viitattu 2.10.2019].

160 Ks. Veikkaus Oy:n kivijalka- ja verkkoympäristön rahapeliautomaattien panosrajoituksista liitteessä 1.

161 Norsk Tipping (2016) Mandatory Pre-commitment Loss Limits. Six years of experience shows it works! https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1442&context=gaming_institute [viitattu 2.10.2019]

162 Rikstoto (2019) Ansvarlig spill. <https://www.rikstoto.no/Nyttig-informasjon/Regler-og-ansvar/Ansvarlig-spill> [viitattu 11.10.2019].

Paniikkipainike

Paniikkipainike tarkoittaa pelaamisen keskeyttävää pikasulkutoimintoa (Estä pelaaminen -painike), jonka edellytetään olevan näkyvillä ja käytettävissä kaikissa Veikkauksen verkkosivuston rahapeleissä. Painikkeesta painaminen estää sivustolla pelaamisen seuraavan vuorokauden loppuun.^{163 164}

Aikamuistuttaja ja pelitesti

Veikkaus Oy:n verkkosivustolla pelaamiseen käytettyä aikaa ei ole toistaiseksi mahdollista rajoittaa, kuten pelaajan mahdollisuutta rajoittaa päivittäistä sisäänkirjautumisaikaansa pelipalvelussa esimerkiksi siten, että päivittäin pelaaminen on mahdollista korkeintaan pelaajan valitseman ajanjakson ajan (esimerkiksi yhden tunnin), jonka jälkeen pelaaja kirjataan automaattisesti sivustolta ulos. Sivustolla on käytössä pakollinen aikamuistuttaja, joka ilmoittaa pelaajan näyttöön automaattisesti tulevilla ilmoituksella 60 minuutin välein pelaamiseen käytettyä aikaa. Ilmoituksen saatuaan pelaajan on valittava joko sivustolta ulos kirjautuminen tai pelaamisen jatkaminen. Toisia vastaan pelattavissa nettikasinopeleissä pelaajan ei tarvitse tehdä edellä mainittua valintaa.¹⁶⁵ Ensimmäisen ilmoituksen jälkeen pelaaja voi muuttaa asetuksissaan aikamuistuttajaa ilmestymään 30 minuutin välein.¹⁶⁶ Vapaaehtoinen rajoitus pelaamiseen käytettyyn aikaan voisi olla mahdollisuus pelipäivien rajoittamiseen tiettyinä viikonpäivinä; pelaamisen voisi esimerkiksi sallia itselleen vain tiettyinä päivinä tai kieltää se viikonpäivinä, kun ei halua pelata.

Veikkauksen sivuston pelitesti on pelaajan rahapelikäyttäytymistä viimeisen kolmen kuukauden ajalta kartoittava 16 väittämää sisältävä testi, joka kertoo, millainen pelaaja henkilö on.¹⁶⁷ Myös esimerkiksi Ruotsissa pelilisenssinhaltijan tulee tarjota pelaajalle verkossa pelitestiä, jolla pelaaja voi arvioida omaa pelikäyttäytymistään. Testin tulee olla selvästi näkyvillä ja aina mahdollista tehdä pelaajan pelatessa sillä sivustolla. Ruotsissa pelitestin tulee olla ulkopuolisen ja riippumattoman tahon varmistama ja sen tulee perustua ajan-kohtaiseen tietoon ongelmapelaamisesta. Tämä edellyttää testin säännöllistä päivittämistä.¹⁶⁸

Pelitilin yhteenveto

Veikkauksen sivuston pelitilin yhteenvedossa pelaajan on mahdollista tarkastella tekemiensä peliostojen lisäksi saamiaan voittoja, voitto/tappio-suhdetta sekä pelaamisessaan toteutuneita palautusprosentteja. Myös myyntipaikoissa (kaupat, kioskit) pelatut Veikkauksen pelit näkyvät pelitilin yhteenvedossa, jos pelaaja on niitä pelatessaan käyttänyt Etuasiakkuus-korttiaan eli pelannut tunnistautuneena. Asiakkaalle pelitilin kaikki tapahtumat ja rahapelaamiseen käyttämät summat ovat näkyvillä ainoastaan yhden vuoden ajalta. Vanhempia yksittäisiä pelitietoja on mahdollista hakea Veikkaus Oy:n asiakaspalvelusta¹⁶⁹. Pelaajan pelitietojen näyttäminen viimeisen vuoden ajalta on toki hyvä vaihtoehto, mutta pelaajan olisi hyvä saada halutessaan helposti pelitilinsä yhteenvedosta tiedot todellisesta voitto/häviö-suhteestaan myös pidemmältä ajalta.

Ruotsissa pelaajan informointi verkossa pelatessa on viety hieman pidemmälle, sillä siellä pelaajan tulee jokaisen sisäänkirjautumisen yhteydessä saada informaatiota lisenssinhaltijan vastuullisen pelaamisen mittareista, pelaajan omista pelirajoituksista sekä kootusti häviönsä viimeisen 12 kuukauden ajalta. Lisenssinhaltijan on pidettävä ruotsiksi esillä kaikki pelien olennaiset tiedot, mukaan lukien pelin voittomahdollisuudet ja säännöt, helposti pelaajien ja viranomaisten saatavilla.¹⁷⁰ Peleissä tulee olla linkit, jotka ohjaavat pelitestiin, raha- tai aikarajoitusten tekemiseen sekä pelien keskeyttämiseen. Rahapelivalvojan logojen tulee olla selvästi

163 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapeliin säännöt.

164 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

165 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapeliin säännöt.

166 Veikkaus Oy (2019) Pelaa maltilla. <https://www.veikkaus.fi/fi/pelaamaltilla> [viitattu 16.10.2019].

167 Ibid.

168 Spelinspektionen (2019) Om spelansvar. https://www.spelinspektionen.se/licensansokan/fragor--svar-licensansokan-och-nyaspellagen/#registrering_av_spelare [viitattu 9.10.2019].

169 Tieto varmistettu Veikkauksen asiakaspalvelusta 11.10.2019.

170 Spelinspektionen (2019) Om spelansvar. https://www.spelinspektionen.se/licensansokan/fragor--svar-licensansokan-och-nyaspellagen/#registrering_av_spelare [viitattu 9.10.2019].

näkyvillä ja lukittuna kivijalassa arvoautomaattien näytöillä ja verkon rahapelisivustoilla kaikkien lisensinhaltijoiden verkkosivujen yläosassa, mobiilisivustoilla ja muissa sovelluksissa. Pelien suunnittelusta on säädetty, että pelit eivät saa antaa pelaajalle vaikutelmaa, että sen lopputulokseen vaikuttaminen olisi mahdollista, mikäli voitonjako perustuu sataprosenttisesti sattumaan.¹⁷¹

3.2 Rahapelihaittojen vähentämiseen pyrkivät toimenpiteet

Tilanteessa, jossa pelaajan pelaaminen on ongelmallista tai pelaaja haluaa muuten vain vähentää rahapelaamista tai lopettaa sen kokonaan, on tärkeää, että pelaajalla on käytössään riittävän kattavat, toimivat ja mahdollisimman vaivattomat työkalut ja keinot pelaamisensa estämiseen niin määrääjäksi kuin pysyvästikin. Tässä luvussa esitellään Suomessa ja muissa maissa käytössä olevia sekä peliyhtiöiden tarjoamia toimenpiteitä rahapelihaittojen vähentämiseen.

3.2.1 Peliestot ja sisäänpääsykiellot

Useissa maassa on käytössä valtakunnallinen ja kaiken rahapelaamisen kattava itsesulkurekisteri, johon liittymällä kuluttaja voi estää itseltään kaiken rahapelaamisen ja rahapelaamisen suoramarkkinoinnin määrääjäksi tai lopullisesti.¹⁷² Näitä esitellään tämän alaluvun loppupuolella. Suomessa tällaista rekisteriä ei toistaiseksi ole olemassa eikä laki mahdollista kaikkiin ympäristöihin tai kaikkiin peleihin sopivaa itsesulkujärjestelmää. Seuraavaksi käsitellään niitä peliestoja ja sisäänpääsykielloja, jotka Veikkaus Oy ja Suomen arpajaislaki mahdollistavat pelaajille vuonna 2019 verkkoympäristössä sekä kivijalkaympäristön kasinossa ja pelisaleissa. Ennen pakollista tunnistautumista ja sen mahdollistamaa pelikieltoa pelipisteissä, niissä tapahtuvan rahapelaamisen estäminen on riippuvaista pelaajan omasta itsekurista. Syksyllä 2019 pidetyissä tiedotustilaisuuksissa Veikkaus Oy:n edustajat esittivät, että tulevaisuudessa pelaamisen kokonaisvaltainen ja pysyvä lopettaminen tulee olemaan pelaajalle nykyistä helpompaa ja kokonaisvaltaisempaa^{173 174}. Tämän toteutumissajan kohdasta ei ole kuitenkaan tarkempaa tietoa.

Verkkopelaamisessa Suomen Arpajaislaki tai sen nojalla annetut asetukset eivät toistaiseksi sisällä säännöksiä Veikkaus Oy:n pelaajille asetettavista pelikielloista ongelmapelaamisepäilyissä. Veikkaus ei näin ollen voi asettaa verkkopalvelussaan pelikieltoa pelaajalle, jonka pelaamisen arvelee olevan ongelmallista, vaan pelikielto on mahdollista asettaa ainoastaan silloin, kun pelaaja on itse ilmaissut tahtovansa sitä.¹⁷⁵ Veikkauksen verkkosivustolla pelaaja voi asettaa itselleen pelieston tiettyihin peleihin tai tiettyihin peliryhmiin, jolloin peliesto on voimassa pelaajan itse määräämään päivämäärään asti tai korkeintaan yhden vuoden. Kaikkien verkkoympäristön rahapelien estäminen on Veikkauksen sivustolla mahdollista määrääjäksi tai toistaiseksi. Toistaiseksi asetetun pelieston purkamista on mahdollista pyytää vuoden kuluttua kiellon asettamisesta ja tästä kolmen kuukauden päästä pelaaminen on taas mahdollista. Ilman pyyntöä peliesto pysyy voimassa.

171 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar-villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

172 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

173 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen mediatilaisuus 31.10.2019 <https://drive.google.com/file/d/0B27vs0Ooc71ma3M1TXN3VEdQSE5haERyS1JxMUVvU1FWXQ0/view> [viitattu 4.11.2019].

174 Valtioneuvoston kanslia (2019) Veikkauksen kehittämistoimenpiteet 5.9.2019. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/14233153/Veikkaustiedotustilaisuus05092019/6bfcfd56-e021-cd01-99b6-ea94e9377494/Veikkaustiedotustilaisuus05092019.pdf> [viitattu 17.10.2019].

175 Rydman E & Tukia J (2019) Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisuja 2019:25 (29.5.2019). http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161645/SM_25_2019_Rahapelilainsaadantoa%20koskeva%20esiselvitys.pdf [viitattu 14.10.2019].

Mitään asetettua peliestoa ei ole mahdollista purkaa Veikkauksen asiakaspalvelun kautta ennenaikaisesti.^{176 177} Verkkopelaamisen pelikiellon saa myös puhelimitse Veikkaus Oy:n asiakaspalvelusta, jos asiakaspalvelun on mahdollista tunnistaa pelaaja. Veikkauksen verkkosivuston pelitilin lopullinen sulkeminen tai poistaminen ei ole toistaiseksi mahdollista pelaajan pyynnöstä siten, ettei sitä saisi enää koskaan avattua¹⁷⁸. Veikkaus Oy:n mukaan toistaiseksi voimassa olevia peliestoja asetetaan verkossa kuukausittain 300–400 kappaletta ja huh-tikuussa 2019 Veikkauksen verkkosivustolla toistaiseksi voimassa olevia peliestoja oli voimassa 6 093 kappaletta ja kaikkia peliestoja yhteensä 21 408 kappaletta.¹⁷⁹

Sisäänpääsykielto Veikkaus Oy:n pelisaleihin tai Helsingin kasinolle edellyttää aina pelaajan henkilökohtaista vierailua toimipisteessä. Kielto astuu voimaan heti ja se on voimassa vähintään kolme kuukautta ja korkeintaan 12 kuukautta, jonka jälkeen kielto poistuu automaattisesti.¹⁸⁰ Arpajaislaissa tai sen nojalla annetussa muussa sääntelyssä ei määritellä pelisalipelaamisen pelikieltoa, joten Veikkaus Oy voi asettaa pelisaleissa pelikiellon ainoastaan pelaajan omasta pyynnöstä. Pelaaja voi henkilökohtaisen vierailunsa aikana tehdä sopimuksen sisäänpääsykiellosta kyseiseen yksittäiseen pelisaliin ja pelaajan pyynnöstä kielto voidaan laajentaa kattamaan myös muut lähialueella sijaitsevat pelisalit, mutta kieltoa ei voi asettaa kattamaan kaikkia Veikkaus Oy:n pelisaleja¹⁸¹. Pelisalipelaamisessa asiakkaan hankkiman sisäänpääsykiellon toteutumisen valvominen ei ole oletettavasti tehokasta, sillä pelipisteiden henkilökunnalla ei ole ainakaan toistaiseksi lain edellyttämää mahdollisuutta kieltää tai estää sisäänpääsykiellon hankkineen pelaajan pelaamista tai muuten puuttua henkilön pelaamiseen. Pelisalin työntekijällä on kuitenkin oikeus pyytää pelaajaa poistumaan pelisalista, johon hänellä on voimassa oleva sisäänpääsykielto tai sisäänpääsyn muu rajoitus. Jos pelaaja ei poistu kehotuksista huolimatta, henkilökunnalla ei ole lain mukaista oikeutta myöskään poistaa henkilöä pelisalista. Helmikuussa 2019 Veikkauksen mukaan 3–12 kuukauden pituisia sisäänpääsykieltoja oli pelisaleissa asetettu yhteensä 409 kappaletta.¹⁸²

Verkkosivuston pelaamisesta ja pelisalipelaamisesta poiketen arpajaislain 15 § antaa Veikkaus Oy:lle oikeuden rajoittaa pelaajan pelaamista tai estää pelaajan pääsy kivijalkaympäristön pelikasinoon myös ilman pelaajan pyyntöä, jos hänen pelaamisensa on aiheuttanut tai sen arvioidaan tulevan aiheuttamaan hänelle taloudellisten tai terveydellisten syiden vuoksi sosiaalista haittaa. Lisäksi arpajaislain 15 § antaa Veikkaukselle oikeuden kieltää pelaajan pyynnöstä tämän pääsy pelikasinoon tai rajoittaa hänen rahapelaamistaan. Sekä Veikkaus Oy:n omaehtoisesti asetettavat että pelaajan pyynnöstä asetettavat pelirajoitukset tai sisäänpääsyestot pelikasinolla ovat voimassa vähintään kolmen kuukauden ja korkeintaan yhden vuoden ajan. Kasinolla pelaaminen on aina tunnistautumisen alaista, jolloin sisäänpääsykiellon toteutumisen valvominen on mahdollista. Vuonna 2018 Veikkaus asetti Helsingin kasinolla ongelmapelaamisen johdosta yhteensä 58 sisäänpääsykieltoa tai muuta pelikasinopelaamista koskevaa rajoitusta. Pelaajien omasta pyynnöstä asetettuja sisäänpääsykieltoja tai muita pelikasinopelaamista koskevaa rajoitusta vuonna 2018 asetettiin yhteensä 486 henkilölle.^{183 184}

176 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapeliin säännöt.

177 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

178 Tieto varmistettu Veikkaus Oy:n asiakaspalvelusta 11.10.2019.

179 Rydman E & Tukia J (2019) Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisu 2019:25 (29.5.2019). http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161645/SM_25_2019_Rahapelilainsaadantoa%20koskeva%20esiselvitys.pdf [viitattu 14.10.2019].

180 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

181 Rydman E & Tukia J (2019) Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisu 2019:25 (29.5.2019). http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161645/SM_25_2019_Rahapelilainsaadantoa%20koskeva%20esiselvitys.pdf [viitattu 14.10.2019].

182 Ibid.

183 Ibid.

184 Ennen pakollisen tunnistautumisen käyttöön ottamista pelipisteiden rahapeliautomaatteihin, pelaajien on mahdollista estää pelaaminen kivijalkaympäristön rahapeliautomaateilta sellaisella maksukortilla, jonka pelaaja on liittänyt etuasiakkuuteensa Veikkauksen verkkopalvelun kautta. Pelaamisen estäminen onnistuu Veikkauksen verkkosivustolta tai peliautomaatilla, kun

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijaryhmä teki vuonna 2017 sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta raportin erilaisista rahapelihaittoihin keskittyneistä toimista ja niiden soveltuvuudesta Suomeen¹⁸⁵. Asiantuntijaryhmä ehdotti tuolloin muun muassa seuraavia suuren riskitason pelaamista vähentäviä pelikieltoihin liittyviä toimia, joista valtaosan edellytyksenä on tunnistautunut pelaaminen:

- Pelaajilla tulisi olla mahdollisuus hankkia itselleen haluamansa pituinen pelikielto.
- Pelikiellolla tulisi olla yleinen minimikesto, esimerkiksi puoli vuotta.
- Pelikiellon asettamisen tulisi onnistua ilman, että se edellyttää pelaajan henkilökohtaista vierailua fyysisissä pelipisteissä tai kasinossa tai että se edellyttää kirjautumista pelitilille.
- Pelikiellon päätyttyä pelaamisen jatkaminen edellyttäisi aktiivisia toimia pelaajan taholta.

Sisäministeriö julkaisi vuonna 2019 selvityksen, jossa se niin ikään käsitteli myös pelikieltoja¹⁸⁶. Sisäministeriön selvityksen mukaan pelaajan aloitteesta asetetut pelikiellot toimivat Veikkauksen verkkosivuilla pelaamisessa sekä pelikasinopelaamisessa tunnistautumisen kautta, mutta pelikieltomahdollisuuksien parantamista tulisi kehittää rahapelihaittojen estämisen ja vähentämisen kannalta. Sisäministeriö viittasi hallintovaliokunnan mietinnön tunnistautunutta raha-automaattipelaamista koskevaan hallituksen esitykseen¹⁸⁷, jossa hallintovaliokunta edellyttää Veikkaukselta sitä, että lakisääteisten tavoitteidensa toteutumiseksi sen tulisi kehittää ja vahvistaa valvontaansa pelisaleissa peliongelmien puuttumiseksi ja niiden tunnistamiseksi. Sisäministeriö huomautti kuitenkin, että Veikkaus Oy:n ei ole mahdollista toteuttaa esimerkiksi pelikieltojen laajentamista kaikkiin pelisaleihin ilman lakimuutosta, sillä se edellyttäisi nykyisen pelisaleikohtaisen rekisteröinnin laajentamista kaikkiin pelisaleihin. Sisäministeriön selvityksen mukaan pelikiellon valvonta ei voi toimia tehokkaasti ilman sisäänpääsyvalvontaa ja pelaajien tunnistamista, sillä sisäänpääsyvalvonnan yhteydessä pelaajan pelikiellon olemassaolo voitaisiin varmistaa. Myös asiakkaan sisäänpääsyn estäminen edellyttäisi sisäministeriön selvityksen mukaan muutoksia arpajaislakiin, jolloin siihen tulisi lisätä säännökset asiakasrekisteristä, asiakkaan tunnistamisesta ja siitä, että Veikkauksella olisi oikeus kieltää pelisaleissa pelaaminen pelikiellon omaavalta pelaajalta.¹⁸⁸

Sisäministeriö ehdotti, että nykyiseen pelikasinon korkeintaan vuoden pituiseen sisäänpääsy- tai pelikieltoon olisi perusteltua lisätä vaihtoehto myös toistaiseksi voimassa olevasta pelikiellosta tai sisäänpääsykiellosta. Verkkopelaamiseen sisäministeriö ehdotti, että pelaajan pitäisi pystyä asettamaan itse peli- tai peliryhmäkohtaisen eston myös toistaiseksi voimassaolevaksi, jolloin pelaajan ei tarvitsisi uusia tiettyjen pelien tai peliryhmien kattavia estoja joka vuosi. Pelikieltojärjestelmän muuttaminen edellyttäisi sisäministeriön antamien Veikkaus Oy:n pelisääntöasetuksen muuttamista, eli Veikkauksella ei ole tämänkään muuttamiseen itsenäistä mahdollisuutta.¹⁸⁹

Sisäministeriön raportin mukaan ”voisi olla” tarpeen tarkastella pelikiellon asettamisen kanavarajat ylittävää järjestelmää, jossa Veikkauksen pelitiliasiakkaat voisivat asettaa verkossa pelikiellon itselleen verkkosivuston pelaamisen lisäksi myös kasino- ja pelisaleissa pelaamiseen, joihin nykyään joutuu hakemaan pelikieltoa paikan päällä käymällä. Tämä muutos edellyttää sisäministeriön mukaan sekä muutoksia arpajaislakiin (esim. pelisaleja koskevat muutokset) ja muutoksia Veikkauksen tietojärjestelmiin.¹⁹⁰

asettaa kortin pelirajaksi 0 euroa. Peliautomaateilla pelaamiseen on kuitenkin usein mahdollista nostaa rahaa joko kaupan kassalta tai pankkiautomaatilta. Ks. Veikkaus Oy (2019) Pelaa maltilla <https://www.veikkaus.fi/fi/pelaamaltilla#!/gambling-restrictions-header> [viitattu 17.10.2019].

185 Sosiaali- ja terveysministeriö (2017) Sääntelyyn perustuvat rahapelihaittojen ehkäisytoimet ja niiden soveltuvuus Suomen rahapelijärjestelmään. Tutkimustietoon ja asiantuntija-arvioihin perustuva selvitys 1.6.2017. Helsinki. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160270/Raportti_2.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 18.10.2019].

186 Rydman E & Tukia J (2019) Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisuja 2019:25 (29.5.2019). http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161645/SM_25_2019_Rahapelilainsaadantoa%20koskeva%20esiselvitys.pdf [viitattu 14.10.2019].

187 Ibid.

188 Ibid.

189 Ibid.

190 Ibid.

Ruotsissa vuoden 2019 alusta lähtien pelaaja on voinut keskeyttää pelaamisensa yhdeksi, kolmeksi tai kuudeksi kuukaudeksi tai toistaiseksi Spelinspektionenin itsesulkemisjärjestelmän Spelpausin kautta kaikista lisenssin alla olevista peleistä, jotka vaativat tunnistautumisen. Spelpaus on pakollinen kaikissa rahapeleissä niin kivijalassa kuin verkossa. Pelilisenssinhaltijan tulee varmistaa Spelinspektionenin rekisteristä pelaajan pelikielto, ettei se tarjoa tälle henkilölle pelejä eikä lähetä suoramarkkinointia. Tietyille ajanjaksolle otettua pelikieltoa ei voi keskeyttää, ja toistaiseksi voimassa olevan pelikiellon voi lopettaa aikaisintaan 12 kuukauden päästä.¹⁹¹ Huhtikuussa 2019 Spelpaus.se-palveluun oli rekisteröitynyt 30 000 ruotsalaista rahapelaajaa.¹⁹² Spelinspektionenin itsesulkemisjärjestelmän lisäksi pelilisenssinhaltijalla on oltava oma järjestelmä, jolla rekisteröidyille pelaajille tarjotaan mahdollisuutta keskeyttää pelaaminen tietyksi ajaksi tai toistaiseksi. Järjestelmään pääsyn tulee olla selvästi näkyvillä ja saatavilla sillä sivustolla, jolla pelaaja pelaa tai jolla on tietoa pelitilistä tai vastuullisesta pelaamisesta. Lisenssinhaltijan, joka tarjoaa verkossa kasinopelejä tai bingoa ja tietokonesimuloituja automaattipelejä, on annettava pelaajalle mahdollisuus keskeyttää tällaiset pelit välittömästi vuorokaudeksi.¹⁹³

Norjassa toimivat peliyhtiöt Norsk Tipping ja Norsk Rikstoto tarjoavat kummatkin pelaajilleen mahdollisuutta pelitaukoihin tai pysyvään pelaamisen lopettamiseen. Norsk Tippingillä pelaamisen lopettaminen on mahdollista pelikohtaisesti tai kaikki pelit kattavasti 1 päiväksi, 7 päiväksi, 30 päiväksi, 180 päiväksi tai ikuisesti¹⁹⁴. Norsk Rikstotossa pelitili on mahdollista laittaa tauolle 12 kuukaudeksi tai sulkea kokonaan. Tilanearvio asiakkuussuhteen avaamiseksi tehdään tarvittaessa 12 kuukauden jälkeen, jolloin arvioidaan asiakaskohtaisesti pelitilin uudelleen avaaminen.¹⁹⁵

Tanskassa pelaajille tulee tarjota mahdollisuutta pyytää tilapäistä tai pysyvää poissulkemista peleistä. Tilapäinen poissulkeminen kestää vähintään 30 päivää. Pelilisenssinhaltijan on varmistettava, ettei pelaaja pääse uusiin peleihin enää sen jälkeen, kun hän on pyytänyt poissulkemista. Pelaajalla tulee olla vaihtoehtona myös lyhyempi 24 tunnin pelikatkos. Pelaajan pelitilin on pysyttävä poissa pelaajan käytöstä väliaikaisen poissulkemisen sekä lyhyen pelikatkoksen aikana. Jos pelaaja haluaa sulkea pelitilinsä lopullisesti, lisenssinhaltijan on suljettava pelaajan pelitili ja lopetettava asiakassuhde. Pelaaja voidaan rekisteröidä uudelleen asiakkaaksi aikaisintaan vuoden kuluttua pelitilin sulkemisesta. Jos pelaaja on sulkenut itsensä osallistumasta lisenssinhaltijan peliin, lisenssinhaltijan on ilmoitettava pelaajalle peliriippuvuuden neuvonta- ja hoitovaihtoehtoista. Rahapeliviranomainen on ylläpitänyt vuodesta 2012 lähtien ROFUS-rekisteriä pelaajista, jotka haluavat väliaikaisen tai lopullisen pelitilin sulkemisen kaikista Tanskassa lisenssin alla toimivien rahapelinjärjestäjien sivustoista. Kun lisenssinhaltijan sivustolle kirjautuu pelaaja, lisenssinhaltijan on tarkistettava rekisteristä, ettei kyseinen pelaaja löydy rekisteristä. Jos pelaaja löytyy rekisteristä, hänelle ei saa luoda pelitiliä eikä päästää peleihin. Luvanhaltija ei saa kohdentaa markkinointia pelaajille, jotka ovat poistaneet osallistumisensa peleihin tilapäisesti tai lopullisesti. ROFUS-sulkujärjestelmässä oli 17 355 henkilöä vuonna 2018. Rekisteriin kuuluvista 69 prosenttia oli sulkenut itsensä pysyvästi peleistä.¹⁹⁶

Isossa-Britanniassa kaikkien fyysisten rahapeliin toimipaikkojen luvanhaltijoiden tulee osallistua rahapeliyhtiöiden monenväliseen itse asetettavien pelikieltojen järjestelmään. Rahapelaamisen eri muodoille (pelihallit, vedonlyönti, bingo ja kasino) on olemassa erillisiä pelikieltojärjestelmiä. Esimerkiksi vedonlyöntitoimipisteille on olemassa pelikieltojärjestelmä MOSES (Multi-Operator Self Exclusion Scheme), jossa pelaaja voi maksutta pyytää pelaamisen estoa vedonlyöntitoimipisteisiin. Järjestelmässä on mahdollista pyytää kieltoa esimerkiksi jollakin tietyllä maantieteellisellä alueella oleviin toimipisteisiin, joita voi lisätä myöhemmin. Koko maata kattavaa kieltoa ei ole mahdollista asettaa. Kielto on voimassa kerrallaan 12 kuukautta ja sen voi

191 Spelinspektionen (2019) Spelpaus.se, nationellt självavstängningsregister. <https://www.spelinspektionen.se/licensansokan/fragor-svar-licensansokan-och-nya-spellagen/spelpaus.se-nationellt-sjalvavstangningsregister/> [viitattu 9.10.2019].

192 Spelinspektionen (2019) Ny spelmarknad. Ny spelinspektion. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/informationsdokument/tryckta-publikationer-2019/broschyr-2019-tryck-lagupplust.pdf> [viitattu 9.10.2019].

193 Spelinspektionen (2019) Om spelansvar. https://www.spelinspektionen.se/licensansokan/fragor-svar-licensansokan-och-nya-spellagen/#registrering_av_spelare [viitattu 9.10.2019].

194 Norsk Tipping (2019) Safe and secure gaming. <https://www.norsk-tipping.no/spilleveit/english> [viitattu 3.12.2019].

195 Rikstoto (2019) Ansvarlig spill. <https://www.rikstoto.no/Nyttig-informasjon/Regler-og-ansvar/Ansvarlig-spill> [viitattu 11.10.2019].

196 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

uusia puhelimitse. Jos henkilö ei uusi kieltoa, se on kuitenkin voimassa vielä kuuden kuukauden ajan voimassaolon päättymisestä, ellei henkilö erikseen pyydä kiellon poistamista. Kieltoa ei voida kumota sen voimassaoloaikana. Kielto tulee pyytää henkilökohtaisesti eli sitä ei voi anoa esimerkiksi läheisen puolesta. Pelisaleilla on olemassa erillinen pelikieltojärjestelmä, joka on hyvin samankaltainen edellä kuvatun MOSES-järjestelmän kanssa. Jos luvanhaltijalla on toimipisteessään tarjolla eri rahapelaamisen muotoja, tulee sen olla mukana kaikissa erillisissä monenvälisissä pelikieltojärjestelmissä.¹⁹⁷

Australiassa pelaajat voivat sulkea itsensä rahapeleistä ulos kaikkialla itsesulkurekistereiden avulla. Niitä on tarjolla useita, mutta ne toimivat kaikkialla samalla periaatteella.¹⁹⁸

3.2.2 Pelikäyttäytymisen seuraaminen ja pelaajien kontaktointi

Palveluntarjoajat tyypillisesti seuraavat tarkasti kaikenlaista ja etenkin verkkoympäristössä tapahtuvaa kuluuskäyttäytymistä. Algoritmeilla voidaan tunnistaa erilaisia kulutustapoja ja -tyylejä. Algoritmien avulla voidaan muodostaa erilaisia kuluttajaryhmiä, joille kohdentaa markkinointia. Myös rahapelialalla erilaisten pelaajatyyppeiden tunnistaminen ja luokittelu on ollut yleistä jo pitkään niin markkinointitarkoituksessa kuin rikollisuuden estämiseksi, mutta enenevässä määrin myös riski- tai ongelmallisen pelaamisen tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseen.¹⁹⁹ Rahapeliongelmiin tai niihin johtavan käyttäytymisen tunnistamista (esimerkiksi voittaminen tai voittojen tavoittelu)²⁰⁰ on hyödynnetty suurissa määrin rahapeliyhtiöiden datasta. Esimerkiksi Tanskassa anonymisoidun pelaamisdatan luovuttaminen valvoville viranomaisille on lakiin kirjattu velvollisuus.²⁰¹

Tunnistautumista edellyttävä pelaaminen on tuonut rahapeliyhtiöille valtavan määrän pelaamisdataa käyttöönsä. Datasta on mahdollisuus nähdä muu muassa se, mistä peleistä ihmiset pitävät ja miten he peleissä käyttäytyvät, mihin kellonaikoihin pelaaminen on suosituinta tietyillä henkilöillä tai pelikäyttäytymisen muutoksia. Tunnistautunut pelaaminen oikeanlaisten seurantamenetelmien kanssa käytettynä voi antaa rahapeliyhtiöille sekä pelaajalle itselleen hyödyllistä informaatiota esimerkiksi pelaajan pelikäyttäytymisessä tapahtuvista muutoksista, kuten pelaamisen volyymin (pelaamiseen käytetty rahamäärä ja aika) kasvusta tai muista muutoksista. Nämä voivat olla merkkejä pelaamisen muuttumisesta ongelmalliseksi²⁰². Joissakin maissa edellytetään, että algoritmeja käytetään ongelmallisen tai riskipelaamiseen viittaavan pelaamisen tunnistamiseen. Toisaalta pelkän pelikäyttäytymisen muutosten seuranta ei kuitenkaan yleisesti pidetä erityisen tehokkaana toimenpiteenä, ellei muutosten tunnistaminen johda tehokkaihin interventioihin tai yhteydenottoihin rahapeliyhtiöiden taholta.²⁰³

197 Rydman E & Tukka J (2019) Rahapelilainsäädäntöä koskeva esiselvitys. Sisäministeriön julkaisu 2019:25. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161645/SM_25_2019_Rahapelilainsaadantoa%20koskeva%20esiselvitys.pdf [viitattu 23.10.2019].

198 Gambler's Help (2019) Self-exclusion. <https://gamblershelp.com.au/get-help/help-yourself/self-exclusion/> [viitattu 23.10.2019].

199 Gambling Commission (2019) The prevention of money laundering and combating the financing of terrorism. Guidance for remote and non-remote casinos. Fourth edition (Revision 2) 9/2019. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/AML/Prevention-of-money-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-2-with-FCA-guidance.pdf> [viitattu 5.11.2019].

200 Kindred Group (2018) Sustainable Gambling Conference in Stockholm. <https://www.youtube.com/watch?v=4AXS3ui89UQ> [viitattu 10.7.2019].

201 Spillemyndigheden (2019) Statistics for the Danish gambling market in Power BI. <https://www.spillemyndigheden.dk/en/statistic/statistics-danish-gambling-market-power-bi> [viitattu 23.10.2019].

202 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

203 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 201–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contensis.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

Veikkaus Oy:llä käytössä oleva Vastuullinen asiakkuus -malli VasA on kuukausittainen pelaamisen seurannan väline, jota käytetään sisäisesti Veikkaus Oy:n vastuullisuusyksikössä sekä liiketoiminnassa²⁰⁴. Tätä välinettä päivitettiin vuonna 2018. Mallia on hyödynnetty esimerkiksi Veikkauksen verkkopalvelun pelirajoituskokonaisuuden toiminnan ja kohdentumisen arvioinnissa. Sisäisten analyysien perusteella pelirajoituskokonaisuus on Veikkauksen mukaan toiminut ja rajoitukset kohdistuneet toivotusti haitallisemmaksi arvioituun pelaamiseen²⁰⁵. Veikkauksen verkkosivustolla mainitaan vuonna 2019, että ” Veikkaus seuraa asiakkaiden pelikäyttäytymisessä tapahtuvia muutoksia ja tunnistaa riskipelaajat Vastuullinen asiakkuus -mallin avulla. Veikkaus tarjoaa tunnistetuille asiakkaille personoitua vastuullisuusviestintää.”²⁰⁶ Mediassa Veikkaus Oy:n edustajat ovat kuitenkin todenneet, että vaikka Vastuullinen asiakkuus -malli on olemassa, sitä ei toistaiseksi käytetä, koska EU:n tietosuoja-asetuksen 9 artikla asettaa tiukat rajoitukset terveyttä koskevien tietojen käsittelylle. Veikkaus käy mallin käyttöön ottamisesta neuvotteluja tietosuojavaltuutetun kanssa, sillä se haluaa varmistua, tulkitaanko VasA:n tuottama data terveystietoon rinnastettavaksi²⁰⁷. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut halua asettaa Veikkaukselle velvoite puuttua pelaajadatastaan havaitsemiin mahdollisiin ongelmapelaajiin aktiivisesti, mutta Veikkaus haluaa olla varma VasA:n laillisuudesta ennen sen käyttöönottoa.²⁰⁸

Ruotsissa viranomainen ohjeistaa peliongelmiin ennaltaehkäisemiseksi peliyrityksiä seuraamaan pelikäyttäytymistä, suojelemaan pelaajia liialliselta pelaamiselta ja tarpeen vaatiessa rajoittamaan pelaamista. Liiallista pelaamista tulee seurata pelaajan asettamien talletus- ja tappiorajojen, kirjautumisajan ja muuttuneen pelikäyttäytymisen perusteella. Ruotsin lisenssijärjestelmässä kaikilta toimijoilta edellytetään tuki- ja neuvontapalveluiden tarjoamista ja tuottamista rahapelaajille, jotka näyttäisivät kärsivän rahapeliongelmissa tai pelaavat riskitasolla. Pelilisenssinhaltijalla on oltava vakiintuneet menettelyt ottaa pelaajiin yhteyttä ongelmapelaamista havaitessa tai epäillessä. Lisenssinhaltijan on dokumentoitava kaikki toteuttamansa pelaamista koskevat vastuullisuustoimenpiteet.²⁰⁹

Ruotsissa pelaajan on saatava säännöllisiä, selkeitä ja vaihtelevia viestejä voitoista, häviöistä ja kirjautumisajoista, kun hän pelaa arvoautomaateilla muualla kuin kasinolla tai verkossa. Viestien tavoitteena on ehkäistä liiallista rahapelaamista ja siksi niiden tulee ilmestyä niin usein ja niin pitkään kuin on tarpeen. Pelaajan tulee kuitata viestit ja valita, lopettaako pelaamisen vai jatkaako sitä.²¹⁰

Ruotsalainen rahapeliyhtiö Svenska Spel sekä norjalainen monopoliyhtiö Norsk Tipping ovat käyttäneet vuodesta 2014 Playscan-palvelua pelikäyttäytymisen ja siinä tapahtuvien muutosten tunnistamisessa ja pelaajien kontaktoimisessa^{211 212 213}. Playscan on pelaajien pelikäyttäytymistä seuraava, mittava ja analysoiva algoritmityökalu, joka tunnistaa ongelmalliselta vaikuttavan pelaamisen ja muutokset pelaajan pelikäyttäy-

204 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

205 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

206 Veikkaus Oy (2019) Otamme peliongelmat vakavasti. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!vastuullisuus/peliongelmiin-ehkaisy> [viitattu 7.11.2019].

207 Suominen M (2019) Veikkauksella olisi malli ongelmapelaamisen tunnistamiseksi, mutta EU-asetus estää sen käytön – ”Mahdollistaisi jopa asiakkaan suoran kontaktoinnin” Kaleva.fi. Uutinen 10.7.2019. <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/veikkauksella-olisi-malli-ongelmapelaamisen-tunnistamiseksi-mutta-eu-asetus-estaa-sen-kayton-mahdollistaisi-jopa-asiakkaan-suoran-kontaktoinnin/823271/> [viitattu 7.11.2019].

208 Honkamäe A (2019) Rikkooko Veikkauksen keräämä data gdpr:ää? – ”huomio kiinnittyi kerättyihin tietoihin”. Tivi, uutinen 5.9.2019. <https://www.tivi.fi/uutiset/rikkooko-veikkauksen-keräämä-data-gdpr-ää-huomio-kiinnittyi-kerättyihin-tietoihin/8fa5e4b8-6325-4501-9c67-13849e716d8e> [viitattu 7.11.2019].

209 Spelinspektionen (2019) Om spelansvar. https://www.spelinspektionen.se/licensansokan/fragor--svar-licensansokan-och-nyaspellagen/#registrering_av_spelare [viitattu 9.10.2019].

210 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

211 Gaming Intelligence (2014) Svenska Spel adds Playscan responsible gaming tool to VLTs. <https://www.gamingintelligence.com/business/28606-svenska-spel-launches-playscan-responsible-gaming-tool-on-vlts> [viitattu 7.11.2019].

212 Norsk Tipping (2019) Spillevert <https://www.norsk-tipping.no/kundeservice/spillevert-og-grenser/spillevert/hva-er-playscan> [viitattu 7.11.2019].

213 Svenska Spel (2018) Norsk Tipping väljer spelansvarsverktyg från Svenska Spel. <https://om.svenskaspel.se/koncernnyheter/norsk-tipping-valjer-spelansvarsverktyg-fran-svenska-spel/> [viitattu 7.11.2019].

tymisessä. Työkalu perustuu peliongelmiä koskevaan tutkimusnäyttöön. Sen avulla voidaan ottaa yhteyttä pelaajaan, jolla näyttäisi olevan merkkejä kohonneesta riskistä saada peliongelma. Playscan-analyysiohjelma antaa myös pelaajille yleiskuvan omasta pelikäyttäytymisestään. Työkalu yhdistää asiakkaan pelitiedot itsearviointitestiin, jotta mahdollinen riskianalyysi olisi mahdollisimman tarkka.²¹⁴ Playscan oli Suomessa käytössä Raha-automaattiyhdistyksellä sen verkkopalvelussa vuosina 2012–2016.²¹⁵

Norjassa haitalliseen pelikäyttäytymiseen puututaan interventioimenpiteillä (ennakoivat puhelut, kirjeet, sähköposti ja tekstiviestit) sekä ottamalla käyttöön uusia vastuullisuustoimenpiteitä (viestintä, käyttö- ja tapiorajat, riskiprofiilit, pelikatkot sekä poissulkemiset). GamGard-työkalun avulla arvioidaan pelityyppien riskejä, joiden vähentämiseksi suunnitellaan erilaisia toimenpiteitä.

Norjassa on kolme täyspäiväisesti työskentelevää ihmistä, joiden tehtäviin kuuluu soittaa pelaajille, jotka ovat hävinneet paljon rahaa tai muuttaneet rahapelikäyttäytymistään merkittävästi.²¹⁶ Ennakoivat puhelinsoitot soitetaan pelaajille, joilla on esimerkiksi suuria tappioita tai käyttäytyminen on muuten riskialtista. Puhelussa kerrotaan rahapelin kulutuksesta viimeksi kuluneen vuoden aikana sekä pelaamisen rajoittamiseen soveltuvista toimenpiteistä. Jos asiakas haluaa vähentää pelaamistaan, hänen kanssaan sovitaan erityisistä toimenpiteistä. Jos keskustelussa ilmenee rahapeliongelmiä, tarjotaan apua ja hoitopalveluita. Vuonna 2018 soitettiin 1 499 pelaajalle ja kirjeitä sai 410 asiakasta. 86 prosenttia puhelimitse kontaktoiduista pelaajista piti puhelinsoittoa myönteisenä ja kaksi prosenttia kielteisenä. Yleisin sovittu toimenpide oli pelaajan asettamien pelirajojen laskeminen. Toiseksi yleisintä oli, että asiakas sulki itseltään pääsyn ongelmallisimpaan rahapeliin. Ennen ennakoivien puhelinsoittojen käyttöönottoa huolena oli, että yhteydenotot ajaisivat pelaajia muille pelialan yrityksille, erityisesti luvattomille. Säännölliset asiakastutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että asiakkaat ovat pääosin lopettaneet pelaamisen tai vähentäneet luvattomien pelintarjoajien pelien pelaamista.²¹⁷ Myös Ruotsin Svenska Spel soittaa pelaajilleen. Tanskassa rahapeliviranomainen perusti vuoden 2019 alussa itsenäisen neuvontapuhelimen (StopSpillet), josta saa neuvoja pakonomaisen pelaamisen hallintaan, tietoa hoitomahdollisuuksista ja pelitilin sulkujärjestelmästä.²¹⁸

3.3 Vastuullisuuden toteutumisen seuranta ja raportointi

3.3.1 Pelihaittatutkimukset

Rahapelaamista on tutkittu ja tutkitaan paljon Suomessa ja muualla. Erilaisilla väestökyselyillä pyritään saamaan tietoa rahapeliongelmiin väestöllisestä esiintyvyydestä sekä ihmisten rahapelikulutuksesta ja -käyttäytymisestä. Nämä kertovat osaltaan vastuullisen pelitoiminnan toteutumisesta. Rahapeliyhtiöt tekevät runsaasti omaa tutkimusta, jossa hyödynnetään pelaajadataa. Kuitenkin riippumattoman rahapelitutkimuksen hyödyntämistä rahapelipoliittisessa päätöksenteossa pidetään tärkeänä rahapeliyhtiöiden vastuullisuusstrategioiden ja -toimien kehittämiseksi.^{219 220}

214 Ibid.

215 RAY (2014) RAY:n vastuu- ja vuosiraportti 2013. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/ray/ray_vuosiraportti_2013.pdf [viitattu 7.11.2019].

216 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia: International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

217 Ibid.

218 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

219 Blaszczynski A, Ladouceur R, Shaffer J.H (2004) A Science-Based Framework for Responsible Gambling: The Reno Model. *Journal of Gambling Studies*, Vol 20, No 3, Fall 2004, 301–317. Human Sciences Press, Inc. Doi: 10.1023/B:JOGS.0000040281.49444.e2.

220 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia: International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

Suomen arpajaislaki²²¹ edellyttää sosiaali- ja terveysministeriöltä rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen seuranta- ja tutkimusta sekä haittojen ehkäisemisen ja hoidon kehittämistä. Arpajaislain²²² mukaisesti Veikkaus Oy:llä on muun muassa velvollisuus luovuttaa tarvittavat tiedot sosiaali- ja terveysministeriölle rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen seurantaan, tutkimukseen sekä pelien haitallisuuden arvioimiseen.

Suomalaisten rahapelaamista on seurattu kyselytutkimuksin vuodesta 2003 alkaen neljän vuoden välein. Uusin tutkimus on vuodelta 2015 ja uutta aineistoa kerättiin vuonna 2019.²²³ Sosiaali- ja terveysministeriö toteuttaa lakisäätöistä tehtäväänsä (rahapelihaittojen seuranta- ja tutkimusta, haittojen ehkäisemistä²²⁴ ja hoidon kehittämistä) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa, jonka tehtävänä on muun muassa:

- tutkia rahapelikäyttäytymistä sekä haittoja
- seurata rahapeloiminnan yhteiskunnallista sääätelyä
- ehkäistä rahapelaamiseen liittyviä haittoja sekä
- vastata hoitojärjestelmän kehittämisestä.²²⁵

Arpajaislain mukaisesti Veikkaus Oy:n tehtävä on korvata valtiolle rahapelihaittojen seurannasta, tutkimuksesta ja kehittämisestä aiheutuvat rahalliset kustannukset, jotka sosiaali- ja terveysministeriö perii Veikkaus Oy:ltä²²⁶. Veikkaus Oy:n mukaan kustannukset ovat noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa²²⁷.

THL:n lisäksi rahapelihaittatutkimusta tehdään monella muullakin taholla. Peliklinikka on osa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimaa hanketta rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen selvittämiseksi sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämiseksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alalla. Peliklinikan eri palveluissa kerätään apua hakevista peliongelmaisista asiakasaineistoja, joita analysoidaan ja joiden tuloksia raportoidaan.²²⁸ Tutkimusta tehdään myös Helsingin yliopiston Riippuvuuksien, yhteiskunnallisen sääntelyn ja hallinnan tutkimuskeskuksessa (CEACG) sekä Alkoholitutkimussäätiön rahoittamissa tutkimushankkeissa²²⁹.

Lisäksi Veikkaus tekee omia vastuullisuuteen liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä. Veikkaus teettää Taloustutkimuksella 1–2 kertaa vuodessa väestökyselyn (N = 5 000) peliongelman laajuudesta. Mittarina tässä tutkimuksessa käytetään THL:n tutkimuksissakin käytettyä SOGS-mittaria. Joulukuussa 2018 julkaistun tutkimuksen mukaan ongelmapelaajia oli 107 000 henkeä, 2,6 % väestöstä. Väestötason (N = 10 000) pulsimitarilla Veikkaus Oy on pyrkinyt vuosittain selvittämään koettujen peliongelmien määrää yhdellä

221 Arpajaislaki 1286/2016 § 52.

222 Ibid.

223 Salonen A & Raisamo S (2015) Suomalaisten rahapelaaminen 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129595/URN_ISBN_978-952-302-559-2.pdf?sequence=1 [viitattu 13.11.2019].

224 Rahapelihaittojen ehkäisystä säädetään ehkäisevää päihdetyötä koskevassa laissa, Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.

225 Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) Rahapelihaitat. <https://stm.fi/rahapelihaitat> [viitattu 12.8.2019].

226 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus Veikkaus Oy:ltä perittävän maksun maksuunpanosta 500/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2017/20170500> [viitattu 12.11.2019].

227 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

228 Peliklinikka (2019) Yleistä Peliklinikasta. <http://peliklinikka.fi/yleista-peliklinikasta-2/> [viitattu 10.11.2019].

229 Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) Rahapelihaitat. <https://stm.fi/rahapelihaitat> [viitattu 12.8.2019].

väitteellä ("Minulla on ollut viimeisen vuoden aikana vaikeuksia hallita rahapelien pelaamistani"). Vuonna 2018 väitteen kanssa täysin tai jossain määrin samaa mieltä oli 2,3 % vastaajista. Veikkaus Oy:n vastuullisuusmittareita ovat olleet tunnistautuvan pelaamisen osuus pelikatteesta, alaikäisten pelaamisen valvonnassa onnistuminen, brändiattribuuttien (erityisesti vastuullisuuden) kehitys, väestökysely peliongelman laajuudesta sekä väestötason pulssimittari koettujen peliongelmiin määrästä. Taulukossa 4 esitetään lyhyesti yleistä tietoa lain edellyttämistä rahapelaamisen ikärajoista sekä siitä, millä keinoin alaikäisten pelaamista pyritään estämään ja seuraamaan.

Taulukko 4. Rahapelaamisen ikärajalvalvonnan toteuttaminen Suomessa. ^{230 231 232 233 234 235}

<p>Ikäraja ja suojaikäraja</p>	<p>Lain mukainen ikäraja rahapelaamiselle on 18 vuotta. Veikkaus Oy:n määrittämä suojaikäraja rahapelaamiselle on 23 vuotta, mikä edellyttää rahapelien jälleenmyyjiltä iän tarkastamista, mikäli arvioivat pelaajan olevan alle 23-vuotias.</p> <p>Pelisaleissa Veikkaus Oy:n henkilökunta on vastuussa ikärajalvalvonnasta. Pelipisteissä ikärajalvalvonnan vastuu on siirretty sopimuksella asiamiehelle.</p>
<p>Ikärajalvalvonnan onnistumisen seuraaminen</p>	<p>Ikärajalvalvonnan toiminnan varmistamiseksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Pakka-verkosto sekä Veikkaus Oy on Suomessa toteuttanut ostokokeita. Alaikäisiltä näyttävien henkilöiden raha-automaattipelaamisen ikärajalvalvontaa on ollut ostokokeiden perusteella puutteellista: syksyllä 2016 nuorten ikä jäi tarkistamatta 90 %:ssa tapauksista, ja loppuvuodesta 2017 vain 12 % ikärajoja valvovista myyjistä kysyi nuorten henkilöllisyystodistuksen. Vuoden 2018 aikana täysi-ikäisten, mutta alaikäisiltä näyttävien henkilöiden raha-automaattipelaaminen onnistui ilman ikärajalvalvontaa 90 %:ssa tapauksissa. Keväällä 2019 tehdyissä ostokokeissa tarkasteltiin ikärajalvalvonnan onnistumista raha-automaattipelaamisessa ja raha-arpojen ostamisessa 119 pelipisteessä Satakunnassa. Vain seitsemässä toimipisteessä myyjä oli kysynyt jokaisen toteutetun koeoston yhteydessä pelaajan henkilöllisyystodistusta ja kieltäytyi myymästä raha-arpoja tai esti raha-automaattipelaamisen. Vuonna 2019 Veikkaus Oy:n on määrä tehdä 1 400 ostokoeita sekä yli 100 000 tarkastuskäyntiä ikärajalvalvonnan toimimisen varmistamiseksi.</p>
<p>Keinot alaikäisten pelaamisen estämiseen ja valvontaan</p>	<p>Veikkaus Oy tekee asiamiestensä kanssa raha-automaattien valvontasuunnitelman ja ikärajan osaamissuunnitelman toteutumista seurataan uusien myyntipaikkojen kanssa. Valvontapisteissä on aina oltava valvontakoulutettu henkilö paikalla silloin, kun raha-automaatit ovat pelattavissa. Raha-automaatit on suojattu K-18-teipillä aina kun se on mahdollista.</p> <p>Konkreettinen työkalu pelaamisen estämiseksi on pelinestolaite, jota käytetään vuosittain yli 1,4 miljoonaa kertaa.</p> <p>Toistuvat ongelmat alaikäispelaamisessa johtavat sopimuksen purkamiseksi vähintään kolmeksi kuukaudeksi. Ei ole tietoa, kuinka monen kumppanin kanssa sopimus on purettu alaikäisvalvonnan epäonnistumisen vuoksi vuoden 2018 aikana.</p> <p>Vuonna 2022 hajasijoitettuihin raha-automaatteihin tulevan pakollisen tunnistautumisen myötä alaikäisten raha-automaattipelaamisen on arveltu vaikeutuvan.</p>

230 Veikkaus Oy (2019) Veikkauksen pelit ovat vain täysi-ikäisille. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/vastuullisuus/rahapelien-ikaraja> [viitattu 24.7.2019].

231 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

232 Peluuri (2017) Rahapelien ikärajalvalvontaa on parannettava – 90 % nuorista tai pelata rahapeliautomaatteja ilman valvontaa. <https://peluuri.fi/fi/ajankohtaista/rahapelien-ikarajavalvontaa-on-parannettava-90-nuorista-sai-pelata> [viitattu 24.9.2019].

233 Malminen U (2018) Alaikäiset pääsevät helposti käsiksi rahapeleihin – THL: "Nyt olisi Veikkauksella näytön paikka." Yle uutinen 5.2.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10058693> [viitattu 24.7.2019].

234 Gästgivar J (2019) Hupenivatko nuoren viikkorahat rahapeleihin? – Satakunnan valvontakokeissa paljastui, ettei ikärajalvalvontaa toteudu suositellulla tavalla. Satakunnan kansa 20.6.2019. <https://www.satakunnankansa.fi/a/cc099d59-b616-4b0c-a5e5-8e5926f47329> [viitattu 24.7.2019].

235 Ks. lisää Rinkinen H (2017) Rahapelaaminen ja peliyhtiöiden vastuullisuus. Pelitukifoorumi Pieksämäki 10.5.2017. <https://www.youtube.com/watch?v=vIEmy8NPjDc> [viitattu 12.11.2019].

Rahapeliautomaatteja ongelmallisesti pelaavien väestöosuutta on tutkittu aluksi RAY:n ja nykyisin Veikkaus Oy:n toimeksiannosta Omnibus-kyselyllä vuodesta 1995. Taloustutkimuksella teetetystä kyselyssä (N = 4 000) on esitetty vuosittain väitteet ”Pelaan itse ongelmallisen paljon raha-automaatteja” ja ”Joku muu samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuva pelaa ongelmallisen paljon raha-automaatteja”. Kyselyn mukaan vuonna 2018 noin 1,3 % vastaajista arvioi pelaavansa itse, tai että joku muu samassa taloudessa asuva pelaa ongelmallisen paljon peliautomaatteja. Vuonna 2017 vastaava osuus oli 1,1 %.²³⁶

3.3.2 Toimenpiteiden seuranta ja raportointi

Suomessa Veikkaus Oy julkaisee vuosittain viralliset raporttinsa rahapelialan ja peliensä volyymeista (rahaliikenne, liikevaihto, pelikate, pelien suosion jakautuminen) sekä vastuullisuustoimien arvioinnista ja toteuttamisesta arpajaislain ja sitä valvovan viranomaisen edellyttämällä tavalla. Tässä luvussa käsitellään Veikkaus Oy:n tapaa esittää erilaisia vastuullisuuteen sekä pelaamisen hallintaan liittyviä toimiaan.

Rahapelihaittojen ennaltaehkäisyn ja vähentämisen onnistumisen kannalta pidetään tärkeänä, että toteutettujen vastuullisuustoimenpiteiden vaikutuksia seurataan, mitataan, vertaillaan ja niistä jaetaan tietoa eri toimijoiden, kuten rahapelaamista valvovien viranomaisten, pelihaitta-asiantuntijoiden, rahapeliyhtiöiden sekä poliittisten päättäjien välillä.²³⁷ Vastuullisuustoimien vaikutusten mittaamisen ja arvioinnin luotettavuuden kannalta pidetään olennaisena, etteivät rahapeliyhtiöt tee arviointeja pelkästään sisäisesti, vaan arvioinnista vastaa ulkopuolinen ja riippumaton taho, jonka suorittamat arvioinnit ovat kaikille läpinäkyviä mahdollisen koulukuntaisuuden sekä tutkimuksen tieteellisen laadun tarkistettavuuden kannalta.^{238 239}

Yleisesti kaiken raportoinnin luotettavuuden kannalta on tärkeää, että se on avointa ja että sillä ei pyritä johtamaan harhaan esimerkiksi jättämällä olennaisia tietoja tai tuloksia kertomatta, korostamalla epärelevantteja asioita ainoastaan tietyistä näkökannasta tai esimerkiksi vertailemalla vertailukelvottomia lukuja toisiinsa. Sillä, miten tietyt asiat raportoidaan, on suuri merkitys sen kannalta, miten ihmiset esitetyt asiat ymmärtävät.

Vuoden 2018 vastuullisuusraportissaan Veikkaus Oy viittaa toimeksi antamiensa tutkimusten ja kyselyiden tuloksiin esimerkiksi kansalaisten mielipiteistä tiettyihin vastuulliseen toimintaan liittyviin asioihin.²⁴⁰ Veikkaus Oy raportoi, että 34 % kansalaisista on sitä mieltä, että Veikkaus on onnistunut ennaltaehkäisemään peliongelmiin syntyä. Taloustutkimuksen Omnibus-kyselyssä tutkimusväittäjä on ollut muotoa ”Veikkaus ennaltaehkäisee toiminnallaan peliongelmiin syntymistä” ja vastausvaihtoehdoista lukijalle mainitaan ainoastaan ”täysin tai jossain määrin samaa mieltä”.

Kansalaisten mielikuva vastuullisuuden toteutumisesta ei välttämättä vastaa todellisuutta. Tämä käy ilmi esimerkiksi ikärajavalonnan toimivuutta kartoittavasta kyselystä, jossa 4 000 vastaajalta kysyttiin seuraavaa: ”Arpajaislain mukaan alle 18-vuotias ei enää saa pelata raha-automaattia edes samaan perheeseen kuuluvan täysi-ikäisen henkilön seurassa tai luvalla. Toteutuuko laki mielestänne...?” Vastaajista 61 prosenttia oli sitä mieltä, että ikärajavalonnan toimii erittäin tai melko hyvin. Todellisuudessa koeostojen perusteella täysi-ikäiset, mutta nuorilta näyttävät pelaajat pääsivät pelaamaan rahapelejä 90 prosentissa tapauksista vuonna

236 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

237 Responsible Gambling Strategy Board (2019) The Responsible Gambling Strategy Board's advice on the National Strategy to Reduce Gambling Harms 2019–2022. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contentis.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 9.10.2019].

238 Blaszczynski A, Collins P, Fong D, Ladouceur R, Nower L, Shaffer H, Tavares H & Venisse JL (2011) Responsible gambling: general principles and minimal requirements. *Journal of Gambling behavior* (2011) 27:565-573. Doi: 10.1007/s10899-010-9214-0.

239 Ibid.

240 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

2018. Koska ikärajan valvonta on ollut todellisuudessa heikkoa, ei ole kovin perusteltua korostaa kansalaisten mielipidettä sen onnistumisesta.²⁴¹

Veikkaus Oy esitti vuonna 2018 Vastuullisuusraportissaan lukuja verkkoympäristön vuorokausi- ja kuukausikohtaisiin rahansiirto- ja tappiorajoihin törmänneistä pelaajista. Voimassa olevat pelinestot ja pelaamisen estäminen -painikkeen käyttö esitettiin käyttökerroittain ja henkilöittäin. Lisäksi siinä eriteltiin sisäänpääsykieltoja ja -rajoituksia kasinolla (vapaaehtoisia ja pakollisia) ja pelisaleissa (vapaaehtoisia) sekä kasinolla käytyjä puheeksiotto- ja paluukeskusteluja.²⁴² Tämänkaltainen raportointi on onnistunutta ja avointa.

Ruotsissa vastuullisuustoimenpiteiden toimivuutta seurataan ja arvioidaan kattavasti.²⁴³ Lisenssin alla toimivien rahapeliyritysten tulee luovuttaa valvovalle viranomaisille kaksi kertaa vuodessa tietoa pelaajamääristä sekä erilaisten vastuullisuus- ja yhteydenotto-toimenpiteiden toimivuudesta. Esimerkiksi arvoautomaattipelejä tarjoavan yrityksen (Svenska Spelin), kuten kaikkien verkossa rahapelejä tarjoavien yritysten, tulee toimittaa valvovalle viranomaiselle taulukossa 5 esitetyt tiedot puolivuositain.²⁴⁴

Taulukko 5. Verkossa rahapelejä tarjoavien yritysten toimittamat tiedot valvovalle viranomaiselle.

rahapeleihin osallistuneiden pelaajien määrä	
rekisteröityneiden pelaajien määrä	
pelirajoitukset	<ul style="list-style-type: none"> aika- ja raharajoituksensa saavuttaneiden pelaajien määrä rajoituksiaan nostaneiden ja laskeneiden pelaajien määrä
rahapeliongelmat	<ul style="list-style-type: none"> tehtyjen pelitestiä lukumäärä kontaktoitujen pelaajien määrä rahapeliongelman epäilyssä rahapeliongelmaepäilyn vuoksi kontaktoitujen pelaajien määrä, jotka vähentäneet pelaamistaan ja rahapelaamisen vähenemisen määrä rahapeliongelmaepäilyn vuoksi kontaktoitujen pelaajien määrä, jotka sulkenet itsensä ulos peleistä rahapeliongelman vuoksi yritykseen yhteydessä olleiden pelaajien määrä
pelitiliä sulkemiset	<ul style="list-style-type: none"> lyhyiden ja pitkien pelitiliä sulkemisten määrä rahapeliyrityksen tai pelaajan lopettamien pelitiliä määrä
eniten pelaava viisi prosenttia	<ul style="list-style-type: none"> tämän joukon osuus rahapeliyrityksen kokonaismyynnistä tämän joukon tuottamat nettotuotot tämän joukon kulutuksen keskiarvo ja mediaani osuus tähän joukkoon kuuluvista pelaajista, joita yritys on lähestynyt rahapeliongelmiensa vuoksi

Rahapeleihin osallistuneiden, rekisteröityneiden pelaajien sekä lyhyiden ja pitkien pelitiliä sulkemisten määrä tulee ilmoittaa sukupuolittain ja ikäluokittain (18–24-vuotiaat, 25–44-vuotiaat, 45–64-vuotiaat, 65+-vuotiaat).

Kasinopelejä lisenssin alla tarjoavien toimijoiden tulee toimittaa Spelinspektionenille puolivuositain seuraavat tiedot:

1. Kävijöiden määrä ikäluokittain (20–24-vuotiaat, 25–44-vuotiaat, 45–64-vuotiaat, 65+-vuotiaat)

241 Ibid.

242 Ibid.

243 Hörnle J, Littler A, Tyson G, Padumadasa E, Schmidt-Kessen M J, Ibosiola D I (2018) Evaluation of Regulatory Tools for Enforcing Online Gambling Rules and Channelling Demand towards Controlled Offers. Final Report. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6bac835f-2442-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en> [viitattu 9.10.2019].

244 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019].

2. Pelirajoitukset

- määräaikaisten sekä toistaiseksi voimassa olevien pelitaukojen (eli kun henkilö on halunnut asettaa itselleen pelitauon) määrä
- pelaajien määrä, joilla on sisäänpääsrajoituksia

3. Rahapeliongelma

- henkilöiden määrä, jotka ottaneet yhteyttä lisenssinhaltijaan rahapeliongelmassa
- henkilöiden määrä, joihin lisenssinhaltija on ottanut yhteyttä epäilyssä tai todetussa rahapeliongelmassa
- henkilöiden määrä, joihin lisenssinhaltija on ottanut yhteyttä rahapeliongelmassa ja jotka ovat päättäneet sulkea itsensä pois peleistä.

Norjassa Norsk Tipping palkkasi vuonna 2017 tutkija Mark Griffithin neljäksi vuodeksi tutkimaan vastuullisuustoimenpiteiden vaikutuksia.²⁴⁵ Tutkimuksessa selvisi esimerkiksi, että suurin osa asiakkaista suhtautui myönteisesti pelaamisen kokonaisrajoihin. Kaikki pelaajaryhmät suhtautuivat niin ikään myönteisesti pakollisiin tappiorajoihin: riskittömällä tasolla pelaavista 91 prosenttia, keskitason riskillä pelaavista 84 prosenttia ja suuren riskin pelaajista 74 prosenttia. Myös runsaasti pelaavat uskoivat kokonaisrajan olevan heille hyödyllinen. Suuri enemmistö rajat saavuttavista pelaajista ei siirry pelaamaan luvattomille peliyrityksille, vaan odottavat rajan nollaantumista. Tutkimuksessa ilmeni, että jo ilmoitus, että 80 prosenttia kokonaisrajasta on saavutettu, vähentää pelaajien myöhempiä tappioita.²⁴⁶ Toisessa tutkimuksessa havaittiin, että valtaosa pelaajista (74 %) lopetti pelaamisen rajojen tultua vastaan ja vain 10 prosenttia pelaajista siirtyi pelaamaan rahapelejä muihin yrityksiin. Pelaajat kokivat, että varoitukset auttavat pysymään selvillä rahapelaamisesta.²⁴⁷

Tanskassa rahapeliviranomainen määrittelee tarkkaan, mitä dataa rahapeliyritysten pitää heille säännöllisesti luovuttaa. Näistä tiedoista viranomainen julkaisee neljännesvuosittain Tanskan rahapelimarkkinoista kattavia ja tarkkoja lukuja.²⁴⁸ Viranomainen seuraa ja raportoi rahapelaamista hyvin tarkasti kuukausi- ja päivätasolla sekä pelityypeittäin.²⁴⁹ Tanskassa julkaistaan myös kattavaa tutkimusraporttia, jossa kuvataan rahapeliongelmia pelityypeittäin.²⁵⁰

Vuosien 2016–2019 vastuullisen rahapelaamisen kansallisen strategian arvioinnissa korostui Isossa-Britanniassa kolme keskeistä seikkaa: 1) rahapelaamisen haittojen hoito tunnustettiin tupakan ja alkoholin tapaan julkisen terveydenhoidon alaan kuuluvaksi eikä sen tulisi olla hyväntekeväisyysrahoihin kustannetun vapaaehtoistoiminnan varassa, 2) rahapelihaittoja ymmärrettiin ja pystyttiin mittaamaan aiempaa paremmin ja 3) vastuullisen rahapelaamisen edistämisen sijaan ymmärrettiin rahapelituotteiden suunnittelun ja pelaamisen vaikutus rahapelihaittoihin.²⁵¹

245 Norsk Tipping (2019) Ansvarlig. <https://2018.norsk-tipping.no/samfunnsoppdrag/ansvarlig/> [viitattu 2.10.2019].

246 Auer, M. & Reiestad, S.H. (2018) Global limit setting as a responsible gambling tool: what do players think? *International Journal of Mental Health and Addictions*, 1–13.

247 Hoffmann, Bjørn Helge (2017) Mandatory pre-commitment loss limits in Norway. <https://www.responsiblegambling.org/docs/default-source/Discovery-2017/disc2017-latest-in-limit-setting-bjorn-hoffmann.pdf?sfvrsn=2> [viitattu 2.10.2019].

248 Spillemyndigheden (2019) Statistics for the Danish gambling market in Power BI. <https://www.spillemyndigheden.dk/en/statistic/statistics-danish-gambling-market-power-bi> [viitattu 23.10.2019].

249 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

250 Fridberg T, Fels Birkelund J (2016) Pengespill og spilleproblemer i Danmark 2005–2016. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. https://pure.vive.dk/ws/files/525484/1623_Pengespil_og_spilleproblemer_i_Danmark_2005_2016.pdf [viitattu 23.10.2019].

251 Responsible Gambling Strategy Board (2019) Final Progress Report: National Responsible Gambling Strategy 2016-19. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contentis.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 23.10.2019].

Kansallisessa strategiassa korostettiin myös sitä, että erottelusta ongelma- ja riskitasolla pelaavien sekä muiden rahapelaajien välillä pitäisi luopua. Rahapelihaitat esiintyvät nimittäin niin, että ihmiset siirtyvät ongelma- ja riskitason pelaamisesta tavalliseen rahapelaamiseen ja päinvastoin. Vastuullisuustoimien tehokkuuden mittaamista korostettiin. Rahapeliyritys ehkäisee aidosti rahapeliongelmia silloin, kun ne pystyvät osoittamaan selviä ja pitäviä todisteita vastuullisuustoimenpiteidensä toimivuudesta. Sen lisäksi Gambling Commission voi arvioida toimenpiteitä ja niiden hyötyä. Yrityksiä kannustetaan jakamaan keskenään tietoa toimivista toimenpiteistä. Vastuullista rahapelaamistoimintaa tulee pitää hyödyllisenä kaikille rahapelaajille – ei vain ongelmapelaajille.²⁵²

Isossa-Britanniassa vuonna 2017 tehdyn tutkimuksen mukaan 78 prosenttia väestöstä koki rahapelimahdollisuuksia olevan liikaa ja 69 prosenttia ajatteli rahapelaamisen vaarantavan perhe-elämää. Ainoastaan 39 prosenttia ajatteli rahapelaamisen olevan reilua ja luotettavaa. Tämä osuus on vähentynyt kymmenessä vuodessa, sillä vuonna 2008 vielä 49 prosenttia ajatteli niin. Rahapelaamisen mainonnan volyyymi, luonne sekä ajoitus herättivät suurta julkista huolta, ja erityisesti sen vaikutukset tulevaisuuden sukupolville.²⁵³

3.4 Muita vastuullisuustoimia

Jokaisesta Veikkaus Oy:n tarjoamasta pelistä ja peli-ideasta tehdään Rahapelien vastuullisuustyökalulla RaVa:lla arvio, joka on mukana kaikissa pelien asetusmuutosshakemuksissa. RaVa-työkalu on ollut suomalaisilla peliyhteisöillä käytössä jo vuodesta 2008 alkaen, mutta vuonna 2018 se päivitettiin niin, että se kattaa koko nykyisen Veikkaus Oy:n tuotevalikoiman.²⁵⁴ RaVa sisältää useita eri osioita, joiden sisältämät tarkentavat kysymykset mittaavat peli-idean mahdollisia rahapeliriippuvuutta aiheuttavia piirteitä.²⁵⁵ ²⁵⁶ RaVa-arvioinnin lisäksi ennen uusien pelien käyttöön ottamista Veikkaus Oy käy aina keskustelun sääntelyviranomaisten kanssa. Tämän lisäksi Rahapelien toimeenpanosta aiheutuvien haittariskien ja haittojen arviointiryhmä antaa lausuntoja rahapelien ja niiden kanavaratkaisujen haittariskeistä.²⁵⁷

Suomen lisäksi rahapelien parissa työskenteleviä koulutetaan vastuullisuusnäkökulmasta myös muissa maissa. Esimerkiksi Ruotsissa rahapelien parissa työskenteleviltä edellytetään laajasti erilaisten rahapelaamiseen liittyvien asioiden tietämystä sekä kykyä tunnistaa ongelmallinen rahapelaaminen. Heitä tulee perehdyttää puolen vuoden sisällä työsopimuksen allekirjoittamisesta pelilain tuntemiseen, vastuullisuuden merkitykseen pelien suunnittelussa, haavoittuvien ryhmien tunnistamiseen, rahapeliongelmien kuten niiden merkkeihin ja väestölliseen esiintyvyyteen, rahapeliriippuvuuden ja muiden riippuvuuden suhteeseen, rahapeliongelmien vaikutuksiin pelaajille, läheisille sekä yhteiskunnalle sekä Ruotsissa tarjolla oleviin tuki- ja apujärjestelmiin. Rahapelejä tarjoavan yrityksen johdon ja henkilökunnan tulee käydä koulutuksessa vähintään joka kolmas vuosi. Pelilisenssinhaltijan tulee pitää listaa koulutuksen käyneistä ihmisistä.²⁵⁸

Myös Norjassa uusille työntekijöille tarjotaan aina tietoa vastuullisesta pelitoiminnasta ja kaikkien työntekijöiden tulee käydä kahden vuoden välein koulutuksessa. Myynnin, asiakaspalvelun, markkinoinnin ja

252 Responsible Gambling Strategy Board (2019) Final Progress Report: National Responsible Gambling Strategy 2016-19. <https://live-rgsb-gamblecom.cloud.contensis.com/PDF/The-Responsible-Gambling-Strategy-Boards-advice-on-the-National-Strategy.pdf> [viitattu 23.10.2019].

253 Gambling Commission (2018) Strategy 2018 – 2021. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/Strategy-2018-2021.pdf> [viitattu 23.10.2019].

254 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosiker-tomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

255 Järvinen-Tassopoulos J (toim) (2017) Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. STM, SM, THL, Poliisi.

256 Lisää RaVa-työkalusta: Airas A (2014) Behind the Scenes of Creating the Tool for Responsible Games. Teoksessa Gobet F & Schiller M (2014) Problem Gambling. Palgrave Macmillan, London. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137272423>.

257 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosiker-tomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

258 Lotteriinspektionen (2018) Lotteriinspektionens föreskrifter och allmänna råd om spelansvar. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/foreskrifter/nya-foreskrifter-2018-2019/lifs-2018-2-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-spelansvar.pdf> [viitattu 9.10.2019]

liiketoiminnan kehityksen parissa työskentelevät saavat myös räätälöityä koulutusta.²⁵⁹ Myös Australiassa rahapelien parissa työskenteleviltä edellytetään koulutusta, johon sisältyy rahapelaamisen vastuullisuuteen liittyviä asioita.²⁶⁰

Bonukset ja alennukset pelaamisessa voivat kannustaa pelaamiseen ja tällä tavalla lisätä myös ongelmapelaamista. Veikkaus Oy:n mukaan se ei hyödynnä peleissään tai palveluissaan sellaista palkitsemista, joka on sidoksissa pelaamisen rahamääräiseen volyymiin, eikä myöskään houkuttele pelaamiseen ilmaisleillä tai euromääräisillä peliin kuulumattomilla bonuksilla tai alennuksilla²⁶¹. Samanlaista linjaa noudatetaan myös muualla. Esimerkiksi Ruotsissa Svenska Spel lopetti omissa peleissään bonukset ja alennukset jo vuonna 2013.²⁶² Myös Ruotsin uudessa rahapelilaissa bonukset rajoitettiin vain ensimmäiseen pelikertaan, eli lisenssin alaiset toimijat saavat tarjota asiakkailleen bonuksia vain yhden kerran.²⁶³ Myöskään Norjassa Norsk Tipping ei käytä peleissään ilmaisia pelejä, ilmaiskierroksia, bonuksia tai VIP-ohjelmia, koska niitä pidetään haitallisina.²⁶⁴ ²⁶⁵ Tanskassa pelaajille ei saa tarjota henkilökohtaisia bonuksia, eikä niillä saa tulevaisuudessa pyrkiä houkuttelemaan myöskään passiivisia pelaajia rahapelien pariin.²⁶⁶

Veikkauksen pelitilille ei ole mahdollista siirtää rahaa klo 24–06 välisenä aikana. Lisäksi Veikkauksen verkkosivuston pelitilillä saa olla kerralla korkeintaan 20 000 euroa.²⁶⁷ Veikkaus Oy:n asiakaspalvelu ei ole ympärivuorokautinen, vaan se on auki päivittäin klo 06–24. Asiakaspalvelun aukioloaikojen rajallisuus on perusteltavissa sillä, että asiakaspalvelun ollessa kiinni (klo 00–06) rahansiirrot pelitilille eivät ole mahdollisia.

Norjassa rahapelaaminen velaksi ei ole laillista. Jos rahapelaamista varten on otettu lainaa esimerkiksi laitomaan rahapeloitointiaan tai vastaavaan, velallinen ei ole vastuussa velan takaisinmaksusta.²⁶⁸ Velallinen on vastuussa velan takaisinmaksusta ainoastaan silloin, kun luoton myöntäjällä ei ole voinut olla minkäänlaista käsitystä siitä, että laina käytetään rahapelaamiseen.²⁶⁹ Esimerkiksi vuonna 2006 päätös BKN-06039 vapautti MasterCardilla ja Visa-luottokorteilla pelanneen henkilön velanmaksusta, koska rahapeliyritysten toimialakoodeista kävi ilmi, että pelaamista oli rahoitettu luotolla.²⁷⁰ South Australiassa ja Tasmaniassa ei

259 Norsk Tipping (2019) Et viktig samfunnsoppdrag. <https://www.norsk-tipping.no/selskapet/samfunnsansvar/ansvarlig-spillvirksomhet> [viitattu 2.10.2019].

260 The Chief Parliamentary Counsel (2016) Gambling Amendment (Training Requirements) Regulations 2016. S.R. No. 111/2016. [https://www.vcglr.vic.gov.au/sites/default/files/Gambling%20amendment\(trainingrequirements\)%20regulations%202016.pdf](https://www.vcglr.vic.gov.au/sites/default/files/Gambling%20amendment(trainingrequirements)%20regulations%202016.pdf) [viitattu 23.10.2019].

261 Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikerromus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

262 Svenska Spel (2014) Annual Report 2013. https://om.svenskaspel.se/AnnualReport/2013/eng/pdf/SvenskaSpel_AR2013_ENG.pdf [viitattu 2.10.2019].

263 Infolaw (2019) Gambling regulations in the UK and Sweden. <http://www.infolaw.co.uk/partners/gambling-regulations-in-the-uk-and-sweden/> [viitattu 2.10.2019].

264 Norsk Tipping (2019) Et viktig samfunnsoppdrag. <https://www.norsk-tipping.no/selskapet/samfunnsansvar/ansvarlig-spillvirksomhet> [viitattu 2.10.2019].

265 Norsk Tipping (2019) Ny regulering: Sverige er blitt et digitalt kasino. <https://2018.norsk-tipping.no/pengespilldebatt/ny-regulering-sverige-er-blitt-et-digitalt-kasino/> [viitattu 2.10.2019].

266 Spillemyndigheden (2019) Annual report 2018. https://www.spillemyndigheden.dk/uploads/2019-05/SPM%20%C3%85rsberetning%202018_GB.pdf [viitattu 23.10.2019].

267 Sisäministeriö (2017) Liite sisäministeriön asetukseen SMDno/2017/1424. Veikkaus Oy:n rahapelien säännöt.

268 cf. Norwegian Supreme Court's judgment in Rt. 2003 s. 1 210.

269 The International Comparative Legal Guides and the International Business Reports (2019) Norway: Gambling 2019. 4.4 Are gambling debts enforceable in your jurisdiction? <https://iclg.com/practice-areas/gambling-laws-and-regulations/norway> [viitattu 2.10.2019].

270 Thomson Reuters (2019) Gaming in Norway: overview. Are gambling debts enforceable in your jurisdiction? [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-635-0422?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-635-0422?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk) [viitattu 2.10.2019].

sallita setelimaksamista rahapelikoneissa.²⁷¹ Victorian osavaltiossa pankkiautomaatit poistettiin tiloista, joissa oli rahapeliautomaatteja. Pankkiautomaattien poistaminen vaikutti ihmisten pelaamisen määrään. Etenkin ongelmapelaajilla tai paljon pelaavilla pelaaminen väheni merkittävästi. Pankkiautomaattien poistamisen jälkeen korkean riskin pelaajat käyttivät vähemmän aikaa ja rahaa rahapelikoneisiin. Matalan riskin pelaajat tunsivat kontrolloivansa paremmin rahapelikulutustaan. Raha-automaattien tuotot laskivat seitsemän prosenttia pankkiautomaattien poistamisen jälkeen.²⁷²

Rahapelaamisen läpinäkyvällä viestimisellä voidaan ennaltaehkäistä peliongelmia. Norjassa Norsk Tippingin verkkosivusto on hyvin asiapitoinen, ja peleistä esitellään vain niiden faktatiedot.²⁷³ Isossa-Britanniassa ja Irlannissa vietetään marraskuun alussa vastuullisen pelaamisen viikkoa, jolla edistetään turvallista rahapelaamista. Viikon järjestämisestä vastaa peliteollisuuden yritykset ja sillä pyritään saamaan keskustelua pelaajien, peliyrityksissä työskentelevien ja laajemman yleisön kanssa vastuullisesta rahapelaamisesta. Viikolla tiedotetaan vastuullisesta rahapelaamisesta ja siinä käytettävissä olevista työkaluista sekä rahapelihaittojen ehkäisyn ja hoidon neuvonnasta ja tuesta.²⁷⁴

Tanskan rahapeliviranomainen on halunnut parantaa rahapeliautomaattien hyväksymisen ja tarkastusten läpinäkyvyyttä. Tästä on julkaistu verkkosivuilla asiakirja, jossa kuvataan akkreditoinnin taustaa, peliautomaattien hyväksymisen yleiset suuntaviivat sekä yksityiskohtaiset kuvaukset testi- ja hyväksyntämenetelyistä. Asiakirja on dynaaminen, ja siinä huomioidaan teknologinen kehitys ja sääntelyn muutokset.²⁷⁵ Australiassa ja Uudessa Seelannissa rahapeliautomaateille on laadittu tarkat standardit, joissa määritellään hyvin tarkasti kaikki peleille sallittavat ominaisuudet.²⁷⁶ Rahapeliautomaattien haitallisuudesta on Australiassa koottu tietopaketti pelaajille.²⁷⁷

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yksinoikeusjärjestelmä rahapelitoiminnassa sallitaan, kun se on paras mahdollinen vaihtoehto ehkäistä ja vähentää rahapelaamiseen liittyviä haittoja eli toteuttaa tehokkaasti vastuullisuutta. Suomessa Veikkaus Oy on valtion sataprosenttisesti omistama niin sanottu erityistehtäväyhtiö, jonka erityistehtävänä on rahapelihaittojen hallinta voiton tavoittelun sijaan. Yhtiön tehtävänä ja yksinoikeuden perusteena on rahapeleihin osallistuvien oikeusturvan takaaminen, väärinkäytösten ja rikoksien estäminen sekä pelaamisesta aiheutuvien taloudellisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäiseminen ja vähentäminen.

Rahapelitoiminnan järjestäminen yksinoikeudella sekä yhtiön toiminta keskeisenä rahapelipolitiikan välineenä tarkoittaa, että rahapelihaittojen ehkäisyn voidaan olettaa ohjaavan ja vaikuttavan Veikkaus Oy:n strategista ja operatiivista toimintaa. Tämän toteuttamista haastavat kuitenkin tuloutustavoitteet, jotka on tunnustettu Veikkauksen keskeisiksi omistukseen liittyviksi strategisiksi tavoitteiksi.

271 Rintoul A (2019) Modernising harm prevention for gambling in Australia:

International lessons for public health policy and improved regulation of gambling. Churchill Fellowship 2018. https://www.churchilltrust.com.au/media/fellows/Rintoul_A_2018_public_health_policy_and_improved_regulation_of_gambling.pdf [viitattu 2.10.2019].

272 Thomas A, Pfeifer J, Moore S, Meyer D, Yap L, Armstrong A (2013) Evaluation of the removal of ATMs from gaming venues in Victoria, Australia. Technical Report. https://www.researchgate.net/publication/261216424_Evaluation_of_the_removal_of_ATMs_from_gaming_venues_in_Victoria_Australia [viitattu 2.10.2019].

273 Norsk Tipping (2019) Våre spill og spillsteder. <https://www.norsk-tipping.no/om-spill> [viitattu 2.10.2019].

274 Responsible Gambling (2019) What is Responsible Gambling Week? <https://responsiblegamblinguk.org/rgw> [viitattu 23.10.2019].

275 Spillemyndigheden (2019) Approval of test-houses. <https://www.spillemyndigheden.dk/en/news/approval-test-houses> [viitattu 23.10.2019].

276 Department of Treasury and Finance (2016) Australian/New Zealand Gaming Machine National Standard 2016. <https://www.treasury.tas.gov.au/Documents/GMNS2016.pdf> [viitattu 23.10.2019].

277 Gaming Technologies Association (2019) Australian Gaming Machines. Player Information Booklet. <http://gamingta.ht.dstier2.com/wp-content/uploads/2016/10/playerinfo.pdf> [viitattu 23.10.2019].

Vastuullisuuden ja erityisesti vastuullisuusstrategioiden toteuttamista on kritisoitu tehottomiksi rahapeli-toiminnan ristiriitaisten tavoitteiden takia: miten voidaan menestyksekkäästi ehkäistä ja vähentää rahapeli-ongelmia ja -haittoja, kun samaan aikaan tavoitellaan mahdollisimman suuria tuottoja? Vastuullisen raha-pelitoiminnan tulisi sisältää konkreettisia toimia kuluttajien suojelemiseksi. Nämä toimenpiteet voidaan jakaa rahapelihaittoja ennaltaehkäiseviin ja vähentäviin. Näiden lisäksi vastuullisuuteen kuuluu kiinteästi vastuullisuuden toteuttamisen seuranta ja raportointi.

Rahapelihaittojen ennaltaehkäisyssä Suomessa vuonna 2021 voimaan astuva pelipisteiden rahapeliauto-maatteihin tuleva pakollinen tunnistautumisen sekä alustavasti suunnitteilla oleva pakollisen tunnistau-tumisen laajentaminen kaikkiin Veikkauksen rahapeleihin (pahvisia arpoja lukuun ottamatta) ovat oikein käytettyinä tervetulleita uudistuksia ja niiden oletetaan vähentävän myös alaikäisten rahapelaamista, joka tosin on jo nykyainsäädännönkin mukaan kiellettyä. Tunnistautumisen toimivuus rahapelihaittojen ennal-taehkäisyssä riippuu siihen liitettävistä pelirajoituksista. Pelirajoitusten lisäksi muissa maissa on rajoitettu muun muassa rahapeliautomaattipelaamisen maksumahdollisuuksia. Suomessa nykyinen rahapeliin vapaa ja näkyvä sijoittelu altistaa tunnistautumisen ja pelirajoituksista huolimatta lapset ja muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät näkemään rahapelaamista arjessaan.

Valistusta rahapelaamisesta pidetään peliongelmiin ennaltaehkäisyn kanssa tärkeänä, mutta Suomessa ei ole juurikaan viestitty laajasti kansallisella tasolla rahapelaamisen luonteesta, pelien toiminnasta, voittamisen todennäköisyyksistä eikä rahapeliongelmiin luonteesta tai siitä, mistä pelaajat voivat hakea apua rahapelaami-seensa tarvittaessa. Esimerkiksi Norjassa rahapeleistä esitellään vain niiden faktatietoja. Isossa-Britanniassa vietetään vuosittain vastuullisen rahapelaamisen viikkoa, jossa vastuullisesta rahapelaamisesta keskustellaan pelaajien, peliyrityksissä työskentelevien ja kansalaisten kesken.

Rahapeliongelmiin ennaltaehkäisytoimista huolimatta aina tulee olemaan henkilöitä, jotka kärsivät raha-pelaamisen ongelmista tai sairastuvat rahapeli-riippuvuuteen. Yhteiskunnalla tulee olla tarjolla tarpeeksi kattavat ja laajat valikoimat toimenpiteitä, joilla rahapelaamisen kielteisistä seurauksista kärsiviä voidaan auttaa. Vastuuta peliongelman syntymisestä ja siitä toipumisesta ei tule syyttää kokonaan yksilölle. Pelaajilla on oltava kattavasti ja mahdollisimman vaivattomasti tarjolla työkaluja ja keinoja pelaamisensa estämiseen niin määrääjäksi kuin pysyvästi. Suomessa ei ole useista muista maista poiketen kattavaa ja kanavariippu-matonta itsesulkujärjestelmää, johon pelaajat voisivat rekisteröityä ja estää kaiken luvallisen rahapelaamisen itseltään joko määrääjäksi tai pysyvästi. Ruotsissa ja Tanskassa viranomaisen ylläpitää rekisteriä pelikiellon itselleen asettaneista henkilöistä. Peliyritykset veloitetaan tarkistamaan rekisteristä henkilöt ja pidättäy-tymään yhteydenotoista heihin. Kattavan itsesulkurekisterin käyttöönotossa tulee hyväksyä pelituottojen väheneminen.

Riippumattomat rahapelitutkimukset ja rahapelaamisesta raportointi sekä niiden avoimuus ja läpinäkyvyys ovat keskeisiä vastuullisen rahapeli-toiminnan onnistumisessa. Rahapelipoliittista päätöksentekoa tulisi ohjata riippumaton, myös akateemisen kritiikin kestävä tutkimus. Rahapeliyhtiöiden omat tutkimukset ja selvitykset ovat toki tarpeellisia, mutta niiden käyttö voisi olla vain yhtiön sisällä. Esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa rahapeliyhtiöiltä edellytetään pelaajadatan luovutusta viranomaisille vastuullisuustoimien sekä pelikäyttäytymisen analysointiin ja sen raportointiin. Pelihaittojen ehkäisemiseen ja vähentämiseen pyrkiviä toimenpiteitä tulee arvioida tarkoituksenmukaisilla ja aidosti vaikuttavuutta mittaavilla mittareilla. Esi-merkiksi pelihaittojen esiintyvyys väestötasolla ei kerro mitään yksittäisten toimenpiteiden toimivuudesta tai toimimattomuudesta. Rahapeliongelmiin vakavuudessa, syvyydessä ja laadussa sekä niistä toipumisesta voi tapahtua muutoksia ilman, että se näkyisi rahapeliongelmiin väestöllisessä esiintyvyydessä. Esimerkiksi joidenkin pelaajien kohdalla ongelmat saattavat syventyä entisestään, jotkut pelaajat eivät enää pelaa ongel-mallisella tasolla ja joidenkin pelikäyttäytyminen voi siirtyä kausittain normaalin, riskitason ja ongelmal-lisen pelaamisen välillä. Rahapeliongelmiin ja -haittojen väestöllinen esiintyvyys jättää katveeseen myös esi-merkiksi läheisten kokemat haitat sekä tietyn yksittäisen toimenpiteen vaikutuksen. Vastuullisuustoimen-piteiden onnistumisen mittaamisessa parempi mittari voisi olla esimerkiksi pelaamisen hallinnan välineiden vaikutukset pelaajien pelikäyttäytymiseen.

Kansainvälisten esimerkkien mukaisesti olisi tarpeen luoda riippumaton, raportoinnista, tutkimuksesta sekä vastuullisuustoimenpiteiden vaikuttavuudesta vastuussa oleva toimija. Tämä voisi seurata ja raportoida Veikkauksen pelaajadatan avulla erilaisten toimenpiteiden vaikutuksia ja mahdollistaisi näin avoimen ja luotettavan tiedon tuottamisen suomalaisten rahapelaamisesta kokonaisuudessaan, kuten myös erilaisten pelihallinnon välineiden toimivuuden arvioinnin luotettavuuden.

Veikkauksen tulevaisuuteen suunnitellut pelaajakeskeisen vastuullisuuden toimenpiteet ovat hyviä askelia kohti vastuullisempaa rahapelite toimintaa Suomessa. Arpajaislain ja sen nojalla annetun sääntelyn puitteissa olevien vapaaehtoisten pelaamisen hallinnan välineiden lisääminen Veikkauksen verkkosivustoille pakollisen pelirajoituskokonaisuuden ohella olisi tervetullutta. Suomessa esimerkiksi pelaamiseen käytettyä aikaa ei voi rajoittaa, kuten esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa.

Suomessa on perusteltua pohtia, että missä määrin Veikkaus Oy:lle asetettu paine tuottotason ylläpitämiseen vaikeuttaa, hidastaa tai jopa estää erilaisten pelihaittojen ehkäisemiseen ja vähentämiseen tähtäävien vastuullisuustoimenpiteiden toteuttamista. Esimerkiksi hajasijoitetuista rahapeliautomaateista hyötyvät sekä monet Veikkauksen rahoituksen varassa toimivat edunsaajat että peliautomaatteja liiketiloissaan pitävät jälleenmyyjät. EU-oikeuden tasolla on tunnustettu, että prosentuaaliset korvaukset pelimyyntistä sopivat huonosti yhteen muun muassa suomalaisten viranomaisten esittämän lainsäädännöllisen tavoitteen kanssa, jonka mukaan yksityisten toiminnanharjoittajien hyötymistä ihmisten pelihallinnasta pyritään estämään. Esimerkiksi Ruotsissa tähän on vastattu siten, että arvoautomaatit poistetaan bingohalleista, mikäli ne ylittävät bingopelistä tulevan tuoton.

Keskeiset kehityskohdat rahapeliongelmiin vähentämiseen pyrkivissä toimissa vaikuttavat tällä hetkellä Suomessa keskittyvän nyky-lainsäädäntöön, joihin rahapeliyhtiö ei voi vaikuttaa. Tärkeimpänä toimenpiteenä tällä alueella on pelikielto, jonka asettamisen tulisi olla sitä tahtoville helppoa, yksinkertaista, kokonaisvaltaista ja tarvittaessa ikuista. Nykyinen lainsäädäntö ei toistaiseksi mahdollista myöskään pelialipelaamiselle asetettujen pelikieltojen valvomista ja itselleen pelikiellon asettaneen henkilön pelaamisen estämistä, jolloin pelikiellon toteutuminen on yksilön oman tahdonvoiman varassa. Pelaamisen itseltään estämisen tai estojen jatkamisen ei tulisi vaatia erityisiä ponnisteluja henkilöltä. Pelikiellon asettamisen tulisi onnistua kanavariippumattomasti ja tarvittaessa lopullisesti esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin tapaan jonkin rekisterin välityksellä.

LIITE 1

TIETOPAKETTI SUOMEN RAHAPELIAUTOMAATEISTA

<p>YLEISTÄ (määrä, automaattityypit, sijoittelu- paikat)</p>	<p>Valtioneuvoston asetus (1414/2016 9 §) määrää rahapeliautomaattien sallitut enimmäismäärät: pelipisteissä 18 600 kpl, erityisissä pelisaleissa 3900 kpl ja pelikasinoissa 800 kpl.</p> <p>Vuoden 2018 alussa Suomessa oli yhteensä n. 21 380 raha-automaattia: pelipisteissä noin 18 500 kpl, pelisaleissa noin 2 580 kpl ja pelikasinossa noin 300 kpl. Veikkauksen mukaan vuonna 2019 rahapeliautomaatteja on sijoiteltuna 6 200 pelipisteeseen, eniten ruokakauppoihin, kioskeihin ja huoltoasemille. Vuoden 2019 lopulla Veikkaus Oy tiedotti, että vuoden 2020 loppuun mennessä pelipisteiden hajasijoitettujen automaattien kokonaismäärä tulee olemaan 15 000 kappaletta ja suurissa myyntipaikoissa (esim. hypermarketeissa ja huoltoasemilla) saa olla jatkossa korkeintaan seitsemän rahapeliautomaattia ja kaikissa muissa myyntipaikoissa (esim. pienemmissä kaupoissa, kioskeissa ja ravintoloissa) tulee jatkossa olemaan korkeintaan viisi rahapeliautomaattia. Veikkaus Oy arvioi, että vuoteen 2025 mennessä hajasijoitettujen automaattien kokonaismäärää tultaisiin vähentämään jopa 8 000 kappaleella.</p>
<p>PALAUTUSPROSENTIT JA PELISÄÄNNÖT</p>	<p>Palautusprosentit määritetään valtioneuvoston asetuksella (1414/2016 2 §). Kaikkien rahapeliautomaattien osalta määrätään, että pelaajille voitoina maksettavien osuuksien tulee toteutua kalenterivuositain ja olla ”keskimäärin” 70-99,9 % pelien kokonaisvaihdosta.</p> <p>Rahapeliautomaattien pelisäännöt määritetään sisäministeriön asetuksella. Pelipisteiden automaattien maksimipanos on 1 euro ja yhden pelikierroksen panosten suurin sallittu yhteismäärä on 2 euroa. Pelisaleissa suurin sallittu panos on 2 euroa ja pelikierrosta kohden suurin sallittu panosten yhteismäärä on 8 euroa. Verkko-ympäristössä suurin sallittu panos peliä ja pelikierrosta kohden on 20 euroa ja erityisen pitkäkestoisissa, runsasta vuorovaikutusta edellyttävissä raha-automaattipeleissä suurin sallittu panos pelikierrosta kohden on 100 euroa.</p>
<p>PELIKATE</p>	<p>Vuonna 2018 kaikkien rahapeliautomaattien (verkossa ja kivijalkaympäristössä) yhteenlaskettu pelikate oli 840,3 miljoonaa euroa. Pelipisteiden rahapeliautomaatit ovat Veikkaukselle ylivoimaisesti tuottoisimpia rahapelejä, sillä vuonna 2018 niiden pelikate oli noin 569 miljoonaa euroa eli ne tuottivat noin 68 % osuuden kaikkien rahapeliautomaattien pelikatteesta ja 32 % osuuden Veikkauksen kokonaispelikatteesta.</p>
<p>PELIPISTEIDEN AUTOMAATTIEN TALOUDELLINEN MERKITYS JÄLLEENMYYJILLE</p>	<p>Veikkaus Oy maksaa jokaisesta pelipisteen automaatista asiamiehilleen sijoituspaikkamaksuja sekä asiamiespalkkioita. Asiamiespalkkio on noin 14,9 % rahapeliautomaattien nettotuotoista (kiinteä 17 % palkkio, josta vähennetty 12 %:n suuruisen arpajaisvero).</p> <p>Vuonna 2018 Veikkaus maksoi sijoituspaikkamaksuja ja asiamiespalkkioita yhteensä 158,3 miljoonaa euroa: asiamiespalkkioita noin 85 miljoonaa euroa ja sijoituspaikkamaksuja noin 73,3 miljoonaa euroa. Näin ollen Veikkaus Oy maksoi asiamiehilleen vuonna 2018 automaattia kohden keskimäärin sijoituspaikkamaksuja 3 962 euroa ja myyntipalkkioita 4 595 euroa*.</p> <p>Euroopan unionin julkisoikeusasiamies La Pergola näki jälleenmyyjille pelilaitteiden sijoittamisesta maksettavan prosentuaalisen osuuden pelimyyntistä jo vuonna 1999 ristiriitaisena peliautomaattien määrien rajoittamistavoitteiden kanssa. Lisäksi La Pergola arvioi sen olevan mahdollinen este pelaajien ikäraja- ja rahankäytön valvonnan tehokkuudelle. La Pergolan mukaan prosentuaalinen osuus pelimyyntistä sopi huonosti yhteen myös Suomen viranomaisten esittämän lainsäädännöllisen tavoitteen kanssa, jossa yksityisten toiminnanharjoittajien hyötymistä ihmisten pelihalusta pyritään estämään.</p>

<p>RAHAPELIAUTOMAATTIEN YHTEYS ONGELMALLISEEN PELAAMISEEN</p>	<p>Rahapeliautomaattien ominaisuudet ovat useiden kansainvälisten tutkimusten mukaan äärimmäisen altistavia erilaisille rahapeliongelmiille ja -riippuvuudelle. Myös Suomessa Peluurin koko olemassaolon ajan rahapeliautomaatit ovat olleet ylivoimaisesti yleisin peliongelman taustalla esiintynyt pelaamisen muoto. Haitoilta altistavia tekijöitä ovat mm. pelitapahtumien ja voittojen nopeus, mahdollisuus pelata voitot nopeasti takaisin ja rahapelien runsas saatavuus.</p> <p>Suomessa Veikkaus Oy:n rahapelit on jaettu punaisiin ja vihreisiin, joista ensin mainitut ovat pelihaittojen kehittymisen kannalta erityisen vaarallisia. Rahapeliautomaatit kuuluvat ominaisuuksiensa puolesta punaisiin peleihin niin kivijalka- kuin verkko-ympäristössä.</p>
<p>RAHAPELIAUTOMAATTIEN HAJA-SIJOITTELUN POIKKEUKSELLISUUS</p>	<p>Rahapeliautomaattien sijoittelu erityisten pelisalien ulkopuolelle (ts. tiloihin, joita ei ole omistettu yksinomaan rahapelaamiselle) on kansainvälisesti tarkasteltuna varsin yleistä: useassa maassa rahapeliautomaatteja on sijoiteltu esimerkiksi pubeihin tai muihin täysi-ikäisyyttä edellyttäviin paikkoihin. Suomalainen tapa sijoitella raha-automaatteja jokaiselle välttämättömiin arkiympäristöihin on sen sijaan kansainvälisesti tarkasteltuna täysin poikkeuksellista, sillä raha-automaattien sijoituspaikoissa liikkuu päivittäin koko väestö (myös haavoittuvat ryhmät). Rahapeliautomaattien harkitumpi sijoittelu muualla maailmassa juontaa juurensa tutkimustuloksiin rahapeliautomaattien aiheuttamasta korkeasta haittariskistä, joka on tunnistettu useiden tahojen toimesta myös Suomessa.</p>
<p>RAHAPELIAUTOMAATTIEN HAJA-SIJOITTELUN TARPEELLISUUDEN PERUSTELUT</p>	<p>Veikkaus Oy:n edustajat ovat perustelleet mediassa rahapeliautomaattien haja-sijoittelun tarpeellisuutta muun muassa niiden merkityksellä kaupan alalle: edustajien mukaan monet kioskit tai kaupat eivät pärjäisi ilman raha-automaattien niille tuomia sijoituspaikkamaksuja sekä myyntipalkkioita, sillä, että pelit tuovat asiakasvirtaa kauppoille, yhteistyökumppaneiden tasavertaisella kohtelulla, suomalaisena erityispiirteensä, jolla on pitkät perinteet, vastuullisuudella, kansan tahdolla: suomalaiset haluavat ostaa rahapelit helposti muiden ostosten yhteydessä, Veikkaus Oy:n omiin selvityksiin siitä, että rahapelikoneiden aiheuttamat peliongelmat ovat vähentyneet viimeisen 10 vuoden aikana.</p>

* Laskuissa oletettu, että sijoituspaikkamaksu maksetaan erikseen jokaista raha-automaattia kohden. Keskimääräinen myyntipalkkio on suuntaa antava, sillä asiamiesten saama korvaus on sidoksissa rahapeliautomaatin nettotuottoihin, ja toiset automaatit ovat tuottoisampia kuin toiset. Lisäksi on syytä huomioda, että yhdessä pelipisteessä on yleisesti useampi kuin yksi rahapeliautomaatti, jolloin asiamiesten saamat keskimääräiset sijoituspaikkamaksut ja asiamiespalkkiot ovat oletettavasti sitä suurempia, mitä enemmän tiloissa on automaatteja.

LIITETAULUKON LÄHTEET

Asia C-124/97. Markku Juhani Läärä, Cotswold Microsystems Ltd ja Oy Transatlantic Software Ltd vastaan Kihlakunnansyyttäjä (Jyväskylä) ja Suomen valtio. Julkisasiamies La Pergolan ratkaisuehdotus 4 maaliskuuta 1999.

Binde P, Romild U & Volberg A. R (2017) Forms of gambling involvement and problem gambling: evidence from a Swedish population survey. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14459795.2017.1360928> DOI: <https://doi.org/10.1080/14459795.2017.1360928> [viitattu 22.7.2019].

Gambling Commission (2017) Gambling participation in 2017: behavior, awareness and attitudes. Annual Report. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/survey-data/Gambling-participation-in-2017-behaviour-awareness-and-attitudes.pdf> [viitattu 26.7.2019].

Griffiths M & Auer M (2013) The irrelevancy of game-type in the acquisition, development, and maintenance of problem gambling. *Frontiers in Psychology*, Volume 3, article 621. s. 1-3. DOI: 10.3389/psyg.2012.00621

HE 213/2018 vp.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_213+2018.aspx [viitattu 17.7.2019].

Kasino Tampere (2019) Suomen toisen kasinon on määrä avautua Tampereelle vuonna 2020. <https://kasinotampere.fi/kasino-tampere/> [viitattu 19.7.2019].

Landon J, Palmer P.K, Bellringer M, Abbott M & Roberts A (2019) On the Feasibility of In-Venue Observations of Electronic Gaming Machine Gamblers and Game Characteristics. *Journal of Gambling Issues*. Centre for Addiction and Mental Health. <http://jgi.camh.net/jgi/index.php/jgi/article/view/3982> DOI: <http://dx.doi.org/10.4309/jgi.2017.36.9> [viitattu 22.7.2019].

Lotteriinspektionen (2015) Tekniska villkor för värdeautomater styrda från värdsystem. AB Svenska Spel. <https://www.spelinspektionen.se/globalassets/dokument/lagar--villkor/villkor/tekniska-villkor-for-vardeautomater-styrda-fran-vardsystem.pdf> [viitattu 26.7.2019].

MTV3 (2019) Veikkauksen toimitusjohtaja Olli Sarekoski: Ulkomaiset peliyhtiöt jylläävät netissä. *Uutisextra* 19.1.2019 <https://www.mtv.fi/sarja/uutisextra-33001032001/veikkauksen-toimitus-johtaja-olli-sarekoski-ulkomaiset-peliyhtiot-jyllaavat-netissa-1039561> [viitattu 23.7.2019].

Norsk Tipping (2019) Om Multix. <https://www.norsk-tipping.no/multix/om-multix> [viitattu 26.7.2019].

Pajula M, Sjöholm M & Vuorento H (2016) Peluuri vuosiraportti 2015-2016. https://peluuri.fi/sites/default/files/peluuri_vuosiraportti_2015-2016_0.pdf [viitattu 22.7.2019].

Poliisihallitus (2015) POL-2015-7474 Rahapeliin markkinointia koskevat Poliisihallituksen linjaukset 3.6.2015. https://www.arpajaishallinto.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/arpajaishallintowwwstructure/54035_Rahapeliin_markkinointia_koskevat_Poliisihallituksen_linjaukset.pdf?10488caec45bd488 [viitattu 22.7.2019].

Queensland Government Statistician's Office, Queensland Treasury (2018) Australian Gambling Statistics, 34th edition. <http://www.qgso.qld.gov.au/products/reports/aus-gambling-stats/aus-gambling-stats-34th-edn.pdf> [viitattu 25.6.2019].

Government of Western Australia Gaming and Wagering Commission (2012) Media release 3.12.2012. https://www.rgl.wa.gov.au/docs/default-source/gaming/crown_egm_release.pdf?sfvrsn=0 [viitattu 26.6.2019].

Ronzitti S, Soldini E, Lutri V, Smith N, Clerici M & Bowden-Jones H (2006) Types of gambling and levels of harm: A UK study to assess severity of presentation in a treatment-seeking population. *Journal of Behavioral Addictions*, Volume 5, Issue 3. <https://akademai.com/doi/full/10.1556/2006.5.2016.068>. DOI: <https://doi.org/10.1556/2006.5.2016.068> [viitattu 17.7.2019].

Sassen M, Kraus L, Bühringer G, Pabst A, Piontek D & Taqi Z (2011) *Gambling Among Adults in Germany: Prevalence, Disorder and Risk Factors*. FT Institut für Therapieforchung, München. Institut für Klinische Psychologie und Psychotherapie, Technische Universität Dresden. DOI: 0.1024/0939-5911.a000115.

Sisäasiainministeriö (2009) Arpajaishankkeen loppuraportti 20090625052346 28.4.2009. <https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu/-/hankesivu/hanke?tunnus=SM064%3A00%2F2007> [viitattu 22.7.2019].

Sisäministeriön asetus (2019) SMDno/2019/593, s. 263—267. <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/200001/> [viitattu 17.7.2019].

Stevens M & Livingstone C (2019): Evaluating changes in electronic gambling machine policy on user losses in an Australian jurisdiction, *BMC Public Health* 19:517 6.5.2019. <https://bmc-publichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-019-6814-1> [viitattu 22.7.2019].

Talougurut (2018) Veikkaus Oy:n varatoimitusjohtaja Velipekka Nummikoski Talougurut-podcastissa (kohdasta 13:00 eteenpäin). <https://soundcloud.com/talougurut/ovatko-monopolit-tarpeen-vieraana-veikkauksen-varatoimitusjohtaja-velipekka-nummikoski> [viitattu 23.7.2019].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) Tiedätkö, pelaatko punaisia vai vihreitä rahapelejä? Blogi 17.4.2019. <https://blogi.thl.fi/tiedatko-pelaatko-punaisia-vai-vihreita-rahapeleja/> [viitattu 22.7.2019].

Veikkaus (2017) Hajasijoitettuihin raha-automaatteihin täystunnistautuminen 2023 alkaen. Tiedote 19.12.2017. https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/tiedotteet/yritys/2017/12/19_hajasijoitettuihin-raha-automaatteihin-taystunnistautuminen [viitattu 18.7.2019].

Valtioneuvoston asetus Veikkaus Oy:n rahapeliin toimeenpanosta. 1414/2016 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161414> [viitattu 17.7.2019].

Veikkaus (2018) Veikkauksen peleillä merkittävä vaikutus kaupan alalle – mahdollistaa palveluita ympäri maan. Tiedote 21.5.2018. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/tiedotteet/yritys/2018/05-toukokuu/laskelmat-copy/laskelmat-copy> [viitattu 18.7.2019].

Veikkaus (2019) Veikkauksen pelit ovat vain täysi-ikäisille. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/vastuullisuus/rahapeliin-ikaraja> [viitattu 24.7.2019].

Veikkaus Oy (2019) Peliautomaattien vähentäminen käynnistyy tammikuussa – enimmäismäärät laskevat tuntuvasti. Tiedote 3.12.2019. https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/tiedotteet/yritys/2019/11-marraskuu/03_automaatit [viitattu 3.12.2019].

Veikkaus Oy (2019) Pelipaikat ja pelit. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/yritystietoa/pelipaikat-ja-pelit> [viitattu 18.7.2019].

Veikkaus Oy (2019) Vastuullisuusraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vastuullisuusraportti_2018_lr.pdf [viitattu 24.7.2019].

Veikkaus Oy (2019) Vuosiraportti 2018. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2018/veikkaus_vuosiraportti_2018.pdf [viitattu 18.7.2019].